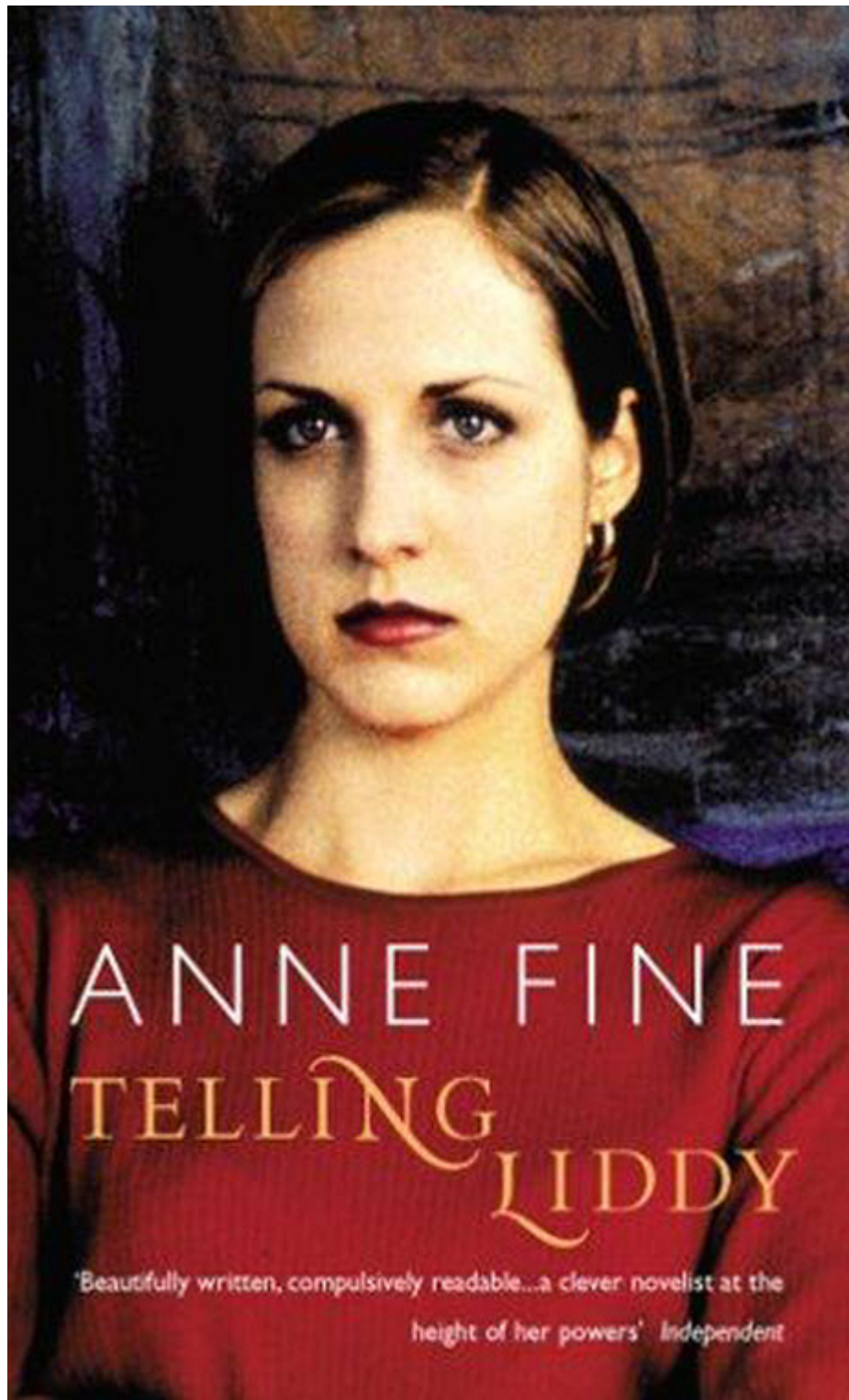

ANNE FINE
TELLING
LIDDY

'Beautifully written, compulsively readable...a clever novelist at the
height of her powers' *Independent*

ANNE FINE
TELLING
LIDDY

'Beautifully written, compulsively readable...a clever novelist at the height of her powers' *Independent*

Anne Fine
Kako to reći
Liddy
Telling Liddy
by Anne Fine

1.

Upravo sam telefonski razgovarao s Liddy – reče Dennis. – Ona je potpuno izvan sebe, moram priznati. Što ste joj, zaboga, vas dvije učinile?

– Nismo joj ništa učinile – odvratila Heather. – Samo smo joj rekla. Bridie odloži šalicu natrag na tanjurić i zagleda se preko stola u svoju sestru:

– Molim?

Stella je nervozno ponovila:

– Zato sam rekla gospođi Moffat da se ne brine, i da ću ja to pokušati nekako riješiti.

– Ne, ne taj dio – prekine je Bridie. – Onaj o *Ecclefechanu*.

– Htjela sam da uživa u odmoru – ponovno počne Stella. – Nisam htjela da ode zabrinuta. Zato sam joj rekla da ću to ja riješiti.

– Ali gospođa Moffat je u Škotsku putovala u svibnju.

Stellino se lice odjednom ukruti. Izraz glupe tvrdoglavosti spusti se preko njega poput teške željezne rešetke, no Bridie je, zaboravljajući silne godine profesionalnog iskustva, navaljivala i dalje. – Zar ne razumiješ o čemu govorim, Stella? Svibanj! To je bilo gotovo prije tri mjeseca. Sada je kolovoz.

– Znam da je kolovoz.

Bridie je došlo da se nagne preko stola i prodrma sestru tako da joj zubi zacvokoću. – I zašto mi to, za miloga Boga, nisi rekla?

– Obećala sam gospođi Moffat da neću nikome reći ni riječi.

– Pa to je smiješno! Žena ti kaže kako misli da je momak tvoje sestre pedofil, a ti to ne bi trebala nikome reći? Čak ni samoj Liddy?

Stella se, zamijetila je, namjerno pravila da ne vidi njezinu sve veću srdžbu, kao da je to stavlja na nekakav moralni pijedestal. – Rekla je da je kazala samo meni – i tu, na Bridieno veliko čenje, Stella zastane i konspirativno se naceri kao što su često obje činile na račun njezine brbljave dvorkinje i njezina ekscentričnog iskrivljavanja poznatih izreka zato što zna da u mene može imati povjerenja »*da neću otkopčati kljun*«.

I drugi se mogu praviti ludi, ako je potrebno. Ako, dakle, nisi smjela nikome reći, što je po tvom mišljenju očekivala da poduzmeš?

Promatrala je kako se izraz na sestrinu licu pretvara u opreznu prazninu. – Ne znam. Nisam sigurna.

– Ne budi tako glupa! – odsiječe Bridie. – Znaš ti savršeno dobro što je očekivala od tebe. Očekivala je da upozoriš Liddy

– Oh, ne, nikada to ne bih mogla. Liddy je tako sretna otkako se George doselio k njoj.

– Ali, zaboga! – No bilo je to rečeno bez snage, s premorenošću koja je odjednom obuzela Bridie. Dosadnom premorenošću vlastitom profesijom što čovjeku prodire do kostiju. Koliko li je puta u svom uredu čula te varijacije na temu? (*»Ali svi su njime bili tako zadovoljni!«, »Nisam htjela sve poremetiti.«* Pa čak i *»Nisam bila sigurna bismo li financijski preživjeli bez njega.«*) Ako je mogla obuzdati svoj bijes slušajući sva ta glupa, ljigava samozavaravanja, onda je to mogla i sada.

A bilo je važno sve svesti na pravu mjeru. Nitko nije stvarno znao je li George ikome išta učinio. *Ikada.*

– Ponovi mi još jednom točno što je prijateljica gospođe Moffat rekla.

Bridie je u ljutnji upotrijebila pogrešan ton i opet bacila sestru u prkosno raspoloženje. – Slušaj, pa nisam ja ovdje na sudu. Osim toga, nisam neka od tvojih mušterija.

– Klijenata.

– Kako god se to zvalo. Samo, zapamti, nisam ti trebala uopće ništa reći. I uopće ne volim kad me grdiš kao da sam zločesto dijete, samo zato što ti se ne sviđa ono što čuješ.

Bridie se silno trudila da se svlada. Naslušala se tog istog obrambenog tona sasvim dovoljno u svojim razgovorima s klijentima i bila je tome apsolutno dorasla. Zašto se sada jedva suzdržavala da ne prasne? Je li to zato što je u pitanju njezina obitelj, zato što su u opasnosti njezini vlastiti nećak i nećakinja? Nije. Želi li biti iskrena, bilo je to zato što su je prsti svrbjeli od želje da pljusne tu svoju sestru što sjedi pred njom, tu glupu, samozadovoljnu Stellu, koja debelo iskorištava vlastitu slabost i nedostatak hrabrosti, i sjedi na ovoj informaciji cijela tri mjeseca, ne poduzimajući ama baš ništa.

– Zašto nisi razgovarala s njim? Zašto ga nisi potihom odvela u stranu i rekla mu što si čula? Tada bi on to bio morao reći Liddy.

Mislio bi kako to u svakom trenutku možeš učiniti ti ili tko drugi. Barem bi znala, a na njoj je da odluči. Mogla je sama donijeti odluku.

– Nisam mogla. Obećala sam. Gospođa Moffat bi me bila ubila.

Tu repliku Bridie je toliko puta čula na poslu te joj se učinila gotovo umirujućom. – Slušaj, Stella, to je jedini način. Osim toga, njemu nije potrebno reći odakle informacija dolazi. Bilo tko je mogao zapamtiti slučaj iz novina i prenijeti dalje. Gospođa Moffat zacijelo nije jedina osoba u okolici koja ima veze sa Škotskom.

– Ali on najvjerojatnije ionako nije ništa učinio. Presuda je glasila »*Nema dokaza*«, kako je čula prijateljica gospođe Moffat.

– Nema dokaza – znači samo to, Stella. Ne znači »*nije kriv*«. Samo »*nema dokaza*«.

– To ti ne znaš.

– Ne znaš ni ti. U tome i jest problem. Na Liddy je da o tome odluči.

– Možda. se ona već odlučila. Nije ti to palo na pamet? Možda joj je on već rekao ono što mi je kazala gospođa Moffat.

– Možda jest. Znači, neće škoditi ako provjerimo, zar ne?

Promatrala je sestrično sićno mišje lice kako se ponovno zatvara.

– Ne znam...

– Znala bi ti i te kako da su u pitanju tvoja djeca. I to je bilo to. Bridie je otišla predaleko. Stella je ustala i počela užurbano hodati amo-tamo po svojoj savršeno urednoj kuhinji; pogledavala je na zidnu uru, poravnavala kuhinjski ručnik, pomakla blistavi čajni kotlić malo ulijevo, pa opet natrag. – Zaboga! Zar je već podne? Stvarno moram početi s poslom, ako nemaš ništa protiv, Bridie.

Imam nekoliko telefonskih razgovora koje sam obećala obaviti za Neila prije ručka.

Poražena, Bridie se digla sa stolca i privukla svoju torbu i džemper bliže.

– I što želiš da ja u ovom ,pitanju poduzmem? Stella raširi oči s hinjenom naivnosti.

– O, Bože. Ništa. Uopće ništa. Rekla sam ti to samo zato što nisam više mogla podnositi tu napetost. Ali ne smiješ ništa poduzeti, Bridie. Stvarno ne smiješ. Obećala sam gospođi Moffat da neću nikome reći ni riječi.

– Stella – reče Bridie. – Ja sam socijalna radnica. Moj se posao dijelom sastoji i od skrbi za ugroženu djecu. Ako mi ovakvo što

kažeš, ja se ne mogu praviti da nisam ništa čula. Imam za to osobnih, ali i profesionalnih razloga, a ti vrlo dobro znaš da ću nešto morati poduzeti. I zato si to rekla meni, a ne Heather. Stella porumeni. – Nikome ne smiješ reći, Bridie, mislim to najozbiljnije.

– Aha – reče Bridie, krenuvši prema vratima Ne smijem nikome reći. Dobro, Stella. Dobro. Zaokružila je posljednju ciničnu notu tako naglim otvaranjem stražnjih vrata da je izglaçana zavjesica frknula sa svoje plastične kukice i u uškrobljenim se naborima srušila na pod.

Bridie je trebao cijeli dan da se probije do Heather. Prvo je bila »izvan ureda«. Onda se vratila, ali »tog časa nije bila za svojim pisaćim stolom«. Napokon, kad je tajnica rekla: »Oprostite, ali gospođica Palmer razgovara na drugom telefonu«, Bridie je odlučno odgovorila: »Pričekat ć«

Dok je čekala, razmišljala je o ručku od prije tjedan dana. Svi su bili ondje. Trebao je to biti ručak iznenađenja koji je George organizirao za Liddyn rođendan – osim što je Liddy, naravno, morala odglumiti iznenađenje – jer su sestre, nakon one zgrade kad je Heather bila zatečena s maskom na licu, sklopile međusobni sporazum o tome da u buduće nijedna zabava ne smije biti pravo iznenađenje; u tome su se sve složile; i lojalnost što su je osjećale jedna prema drugoj uvijek bi preteгла nad lojalnošću prema momcima s kojima su hodale, prema ljubavnicima i muževima. Bio je to, pomisli Bridie, jedan od razloga što su ostale tako bliske i za vrijeme udvaranja i kasnije kao udane žene, kao i u Liddynu slučaju, kad se iznenada i bez objašnjenja razvela. Otac ih je često zadirkivao, imitirajući u falsetu neku pjesmicu iz svoje mladosti o »odanim sestrama«. Prevrtale su očima, ali su to mirno podnosile. Ipak, poruka se, nedvojbeno, duboko usjekla. Sestre Palmer bile su i ostale bliske. To, kao i majčina vezanost za invalidska kolica u posljednjih nekoliko godina njezina života, dovelo je Bridie natrag kući s njezina posla na jugu, a Stellu natjeralo da izabere muža više zbog njegovih lokalnih korijena negoli zbog njega samoga.

Čini se da je čak i ambiciozna Heather radije izabrala siguran visok položaj u pokrajinskoj filijali nego riskantnije ali bolje plaćeno mjesto u londonskoj centrali svoje firme. S vremena na vrijeme Liddy bi spomenula preseljenje. Ali isključivo na mjesta kao što su *Shetland*,

ili *Cornwall* ili *Hebridi*, kako je ostale sestre ne bi morale ozbiljno shvatiti. Uostalom, kako bi uspjela preživjeti da joj one nisu pomagale kao besplatne dadilje i bile uvijek spremne priskočiti u hitnim slučajevima? Osim toga, i ona bi se, kao i ostale, osjećala izgubljeno bez stalnih zajedničkih odlazaka u kupnju i povremenih izlazaka na večere, međusobnog posuđivanja knjiga i rezervnih grijalica i odjeće za posebne prigode. Godinama su njihovi telefoni služili za beskonačna ogovaranja svekrva, za pretresanje poslovnih planova, za razgovore o brigama i uspjesima. I nikada među njima nije bilo nikakvih tajni.

Sve do sada.

Čula je prigušen klik kraj uha, a potom sestrin glas: – Stella?

– Ne, Bridie.

– Bridie! Kako ide?

Tako se Bridie malo izjadala o novom sustavu ocjenjivanja na poslu i radovima na cesti pred njenom kućom. Onda je Heather načela temu rođendanske proslave, pa su malo brbljale o tome kako je Liddy popila toliko šampanjca te, čak i nakon četvrtog pokušaja, nije uspjela ugasiti sve svjećice, nego je morala odustati i hihoći se prepustiti to Georgeu i djeci.

– Zapravo sam htjela razgovarati s tobom o Liddy. Zato sam nazvala.

Heather je veselo upitala: – Ne može li to pričekati? Ovdje sam do guše u papirima.

– Kad završavaš? ,

– Nisam sigurna. Ovi bankovni dokumenti mogu se beskrajno odužiti.

– Mogla bih na povratku kući skočiti do tebe.

– Najbolje da ti kažem novu šifru, moraš je polako ukucati inače ne funkcionira.

Tako je Bridie zapisala brojke na zapešće i poluglasno ih ponavljala kroz pet semafora, prije nego što je shvatila da je odveć uzrujana a da bi ih mogla naučiti napamet. Otišla je dizalom na Heatherin kat i ukucala ih ispod otmjene sive ploče na kojoj je stajalo »*Harlow i Courtney*«. Heather joj je došla otvoriti, obavijena oblakom svježeg parfema, i donijela joj šalicu kave iz blistava automata koji je grgljao i

štucao. Onda je Bridie počela pričati sve po redu dok je Heather pušila cigaretu za cigaretom.

Na kraju, reče Bridie: – Mislila sam da se u ovom uredu ne smije pušiti.

– Točno. U radno vrijeme.

– Zar se nitko ujutro ne žali?

– Mislim da za to krive čistače. Osim toga ne radim svaki dan dokasna.

– Samo onda kad ja hoću s tobom razgovarati.

Heather se nije nasmiješila.

Bridie se ponovno ogledala oko sebe. Jedan cijeli zid bio je prekriven svjedodžbama s Heatherinim imenom. Doktor ovoga. Magistar onoga. Član toga i toga. Koliko čovjek mora imati kvalifikacija da bi mogao upravljati tuđim novcem?

– Lijep kauč.

– Firma u ovom trenutku izvrsno posluje.

Bridie se okrenula prema njoj. – Oh, idemo, Heather! – povikala je.

– Sjedim ovdje i čekam. Daj reci nešto, za miloga Boga!

– Što?

– Bilo što. Zar nisi slušala? Nemaš li baš ništa reći? Zar ne bi barem mogla pokazati malo osjećaja? Izraziti neko mišljenje? Odglumiti iznenađenje?

– To valjda i jest razlog – rekla je Heather oprezno. – Ionako bi to bila samo gluma.

– Kad bi se pravila da si iznenađena?

Heather kimnu potvrdno.

– Cijelo si vrijeme nešto sumnjala? Je li koje od djece štogod reklo? Dodiruje li ih on, ili što takvo?

– Oh, Bože, Bridie. Dodiruje li ih! Vi socijalni radnici ste stvarno zadnje od zadnjega! Od čovjeka se očekuje da ih dodiruje. Imaju pet i osam godina.

– Šest i devet, zapravo.

– Dobro, svejedno! – nije voljela kad je ispravljaju – On ima apsolutno pravo da ih dodiruje. On je praktički njihov prokleti očuh, zar nije? On im je jedini pravi otac već gotovo godinu dana. Kad god dođem, on ih mazi ili im čita priče, ili ih maže Vicksom, i uopće se ponaša najnormalnije. – Zastala je, namjerno, kako bi promatrala

kako se Bridieno lice smrzava. – Da – ponovi, rugajući joj se. – Najnormalnije. Vi ste to, narode, zaboravili, zabijeni u one svoje grozne, jeftine »sobe za razgovor« s onim vašim groznim »poremećenim obiteljskim odnosima«. Ali ovdje vani, u stvarnom svijetu, mi ostali još uvijek se izvrsno snalazimo s dobrim staromodnim dodirivanjem. Svatko se od toga bolje osjeća. Trebala bi nastojati biti manje sumnjičava.

Savršeno naviknuta slušati tirade o nastranom razmišljanju socijalnih radnika, Bridie se zatekla kako se vraća na ono drugo što ju je mučilo. – A što si mislila kad si maloprije rekla da nisi iznenađena?

Heather reče razdražljivo: – Nije važno.

– I te kako je važno.

Heather je ispraznila pepeljaru u koš za papir i gurnula je natrag u svoju ladicu. – Ne znam. Valjda sam htjela reći kako uopće nisam iznenađena što si sumnjičava, s obzirom na svoju profesiju.

– Nisi na to mislila.

Heather se kratko, ljutito nasmije. – Bridie, mislim da znam što mislim kad otvorim usta da nešto kažem!

Bridie se zagleda kroz prozor: – Mislim da si htjela reći kako već znaš.

– Ne, nisam.

Bridie je čekala – profesionalni trik. Ona sigurno nije očekivala da će njezina najinteligentnija sestra na to nasjesti. Ali ipak je nasjela.

– Ah, dobro. Znala sam. Znam to već tjednima. To je zaboljelo Bridie poput uboda nožem. Nije se usudila podići pogled od straha da joj se šok zbog izdaje ne vidi na licu.

– Tko ti je rekao? – Stella, naravno.

– Stella? Ona ti je to rekla prije nekoliko tjedana?

– Rekla mi je... – Ne shvaćajući uvredljivost postupka, Heather poče prelistavati rokovnik. – Još u lipnju. Pomagala mi je izabrati suknu za ljetnu večeru s partnerima i ispričala mi je to uz kavu u Bainbridgeu. – Prstom je poravnala stranicu: – Bila je to subota, 3. lipnja.

– Shvaćam.

Heather je počela trpati papire u svoju torbu za spise. – Ne znam zašto se zbog toga toliko uzrujavaš. Rekla je kako to više ne može

izdržati i da mora nekome reći.

– Zašto mi nisi ništa rekla?

Heather odgovori mirno: – Nisam sigurna jesam li uopće u tom cijelom razdoblju s tobom na miru razgovarala. Uvijek je cijela obitelj oko nas. A pretpostavljam da u telefonskim razgovorima naprosto nije iskrsnulo.

– Iskrsnulo? Kako nešto takvo može naprosto »iskrsnuti«?

– Osim toga – Heather je poput parnog valjka nastavila govoriti u svoju obranu, i Stellinu – pretpostavljam da smo se tebi bojale reći iz poznatih razloga.

– A koji bi to razlozi bili?

– Upravo ovo što se sada događa.

– Ah, da? A što je to?

– Dobro znaš što je to. Da ćeš odmah početi dramatizirati – odsiječe Heather. – Da ćeš smatrati kako se nešto mora smjesta poduzeti. Da će se Bridie, socijalna radnica, dokopati nečega i da će odmah znati što je za svakoga najbolje.

– Ja samo mislim na Daisy i Edwarda.

– Ali upravo o tome govorim – reče Heather. Ja bih, primjerice, možda više mislila na Liddy

Bridie se prisili da ostane mirna.

– Još uvijek ne shvaćam zašto to jedna od vas nije mogla spomenuti.

– Spomenuti? Nije to nešto što čovjek može tek tako spomenuti, zar ne? To je ipak prilično krupna stvar. Čovjek je bio na sudu. Stara Moffatica poznaje nekoga tko zna da je George izveden pred sud zbog sumnje da je nekom djetetu u javnom bazenu gurao prste u kupaće gaćice. A Daisy i Edward sjede tom tipu na koljenima i maze se s njim dvadeset puta na dan. Nije to nešto što se može onako usput spomenuti.

Bridie se nije mogla prestati pitati kako je došlo do toga da je odjednom ona u krivu. Otvorila je usta, i ponovno ih zatvorila, a onda se Heather nad njom sažalila. – Slušaj, Bridie – rekla je – žao mi je. Stvarno mi je žao. Ja nisam tražila od Stelle da mi kaže. Naprosto je to učinila. Ali potpuno shvaćam zašto je izabrala mene, a ne tebe. Ti tu moraš nešto poduzeti, a ja ne moram. Ja mogu naprosto odslušati.

Zvučalo je logično, ali Bridie je još uvijek bila zelena od srdžbe. – I što misliš, zašto se na kraju potrudila reći i meni?

Heather slegne ramenima. – Nemam pojma. Nisam ja ona koja čita tuđe misli, zar ne?

Kasnije te večeri, Heather je nazvala Bridie da joj se ispriča.

– Ja sam kriva – rekla je. – Trebala sam nešto reći. Ili reći Stelli da ti kaže.

– Problem zapravo nije u tome – rekla je Bridie. Ali bio je. Cijelim putem kući bjesnjela je na obje sestre, gotovo se rasplakala, prizivajući u sjećanje neke od njihovih nedavnih razgovora. Što je s onim poslijepodnevom kad je s Heather sjedila na Liddynom travnjaku, i gledala Georgea kako se u plitkom bazenu nateže s djecom? Zacijelo su jedna ili druga rekle: – Tako se dobro snalazi s njima, zar ne? najmanje desetak puta. Zar Heather nije onda nešto mogla reći? A kad su kasnije sa Stellom odšetale kroz park do delikatesne radnje da kupe kruh za večeru? – Liddy je zbilja imala sreću što je našla čovjeka koji ne samo da zna kuhati, nego zna i načiniti popis stvari koje treba nabaviti – rekla je ona. – Pravi biser

– sjeća se Heatherina odgovora. Možda je čak u redu da ništa nije bilo rečeno u tom trenutku. No Bridie je nastavila govoriti o tome ima li izgleda da se Liddy uda za Georgea, ako se stvari nastave tako dobro razvijati. Pomislili biste da su jedna ili druga ipak nešto mogle reći – bilo što – čak i onu prijeteću, premda nerazumljivu primjedbu njihove majke: »*Ako hoćeš vidjeti crva, moraš ubrati jabuku.*«

Bridie možda i ne bi znala na što ciljaju. Ali, gledajući unatrag, ona bi barem stekla dojam da sestre, makar i ne znam kako diskretno, pokušavaju podijeliti s njom tajnu koju nisu ni tražile ni željele doznati. Ovako je jedino što joj je ostalo bio mučan osjećaj da su se njih dvije bile savršeno voljne ponijeti prema njoj dvolično, i ostaviti je, jedinu koja ne zna, pred zatvorenim vratima.

– Nije to problem – reče ponovno Heatheri. – Ali, u svakom slučaju, hvala što si me nazvala. – Pretvarajući svog tihog, na televiziju usmjerenog muža u bučnu gomilu nenajavljenih gostiju što jedni drugima pune čaše, žurno je dodala: – Sada, međutim, ne mogu razgovarati. Dennis i ja imamo tu neke ljude. Nazvat ću te sutra, može?

Spustivši slušalicu, vratila se zalijevanju biljaka i razmišljanju o Liddy Njezina je najmlađa sestra oduvijek bila miljenica svih. Imala je nešto posebno. Neku vrst zaigranog, hihotavog dara za lagodan život. Mogla se učas uozbiljiti, ako vam je to bilo potrebno: slušati vas i suosjećati, dati dobar savjet i ponuditi pomoć i utjehu. No sve ostalo vrijeme bila je netko koga je pravo zadovoljstvo gledati kako jogunasto skakuće kroz život. Prvo muž, pa dvoje djece, potom muž odlazi (naizgled za njim gotovo i ne žale).

Kod Liddy nije bilo ničeg stabilnog. Kad god joj dođete u posjet, njezin je namještaj drukčije razmješten, zidovi su druge boje, stil joj se promijenio. Hoćeš ove stare zavjese? Gade mi se. – Molim te uzmi ovu haljinu. Skupa je ko vrag, ali ako se samo još jednom vidim u njoj, poludjet ću. – S direktorom banke bila je na ti.

– Pa, jasno da jesam. Ja praktički živim u njegovu uredu. – Kad nije imala gotovine, kupovala je na kredit. – Još samo četiri rate i cijela će ova grozna vrtna garnitura biti otplaćena. Sreća da se već potrgala, inače bih je zapalila, da to proslavim. – Ova će jednog dana završiti u dužničkom zatvoru – godinama je govorila njihova majka, sa sve većim divljenjem. (Bridie je bila uvjerenjena da misli kako ovako privlačna kći kao što je Liddy nikada ne može zapasti u ozbiljne nevolje: samo treba pucnuti prstima i tuce bogatih udvarača će dojuriti.) – Nije li fantastična? – govorili su svi ostali. Uvijek je Liddy bila ona koju su zvali da umoči ruku u kadu i izvuče dobitničku srećku ili da pištoljem dade znak za početak dobrotvorne utrke, ili da otpliva prvi sponzorirani kilometar za fotografe.

I nitko nikada nije bio ljubomoran. Bilo bi to kao da ste ljubomorni na neko dijete. Nije čudo što nitko nije želio pomutiti njezinu sreću i reći joj kako njezin ljubljani George ima za sobom neugodan slučaj u dalekom Ecclefechanu.

Ali što je s Daisy i Edwardom? Da, što je s njima? Doimali su se sasvim veselo. Bilo je očigledno da obožavaju Georgea. Nije bilo nikakvih pogleda iskosa, nikakve suzdržanosti prema njemu, nisu svaki put zvali mamu da i ona ide s njima u park ili u kino. Bridie bi se mogla okladiti u što hoćeš na njegovu nevinost. Mogla bi se okladiti na krov nad glavom da u ovom slučaju »nije dokazano« znači »nije kriv«.

Ali svatko mora raditi svoj posao, a ovo je bio njezin. Nije moguće da, nakon što je tri mjeseca mirno slušala kako Bridie pjeva Georgeu hvalospjeve, ne rekavši pritom ni riječi, Stella sada od nje očekuje da ne poduzme ništa.

Bridie je odložila svoju kanticu za vodu i nazvala sestru.

– Liddy?

– Bridie! Upravo sam se spremala da te nazovem! Ideš li i ti na onu predstavu u petak za koju je Heather nabavila sve one karte? Imaš li pojma u koliko sati počinje?

Bridie joj je rekla, prenijevši i Heatherino upozorenje koje se odnosilo na paklenski problem s parkiranjem upravo oko tog kazališta, a onda je, onako usput, upitala: – Kad smo već kod dogovora, mogu li posuditi Daisy na sat ili dva sljedeće nedjelje?

– Posuditi Daisy?

– Samo na jedno poslijepodne. Jedna moja prijateljica rezervirala je previše karata za neku dječju predstavu, a ja sam joj praktički obećala da ću preuzeti jednu ili dvije.

Prije nego što je do kraja izgovorila tu laž, čula je Liddy kako urla prema stepenicama: – Daisy! Daisy! Bridie te hoće voditi na predstavu u nedjelju. Što kažeš na to?

Sve ostalo išlo je kao po loju. Edward se isti čas počeo uvrijeđeno derati, pa mu je Bridie, preko Liddy ponudila jedno jutro na bazenu. – Prestani urlati, Eddie. Da, Bridie kaže da ima i tobogan. Zaveži! Smjesta da si zavezao!

I tako je sve dogovoreno. Još se jedan urlik začuo s njihove strane žice. – George pita trebaš li pomoćnog spasioca, ako on bude slobodan?

– Ne trebam – rekla je Bridie. – Mislim da ću ovaj put uživati kao prava tetica i obaviti to sama.

– Sjajno – rekla je Liddy – Ti si super mačka.

Tako je i bilo. Spuštala se niz tobogan s Edwardom i smijala na stare, otrcane kazališne gegove kako se Daisy ne bi osjećala djetinjastom: Njihovo je uzbuđenje iskoristila kako bi prvo jedno a potom drugo dijete navela da je provede stazama i bogazama njihovih mladih života, potiči i osluškujući, pomno pazeći i prosuđujući. Mogli biste to nazvati neplaćenim prekovremenim

radom, međutim, ah, njihova divna nevinost, pretvorila je to u pravi praznik za Bridie.

Kako je daleko bilo ono vrijeme kad kod ove okolišno dotaknute teme »*bliskosti*« ne bi izišlo na vidjelo ništa sumnjivije od dječakove pritužbe kako ne može dobro gledati televiziju kad ga mamin momak drži na krilu i pritom čita novine. Odavna se nije dogodilo da Bridie dijete Daisynih godina blago i neprimjetno dovede do teme tajni, i da je jedino što o tome čuje nešto tako veselo kao što je hvalisanje o potajno pripremanoj zabavi iznenađenja (Sjajno odglumljeno, Liddy! Za Oskara!), i neku veoma zamršenu priču o izgubljenoj naušnici, ranjenoj žabi na komadiću vate i nekoliko potih izrečenih prijedloga tipa: – Zašto ne bismo pričekali, i rekli mami o sirotom g. Skakaču, ujutro kad bude bolje volje?

Ne, tom čovjeku ni zbog čega niste mogli prigovoriti. (Osim možda zbog stavljanja žaba na komadić vate). Činio se gotovo savršenim. Davno je prošlo ono vrijeme kad se Dennis znao potruditi da je zaštititi od nekih manjih strahota koje su mogle čekati do jutra. U posljednje vrijeme njezin vlastiti bračni drug kao da je uživao u tome da je dočeka na ulaznim vratima s malim domaćim *coups de grace*. – Prokleta perilica za suđe opet je otkazala. – Moram ti reći da susjedov pas sada laje cijeli dan bez prestanka. – Bilo bi lijepo ponovno živjeti s nekim tko pogađa svako vaše raspoloženje, i nastoji vam ublažiti probleme umjesto da ih pogoršava.

Bridie je ušla u kuću i zbacila cipele s otečenih nogu.

– Nekako te dugo nema – zagundao je Dennis.

– Poslije predstave išle smo u slastičarnicu. Onda smo malo prošetale parkom prije nego što sam je odvela kući.

Dennis je okrenuo leđa konjskim utrkama na televiziji. – Moja žena, detektiv Njuškalo.

Bridie bi se bila najradije ćnula zbog toga što je to dan prije uopće spomenula. – Netko se mora ponašati odgovorno – reče. – Zar ne misliš da bih to u ovom slučaju trebala biti ja?

Nije uzela u obzir količinu koju je popio. – Najgora moguća osoba – izjavio je, i ne pogledavši je. Svi vi profesionalci imate bolesnu maštu. Idete uokolo tražeći zlo. Svuda oko sebe vidite samo zlo.

– Ne, nije istina. Mi naprosto toliko toga vidimo da smo naučili ne ići okolo s naočnjacima.

– I onda, kako je prošlo? Ima li kakva dobra kvaka kojom bi se tvojoj sestri moglo uništiti brak?

– Znaš da nisu oženjeni.

– A ti dobro znaš što želim reći. Jesi li iščepkala kakav papren, pravedan razlog za sprečavanje braka? Bridie je tako dobro prikrivala svoj bijes da je i sama povjerovala kako je mirna. – Oh, ne. Naprotiv, razgovor je bio veoma ohrabrujući. Moje je istinsko uvjerenje da oboje djece voli Georgea duboko i iskreno. Apsolutno sam sigurna da tu nema ničega. Ničega. Doimaju se posve uravnoteženo i sretno.

– Za razliku od naših dečki, znači?

Možda je to bilo njegovo poimanje šale. Ili tek zakašnjela reakcija na sve njihove nedavne svađe zbog Lancea koji je ljutito izjurio iz kuće kako bi si našao stan, ili zbog Tobyjeva napuštanja koledža. Ne zadržavši se dovoljno dugo da ga pita što je od toga dvoga, ona nogom zalupi kuhinjska vrata, stvarajući tako barijeru između sebe i njegova podbadanja. Uključivši prekidač električnog kotlića za čaj, zgrabila je njegovu široku plosnatu dršku s obje ruke i čekala, znajući da će, bude li imala sreće i iz druge sobe do nje ne dopru nove provokacije, njegova sve veća uskipjelost, kao toliko puta u prošlosti, milosrdno i kao nekom čarolijom, upiti njezinu vlastitu.

Najviše ju je osupnula upravo činjenica što uopće nisu reagirale. Zar nije u svakoj obitelji bilo na tisuće razloga da se okrene telefonski broj? – Znaš, onaj naš stari video što stalno »šteka«? Dakle, ja sam bila apsolutno za to da ga bacimo, ali mi je onda sinulo kako bi možda jedan od vaših dečki htio po njemu prčkati. I, osim toga, Bridie, jesi li imala vremena razmisliti o onome o čemu smo razgovarale?

Ali ništa. Tišina. Svaki put kad bi nazvala, Heather je pomno pazila da naleti na automatsku sekretaricu. – Oh, k vragu! Sigurno si u Tesco. Nije važno. Zvat ću ponovno. – A Stella je, naravno, uspjela sadržaj svog redovnog tjednog izvještaja skrenuti u uobičajene slijepe ulice: na vrijeme, Neilove lijekove, na buku s nadvožnjaka zbog koje su stalno razmišljali o selidbi. A tada, upravo kad ju je Bridie bila mogla zaskočiti sa: »Stella, o onome što si mi bila govorila...«, prekinula bi: – Oh, Bože, Bridie. Upravo sam se sjetila

da sam još prije dvadeset minuta trebala pokupiti neke stvari za Neila, moram ići.

Što su njih dvije mislile – da to i nije baš najvažnije? Poznato je da nijedna od njih nije provodila sate i sate kao Bridie, trudeći se razmrsiti patnje prouzročene izdajom u obitelji, i pokušavajući osigurati da djeca, uvučena u krivnjom ispunjene poluživote, počnu živjeti i rasti na svjetlu. Ali one ipak nisu tako zatucane. Čitaju novine. Zacijelo znaju kako se takvo što ne smije zanemariti. To nije bio samo običan trač. Ta koga briga ako g. Nevjernik spava s gđicom Ljupkom, a oni koji sumnjaju ne kažu ništa. Zaštita djece je nešto posve drugo. Zašto nijedna od njih nije pitala .

Postavljala je to pitanje Dennisu u njegovim prisebnijim trenucima, ali on je odbijao shvatiti što nju zapravo zabrinjava. – Kakve to, zaboga, ima veze? govorio je. – Kad si i sama uvjereni da je sve u najboljem redu. Možda tvoje sestre misle: što se manje kaže, to bolje. Može se pretpostaviti da su problem prebacile na tebe zato što je to tvoj fah. Siguran sam kako one naprosto računaju da – ne reagiraš li ti, ne moraju ni one.

– Možda – rekla je Bridie. Ali i dalje joj nije bilo jasno što je to što ljude, koji o sebi najvjerojatnije misle kako su osjećajni i puni brige za druge, navodi da tako spremno povjeruju kako se sve odvija u najboljem redu. Njezini su dosjei u uredu puni optimističnih izjava. – Gđa E. je rekla da je dva puta nazvala; zato je bila uvjereni da se netko tim slučajem bavi. – Kad mu se savjetovalište više nije javljalo, g. S. je zaključio kako je zacijelo sve u redu.

Isti ti dosjei bili su pretrpani rezultatima takvog razmišljanja.

– Jednostavno ne shvaćam zašto se nijedna od njih nije potrudila pitati što sam glede toga poduzela. – Možda im je neugodno.

– Neugodno! – Ali on je vjerojatno imao pravo. U ovom, kao i u mnogim drugim slučajevima, Dennis je rezonirao zdravo seljački, i Bridie je po tko zna koji put morala samu sebe, podsjetiti na činjenicu da svatko gleda svijet kroz prizmu vlastita života. Bilo je bitno zadržati osjećaj za proporcije, i ne dopustiti crvu prezira da joj počne nagrizati osjećaje što ih je gajila spram obiju sestara.

– Što misliš, da li da sama to pokrenem? Ili je bolje da ne reagiram? Dennis se počeo nelagodno vrpeljiti na kauču na kojemu je u

posljednje vrijeme provodio i odveć vremena. – Kako ti ja mogu reći što da uradiš?

Točno. Da je u uredu, ova vrst problema ne bi je mogla ni časa spriječiti u djelovanju. Kliznula bi u uobičajeni postupak ne razmišljajući ni trenutka. Dogovori plan. Uglavi datum. Načini bilješku.

– Mislim da ću pričekati. Dat ću im mjesec dana da vidim hoće li to ijedna od njih ponovno spomenuti.

– To je fer. Zvuči razumno.

I doista je bilo. Pa čemu se onda Bridie osjećala nelagodno, kao da je najhladnokrvnije dala svojim sestrama dovoljno vremena (čitaj: dovoljno užeta) da se objese što se njezina dobra mišljenja o njima tiče?

– Možda će to spomenuti u nedjelju – pokušala se osloboditi krivnje.

– Što se događa u nedjelju?

– Zapisano je na kalendaru. Pozvani smo k Stelli.

– Oh – zastenjao je Dennis. – Ljetni kuluk.

Bridie i Liddy ležale su jedna do druge na Stelinom savršenom travnjaku.

– Ti ostani na ovoj traci – rekla je Liddy – A ja ću se držati ove.

– Pst! – predbacila joj je Bridie. – Neil će te čuti.

– Zna on što ja mislim – reče Liddy i poviče preko cijelog vrta: – Zar ne, Neil? Ti znaš što ja držim o tebi i tvom travnjaku.

Neil podiže čašu u njezinu smjeru i okrene se da kaže Dennisu u susjednoj ležaljci: – Ona smatra da mi je potrebna psihijatrijska pomoć.

– A kome od nas nije? – prihvati Dennis. – Kad se družimo s ovima ovdje.

– Kad se sada izvučem iz ove divne ležaljke reče Heather – da joj se nitko nije usudio približiti. Jesmo li se razumjeli?

Dennis je pogleda pun nade: – Ako ideš u kuću, možeš li mi donijeti još jedno pivo?

– Ne bi možda bilo loše iznijeti i onaj vrč sa sokom – dobaci Stella, malčice prežustro.

– Ima li još onih gnjecavih stvarčica prelivekih kiselim vrhnjem? – upita Liddy Iznenada se počela obazirati. – Gdje su djeca?

– Odveo ih je George – reče Heather. – Kamo?

– U dućan. Po sladoled na štapiću. – Kolima?

– Ne. Pješice.

– Pješice! – klikne Liddy oduševljeno. – To je dvadeset minuta, zar ne Stella? Tamo i natrag.

– Najmanje – potvrdi Stella.

Liddy se zaveli natrag u ležaljku i protegne. Taj čovjek je zlato – izjavi ponosno. – Čisto zlato.

Bridie je zaustavila dah, čekajući i promatrajući. Heather se izvukla iz ležaljke, praveći se da ništa nije čula, a Stella naglo počela prstima gurati zao i stale listiće potočarke kroz male rešetkaste otvore u metalnoj ploči vrtnog stola.

– Nemoj to raditi – upozori je Neil. – Od toga će travnjak izgledati grozno neuredno.

– Vidiš, Neil – reče Heather, skupljajući Dennisove prazne limenke od piva – Liddy ima savršeno pravo. Tebi treba psihijatrijska pomoć zbog toga tvog travnjaka.

I tako je pravi trenutak prošao. Bridie je u prolazu pokušala uhvatiti Heatherin pogled. Je li to bilo pametno, htjela ju je pogledom upitati, pomoći da žena tek tako ne izmakne? No Heather je veoma zainteresirano gledala na neku drugu stranu. Obrušilo se to uobičajenom silinom – veliki zid sestrinske kritike; samo ovaj put to nije bilo Bridieno nezadovoljstvo njima, već njihovo njome. Mogla je pogoditi što Heather misli. Evo sestre koja nas uči što da mislimo, kako da glasujemo, čak i koga trebamo žaliti. A ipak nije u stanju vidjeti da od buhe radi slona. Tu je pristojan muškarac koji se trudi oko Liddy najbolje što može, a Bridie želi umiriti svoju savjest na račun svih ostalih, izmišljajući probleme koji će sve pokvariti, i sve učiniti nesretnima – sve do jednoga – samo zato što ona mora »*ispravno postupiti*«. A to nipošto ne može biti »*ispravno*«, zar ne?

Što se pak Stelle tiče, ona je zacijelo jedino željela da sve to bude što dalje od nje. Nije li, napokon, cijeli jučerašnji dan provela čisteći kuću, navlačeći pune torbe gore-dolje po Sainsburyju i pripremajući one specijalne gnjecave stvarčice s kiselim vrhnjem, i bog-te-pita što još ne, kako bi se svi mogli ugodno provesti. Nije se često događalo da se kod nje okupi cijela porodica. (Njihova je kuća bila mnogo udaljenija od gradskog središta nego kuće ostalih, a nisu ni svi u

obitelji baš marili za Neila). I zašto bi onda, kad je sve tako sjajno ispalo, Bridie dobila prigodu da sve pokvari? Dobro je što je Heather uspjela sve odvući dalje od neprilika. Bridie je imala namjeru poći za Heather kako bi je ulovila nasamo u kuhinji. No bila je donijela odluku da će im dati vremena, a Liddy se ionako opet raspričala.

– Doista je divan. – Sada je govorila tiše te ju je jedino Bridie mogla čuti. – Osobito u krevetu. Postupa sa mnom kao s kraljicom. I nije samo divan. On je drukčiji. Svaki put je drukčiji.

– Drukčiji?

– Ma znaš. Jedne noći iskoči iz kupaonice s nekim glupim cvijetom među zubima, i baci mi se pred noge. Druge noći se uvuče pod plahtu i preuzme sve u svoje ruke. – Liddy je veoma dobro uspjela dočarati prijeteći ton. »Molim te, nemoj se otimati. Ne bih želio biti prisiljen da te ozlijedim.« I ja se odjednom uhvatim kako sa strahom razmišljam o tome kako će mi grube muške čizme uporabiti posteljinu. Oči su joj blistale. – Onda sljedeći put prijeđe na francuski stil.

– Fuj, odvratno! – zaključi susretljivo Bridie. Prošlo je nekoliko sekundi prije nego što je Liddy shvatila šalu. A onda je zavrištala.

– Odvratna si ti, Bridie!

– Zar se Bridie opet raspojasala? – doviknuo je Neil s druge strane dvorišta. – Eto, Stella i ja se toliko trudimo da priredimo ugodno obiteljsko poslijepodne koje ničim neće skandalizirati susjede, a Bridie čini sve da ga upropasti!

Možda je to rekao tek onako. Možda. Nema, pomisli Bridie, apsolutno nikakva razloga posumnjati kako on nešto zna i kako ono što je rekao ima dvostruki smisao. No njoj je to ipak palo na pamet. I upravo je u tome nevolja kad se počne s tajnama. Kako je pokušala, dok su se vozili kući, objasniti Dennisu, jednom kad obitelj napusti kamen otvorenosti, postaje teško povjerovati da su primjedbe poput ove tek stare glupe šale, izrečene, kao obično, u dobroj vjeri. Tajnovitost sve zatruje.

Dennis je smatrao da je luda. – Ti si pijana rekao je. – Ili ti je sunce udarilo u glavu. Beskrajno je smiješno pomisliti da ti je stari Neil htio pokazati žuti karton. Nisam čak ni čuo kad je to rekao.

– Samo zato što ti to nisi čuo...

– Oh, prestani, Bridie, zaboga! – Očito ga je pivo učinilo razdražljivim. – Proveli smo jedno ugodno poslijepodne. Svi su se dobro slagali. Heather ni jedan jedini put nije spomenula investicije. Neil nije u beskraj razvlačio priču o svom prokletom ugovoru s prokletim servisom za kosilice. Djeca nisu stalno prskala vodom i udarala loptu ...

– Gotovo i nisu bila ondje!

– Upravo sam to i htio reći. A ti, barem jedanput, nisi natjerala Liddy u plač pričama o svojim groznim slučajevima. Čak je i Stella ostala sjediti po nekoliko minuta na jednom mjestu, i nije đipala uokolo bacajući se na moje prazne limenke od piva i Heatherine opuške. Sve u svemu, bilo je to jedno ugodno poslijepodne. I zašto ga sada želiš pokvariti?

– Ja ga ne želim pokvariti. – reče Bridie. – Ja pokušavam o njemu raspravljati.

– Ali ne, sa mnom to nećeš – odvrati Dennis jer ja sam se baš dobro zabavio.

– Jesi – potvrdi Bridie – oko četiri limenke piva predobro, ako mene pitaš.

– Jesam li te pitao? Nisam.

Vozili su se šutke dok nisu stigli do obilaznice kad se Dennis ispričao, a Bridie mu, njušeći problem s mjenjačem, mudro oprostila.

Nekoliko tjedana kasnije, vrativši se kući, Bridie je zatekla Heatherin automobil na kolniku pred kućom, parkiran tako da je potpuno blokirao prilaz garaži, a Heather na kauču kako četka psa četkom za kosu što ju je uzela iz garderobe u prizemlju.

– Kasniš.

– Sastanak – objasnila je Bridie. – Upotrebljavaš moju najbolju četku za kosu.

– Dlaka mu je sva slijepljena i puna čvorova. Trebala bi se stidjeti. – Privukla je starog psa bliže k sebi kako bi dovršila četkanje. – Zar ne, Harry, staro momče?

– Mrzi kad ga se četka. – Ne ovom četkom. Bridie je uzdahnula. – Gdje je Dennis?

– Nazvao je. Ne vraća se dokasna. To ima neke veze s Tobbyjem.

– S Lanceom – ispravi je Bridie, sjetivši se. – Opet se seli, pa mu je trebalo malo pomoći oko unajmljivanja kamiona za selidbe.

– Oh, točno. – No Heather, koja nije imala vlastite djece, uopće nisu zanimali dosadni detalji o djeci drugih. – Došla sam – reče – da čujem što si poduzela glede one gluposti s Geomeom.

– Po čemu zaključuješ da sam bilo što poduzela? – Daj, Bridie. Svi te poznajemo. Zacijelo si donijela nekakvu odluku. Što je značilo ono izvođenje Daisy i Edwarda? Nemoj mi samo reći kako ti u glavi nisu radili mali motorčići, jer ti neću povjerovati. Bridie smjesta osjeti veliko olakšanje. Odmah joj se ponovno vrati onaj umirujući, topli osjećaj da ima nešto što sestre jedna od druge ne mogu sakriti. Kako te može nagrizati neizvjesnost ili ti osjećaj krivnje zatrovati život, kad sestra kojoj si razbila igračku, izgubila kućnog ljubimca ili zaprljala haljinicu, može jednim pogledom otkriti da si ti taj štetočina i zahtijevati smjesta povrat u prvobitno stanje, prilijepivši ti pljusku, povlačeći te za kosu ili urlanjem dozivajući majku iz prizemlja? U obiteljima se red ponovno uspostavlja takvom brzinom da nemaš vremena osjetiti nesigurnost. Nemaš vremena za durenje. I praktički je bilo nemoguće otplutati sa stanca kamena svoje vlastite ličnosti.

Jedino jedinica može počinuti fatalnu pogrešku pokušavajući proći kroz život prerusena u neki neprikladan kostim koji joj ne pristaje. Kad imaš sestru, uvijek postoji netko tko će ti ga brzo ponovno svući.

– Pripremit ću nam malo čaja.

Ali Heather je pokazala na čašicu koju je bila odmaknula od ruba kauča, izvan domašaja Harryjeva repa. – Oprosti. Ja, na žalost, nisam izdržala i ukrala sam ti malo viskija.

Kako je to ohrabrujuće, pomisli Bridie. Kako je to divno i ohrabrujuće kad te kod kuće dočeka netko s kim si toliko blizak i slobodan te može gurnuti ruku pod tvoj lonac s cvijećem i naći tvoj ključ, i početi se baviti tvojim psom, sam uzeti piće i smjesta prijeći na stvar. U posljednje vrijeme kad bi se vraćala kući Dennisu, atmosfera je bila gotovo deprimantna. S mukom bi se probijali kroz sva propisana pitanja o njegovim molbama za zaposlenje i njezinu dnevnom poslu, pokušavajući procijeniti kakve je tko od njih volje, dešifrirajući odgovore. Bridie bi se zaticala gdje podiže poklopac na kanti za smeće kako bi na brzinu procijenila količinu odbačenih limenki od piva, dok bi Dennis načulio uši u dnevnoj sobi da je čuje kako to radi. I jedino čemu si se mogao veseliti bila su beskonačna pogađanja od kojih se sada sastojao njihov brak. – Ogulit ću

krumpire ako ti popraviš onaj prekidač na tosteru. – Ja stavljam suđe u stroj za pranje suda, a bi li ti dotle nahranio Harryja, molim te? – Ako odvezem auto u garažu, hoćeš li ti oprati sude? – Kao da su i jedno i drugo osjećali da je svaki dan njihova zajedništva odgrizao već dovoljno od njihovih života, te kako ne bi bilo pravedno da moraju, kao dodatnu žrtvu, dodatni uzaludan napor, obavljati više od vlastitog, apsolutno pravednog, dijela kućanskih poslova.

Umjesto toga večeras je tu bila Heather, smirena žena od struke koja se, odbacivši cipele, ispružila na kauču jednom rukom grleći Harryja.

– Znaš, ti bi sebi trebala nabaviti psa?

– Daj, Bridie, ne govori gluposti. Mene nikada nema kod kuće.

– Prava šteta. Vidiš i sama koliko te obožava. Meni se nikada ovako ne izvali na leđa da ga češkam. Heather je počela četkati Harryjevu ugojenu stražnjicu. – Dakle, nastavi. Reci mi sve po redu.

Bridie joj je ispričala o onih nekoliko sati provedenih s Daisy i Edwardom.

– Znači, to možeš točno utvrditi? Naprosto ih navedeš da brbljaju i izvučeš zaključke?

– Obično možeš. Osobito s djecom koju dobro poznaješ.

– Posve si sigurna u to?

– Najsigurnija što mogu biti. Gledaj to ovako: da je to bio profesionalni posao, nedvojbeno bih bila zaključila dosje.

– Izvrsno.

Heather je spustila četku i posegnula za svojom čašicom iza kauča. Potom se naslonila, a Harry je pokorno prihvatio svoj preobražaj iz predmeta nježne pažnje u puku klupicu za noge.

– Znači, to je to? – upita Heather. – Mogu li reći Stelli da je sve u redu?

– Možeš. Malo se čudim što ona sama nije sa mnom o tome razgovarala.

– Znaš da te se boji.

– Naravno da me se ne boji.

– Ne, ne, boji te se. To je valjda zato što ti o svemu imaš svoje mišljenje i na sve drukčije gledaš.

– Ne gledam na sve drukčije. Naprosto se trudim o nekim stvarima malo razmišljati.

– A Stella stvari naprosto obavlja.

Obje su dobro znale koje je to stvari Stella u stanju obaviti: naći savršenu karnišu; pronaći pravi držač za četku u WC-u koji odgovara njezinu novom kompletu za kupaoonicu; nabrati rubove svojih kolačića od lisnatog tijesta; puniti zamrzivač jelima pripremljenim prema receptima iz ženskih časopisa koje njezine sestre nisu po dućanima čak ni primjećivale, a kamoli pomislile da ih naruče. Ona je za njih bila nepoznanica. Iz današnje perspektive, činilo se kao da je Stella prolebdjela kroz djetinjstvo bez snažnijih osjećaja i bez ikakvih interesa. Naprosto je odrasla, ničime ne privlačeći pozornost na sebe.

Nitko nikada nije uletio kroz vrata i rekao: »*Zamislite što je Stella ovaj put izvela!*« ili »*Jeste li čuli što planira Stella?*« ili »*Stella misli...*« Među njima tolikima, nitko to nikada nije uočio. A onda je ona naletjela na Neila, i kao preko noći, Stella, do-tada-očekivanju, odjednom je procvala. Nitko nije ništa govorio. No odjednom je kuća bila puna, Stellinog prstena, Stellinog popisa svadbenih gostiju i Steline haljine i vela. Napokon ju je, Bogu hvala, Neil odveo (mimo crkvenih klupa gdje se sjedilo po Stellinu rasporedu, preko Stellina obreda vjenčanja, na Stellin prijem – B.al.ka.n-D.ovvn.lo.ad). Njih dvoje nestalo je u Stellinoj novoj kući, i tamo su dalje nastavili živjeti na isti način: Stellin i Neilov nacrt za uređenje vrta, Stellin građeni roštilj, Neilove škare za živicu. Bio je to doista brak dviju srodnih duša.

– Reći ćeš joj, dakle, da je sve u redu?

– I možemo zaboraviti na cijelu priču.

– Tako je. – Bridie se pitala bi li u ovom trenutku ubacila malu podmuklu fusnotu. Možda je bolje da to ne čini. Ali nije joj bilo prirodno da se pritaji i nada kako se problemi neće pojaviti. – Osim, ako, naravno...

– Osim, ako, što?

– Osim, ako se ne odluče na brak. – Oh, Bože! – Heather iskrivi lice.

– Nemoj se ništa kriviti. Takvo ti je nešto zacijelo palo na pamet.

– Vjerojatno jest.

– Slažeš se da bi to promijenilo situaciju? Heather se zagledala u svoju čašu. – Ne shvaćam koja je razlika, živio on ondje ovako kao

sada, ili ako se njih dvoje vjenčaju?

– Mislim da neka mala jest.

– Ne za djecu, s obzirom da si tako sigurna da je sve u redu.

– Ne, za njih nije. Ali Liddy Kako bi se tebi sviđalo kad bi nakon vjenčanja otkrila da su svi tvoji gosti znali o tvom vlastitom novom mužu nešto što ti nisi znala? Mislim da se to meni baš ne bi svidjelo.

– Činite ono što želite da vama čine, to želiš reći?

– Da, ja tako mislim.

– Ali molim te! – Heather poče tako srdito vrtjeti nožnim prstima da je čak i polu-omamljeni Harry teturavo ustao i otišao. – Kakva je uopće razlika između ponašati se kao da si u braku i stvarno biti u braku?

– Ne znam kakva je – zavapila je Bridie. – Znam samo da postoji. U činu vjenčanja ima nečeg posebnog. Zato to ljudi i čine, zaboga. – Pokupila je s poda četku za kosu što ju je Heather ondje ostavila i počela iz nje čupati pseću dlaku. – Hoću reći, ako ona sada otkrije da mi znamo za tu glupu glasinu, ja se mogu braniti tvrdnjom da sam mislila kako je stvarno najbolje ne reći ništa. Ali ako se ona odluči na brak – položi bračnu zakletvu – to je nešto drugo. Rekla bih da joj, u tom trenutku, doista treba kazati.

– I uvjereni si kako i ona dijeli to mišljenje? – Zar ti ne bi? Heather slegne ramenima. – To je, znači, dogovor, je li tako? Na prvi nagovještaj svadbenih zvona reći ćemo Liddy?

– Tako je.

– Dobro. – Odluka je pala. – Sljedeći put kad vidim Stellu, reći ću joj.

– Heather je ispila svoje piće upravo kad se Dennis vratio i pokušao je nagovoriti da popije još jedno. Na Bridieno najveće iznenađenje njega je silno zanimalo što je njegovu šogoricu dovelo k njima, i kad je Heather već bila otišla, a on i Bridie se svlačili, ona ga je još čula kako mrmlja »Ne, to nipošto ne može biti Heather... « Bridie je provirila kroz vrata kupaonice i ustima punim pjene rekla: – Što to Heather nipošto ne može biti?

Digao je glavu trgnuviši, se. – Razmišljao sam o tome kako Heather nipošto nije ta koju zanima što si ti odlučila poduzeti.

– Zašto ne?

– Heather? Hajde, molim te! – Gurnuo je jednu nogu u nogavicu pidžame. – Kad li se to Heather zadnji put za nešto zanimala? Ne, to je sigurno Stella.

Ona je kroz pjenu protisnula mali upitni zvuk. Ali on to nije čuo. On je kimao glavom, potvrđujući sam sebi da ima pravo. – Ako treba birati između njih dvije? Oh, posve sam uvjeren. Stella. Sigurno je Stella...

Bio je već prosinac kad je Liddy najavila da se udaje. – Neće biti veliko vjenčanje – rekla. – Ništa ni nalik tvojemu, Stella. Samo obitelj i Georgeovi roditelji i brat, nekolicina prijatelja, i naravno Daisy i Edward.

Heather je prva došla k sebi. – To je divno! kliknula je. – Čestitamo, Liddy!

Bridie je odmah iskoristila mogućnost koju joj je sestra ponudila. – Ne smiješ čestitati Liddy! To je veoma nepristojno. Očekuje se da čestitaš muškarcu, ne ženi.

George je stao pred nju i čekao. Nije više bilo uzmaka.

– Čestitam! – rekla je Heather. – Čestitam! – rekla je Stella.

Bridie nije vidjela drugog izlaza. – Čestitam, George! – rekla je i ona, i jurnula prema Liddynu kuhinjskom ormariću u kutu. – Što imaš ovdje, Liddy, prikladno za ovu prigodu?

– To mora biti šampanjac – rekla je Stella. – Neil i ja skočit ćemo i donijeti nekoliko boca.

– Ne – usprotivila se Bridie. – Vas ste dvoje tek stigli. Idemo

Heather i ja. Dennis je, naravno, upropastio njezinu jedinu priliku da se nađe nasamo sa sestrom, rekavši: – Ne, Bridie, idem ja. – Budući da je to i inače bio njegov posao, nitko se nije pobunio, i dok je on bio odsutan, Stella je uspješno podgrijavala konverzaciju raspričavši se o tome kako bi trebao glasiti tekst pozivnice za drugo vjenčanje te o relativnim prednostima vjenčanih oprava od lajnena i svilenih haljina boje slonovače. – Ožujak je, međutim – govorila jer zabrinuto – toliko nepouzdan. Čovjek nikad ne zna.

– To uopće nije važno – rekla je Liddy. Bila je u svom raspoloženju opčinjena djeteta. Stalno je doticala Georgeovu ruku kao da ne može povjerovati da je doista stvaran, smješkala se sretno svakome i predbacivala sebi što frižider nije već nakrcala šampanjcem. – Nismo se imali namjeru ni u što zalijetati, shvaćate. Ali onda sam se

jednog jutra probudila a soba je bila puna predivne ružičaste i srebrne svjetlosti, a ja sam u sebi pomisla: »Zašto čekamo?«

– Ali ipak ste se odlučili za ožujak – začudila se Bridie.

– Tada se Georgeov brat vraća sa svog posla u Singapur. A to je i nakon godišnjica.

Godišnjice su padale na 29. veljače (nezgodan datum očeve smrti, što je značilo da ga se mogu sjećati tek svake četvrte godine) i 4. ožujka, obljetnica majčine smrti.

Stella, jedina od sestara koja je malo vukla na sentimentalnu stranu, bila je na mukama. – Mogla si to ostaviti za travanj, Liddy

– Nisam – odgovori Liddy Ponovno stisne Georgeovu ruku. – Sada kad smo se odlučili, ne mogu više čekati. Bit će ožujak. Posljednji vikend u ožujku.

Bridie potraži pogledom djecu. Edward je klečao u kutu, učvršćujući natrag na policijski autić-igračku najminijaturnije kotačiće koje je ikada vidjela. A Daisy je sjedila na kauču sa slušalicama na ušima, tobože gledajući televiziju, no kako joj je palac mirovao na gumbima daljinskog upravljača, Bridie je zaključila da vjerojatno prisluškuje razgovor. Je li za njih ta novost bila iznenađenje? Bridie se prisjetila Daisyna brbljanja u slastičarnici i shvatila kako joj se gotovo ništa što je njezina nećakinja rekla o Georgeu nije usjeklo u sjećanje. Poput onih simpatičnih ljudi koje dva puta godišnje susrećeš na zabavama i počneš ih se pribojavati jer njihov prijazan osmijeh i prijateljsko ponašanje nikada nikamo ne vode, taj čovjek je bio okružen nekom vedrom nepronicnošću. Kad bi bila riječ o bilo kome drugome mogla bi to pripisati djetetovoj nesposobnosti da se precizno izrazi. Ali on, zapravo, ni na koga od njih nije ostavio nikakav, ni najmanji dojam. Neil je bio stručnjak u pridobivanju ljudi: za golf, ljetovanje u vili ili za neku od svojih organiziranih dobrotvornih kviz ekipa; a ipak se činilo da kod Georgea nije imao osobita uspjeha. Od Dennisa nije ni očekivala da će se oko njega potruditi. (Činilo se da mu trud bilo koje vrste sve teže i teže pada.) A što se Heather i Stelle tiče, one su, kao i ona sama, zadovoljno puštale da se Georgeova sve čvršća veza s njihovom sestrom završi jedinom pravom vezom. Kliznuo je u obitelj bez ikakve buke. Ali za dijete između »*mamin prijatelj*« i »*moj očuh*« postoji neusporediva razlika.

Unatoč njezinu očiglednom uzbuđenju, Liddy nije promaknuo Bridien pogled koji se zaustavio na Daisy. – Djeca su strašno uzbuđena – rekla je veoma odlučno. – Apsolutno oduševljena. Oboje.

Bridie je bila u stanju odmah prepoznati upozorenje pred buru. Liddy očigledno nije bila nimalo raspoložena slušati razne socijalne radnike koji u slobodno vrijeme drže lekcije o tome kako ne valja prenapliti u donošenju odluka koje će biti tako važne za njezinu cijelu obitelj, samo zbog malo ružičastog i srebrnastog svjetla. – Dennis bi se trebao vratiti svakog trenutka – rekla je. – Idem po čaše. – Pobjegla je u Liddynu kuhinju gdje su sve površine bile krcate raznim jestvinama.

– Tko je donio ono s dimljenim lososom? – viknula je u vrt. – Jesu li tvoje, Stella? Smijemo li ih grickati uz šampanjac?

– Trebale su biti predjelo – uzvrpoljila se Stella. No tada je veličajnost ove prigode i nju povukla za sobom. – Ma, uostalom, može. Izreži ih u manje komadiće i stavi na jednu od onih... – Ali Bridiena sposobnost serviranja bila je svima dobro poznata. – Ne. Ostavi. Ja ću. – Uletjela je u kuhinju iza Bridie, koja je iskoristila prigodu i, kao slučajno, za njom nečujno zatvorila vrata, a potom se okrenula i uputila sestri značajan pogled.

– Dakle! – reče Bridie.

Ali Stella se na to nije dala navući. Odmah je, zaobišavši Bridie, pošla uzeti mlinac za papar koji uopće nije trebala, i opet otvorila vrata.

Bridie krotko dopusti Stelli da joj oduzme nož iz ruke i dade joj drugi, kojim je trebala lijepo narezati sendviče s lososom na pravilne komadiće ne veće od zalogaja. Kroz otvorena vrata mogla je čuti Georgea, koji nije prestajao hvaliti Liddy i Liddy koja je bila prepuna ideja o mjestima na kojima bi mogli provesti medeni mjesec zajedno s djecom. Jedva je čekala da se Dennis vrati, ne samo zato što joj je sada očajnički trebalo piće, nego i stoga da u kući bude što više onih koji su upoznati s problemom. Osjećala bi se manje izdajicom svoje sestre sanjalačka pogleda kad bi se svi uključeni u ovu zavjeru šutnje, zavjeru koja to više neće dugo ostati, našli pod ovim krovom i osjećali se isto tako nelagodno, isto tako gadno kao i ona.

I da ih muči osjećaj krivnje, kao i nju. Trebali su ovo predvidjeti. Zapravo, jesu predvidjeli. Ali sada kad se dogodilo, njihovi tjedni diskretne šutnje pune nade sve su samo još pogoršali. Bilo je posve pogrešno, bilo je kretenski od njih što nisu odmah rekli Liddy. I sve će biti još neugodnije kad joj kažu sada, punih šest mjeseci nakon što je to gospođa Moffat prvi put spomenula. Punih pet mjeseci nakon što je Heather prvi put čula tu novost u Bainbridgeu. Puna četiri mjeseca nakon što je ona osobno izvela Daisy i Edwarda i upustila se u njuškanje po njihovim malim životima, radije nego da otvoreno razgovara s njihovom majkom. Bile su u velikoj nevolji, sve zajedno. Stavile su sve na kocku i izgubile.

Ali, po olujnom se vremenu krovovi ne popravljaju. (Jedna od majčinih manje nedokučivih izreka.) Bridie je još uvijek ojađeno razmišljala o važnosti izbora pravog trenutka kad je riječ o obiteljskim stvarima, kad je Dennis nogom otvorio stražnja vrata i doteturao u kuhinju.

– Ne sanduk! Ne cijeli sanduk!

– Oh, daj, Bridie. Napravio sam dobar posao. Dio toga možemo i sami potrošiti za Božić. Ta vjenčanje je ipak vjenčanje.

Kako ne bi ispala škrta, Bridie nije htjela upozoriti na to da se objavljivanje planova za budućnost jedva može smatrati vjenčanjem. A Stella je kraj nje stalno nešto kvocala. – Ove su ti čaše pune mrlja, Liddy. Slušaj, ne upotrebljavaš valjda još uvijek onaj deterdžent za suđe na koji sam te upozorila? – To nipošto nije bio trenutak da se natukne kako se, kad oni objave svoje malo iznenađenje (ako je to uopće bilo iznenađenje), sama ceremonija možda neće ni održati. Zato je mudro od Dennisa uzela ključeve kola, i pustila ga da nastavi raditi ono što najbolje zna: otvarati boce i pritom se izvrsno zabavljati. Uredno je podizala čašu kad god bi netko rekao nešto lijepo o Liddy, Georgeu ili o nadolazećem slavlju. I nitko joj u smislu sestrinskog sudjelovanja nije mogao ništa prigovoriti, niti je tko mogao znati, da je ona dok škrugući zubima sluša Neilove beskrajne neukusne zdravice Georgeovoj novoj »Ruži-iz-druge-ruke« i Daisynu i Edwardovu budućem »Zločestom očuhu« – već u punom radnom zamahu, da postavlja ciljeve, odlučuje o tajmingu i pravi male bilješke u glavi.

– I kako će se ona sada zvati?

– Zacijelo će zadržati svoje prezime.
– Pa, vjerojatno. Ali kako se on zove? Zaboravila sam.
– Nisam sigurna. – Bridie je napregnula vijuge. Zove se Rigsby, zar ne?

– Rigsby? – Heather se zahihotala u slušalicu. Lidia Rigsby!

Kad ih je prošao smijeh, vratile su se na temu.

– Mogle bismo barem zatajiti činjenicu da to znademo već mjesecima. Ne bi li zvučalo mnogo manje dramatično kad bismo je ostavile u uvjerenju da je to gospođa Moffat netom spomenula?

– Natuknuti joj kako je sirota žena onako slučajno u svoju božićnu čestitku stavila bombu?

– Božićnu čestitku? – zapanjila se Bridie.

– Bridie, gospođa Moffat se vratila u Ecclefechan u rujnu.

– Što, zauvijek?

– Tako se čini.

Bridie je bila zaprepaštena. – Kako to da mi Stella to nikada nije ni spomenula?

– Meni jest. Već tjednima slušam o grozotama kroz koje prolazi tražeći novu dvorkinju.

– Meni ni riječi nije rekla.

Tišina na drugom kraju žice potvrdila je Bridien neugodan osjećaj da to za Heather nije bilo nikakvo iznenađenje. I kad je malo bolje razmislila, već je mjesecima bila svjesna – ne, ako želi biti iskrena, već godinama – kako sadržaj njezinih razgovora sa Stellom ne može nipošto biti odraz Stellina stvarnog života. (U najmanju bi ruku morala biti zombi. Stella je, vjerojatno u samoobrani – jer se, kako Heather tvrdi, Stella boji Bridie – već prije mnogo godina, skupila nekoliko sigurnih telefonskih ponija, koje će svakog tjedna puštati van u isto vrijeme, i tjerati ih da dvadesetak minuta kaskaju u krug. – Jedino o čemu uopće razgovaramo su moji dečki i njezino kupovanje.

– Izvrsno – narugala se Heather. – Ovo će, znači, biti nešto novo. Bridieno se srce steglo. – Ne bismo li je mogle naprosto izostaviti iz svega ovoga?

– Naravno da je iz ovoga ne možemo isključiti. Valjda ti je jasno da će Liddy u roku od dvije sekunde nazvati Stellu da točno čuje što je gospođa Moffat rekla? Moramo je upozoriti, inače će nas ubiti. –

Nastala je stanka. – Ali mogle bismo razgovarati samo s Georgeom. Kazati mu što smo čule i reći da, kao Liddyne sestre, moramo biti sigurne da je njoj to rečeno. Pitati je li on to učinio, pa ako nije, predložiti da to obavi.

– Razmišljala sam o tome,, ali to ne bi bilo dobro. – Zašto?

– Zato što joj on možda neće reći sve. On može naprosto nešto natuknuti o nekim zlonamjernim glasinama – ne toliko da bi joj omogućio da donese vlastitu, na činjenicama utemeljenu, odluku o nečemu što se tiče njezina života, ali dovoljno, da nas ona, ako to ikada spomenemo, prekine riječima: – Ah, čula sam sve o tome, hvala.

– To je moguće – uzdahnula je Heather. – Osim toga, to ne bi bilo pošteno.

– Pošteno?

– Naravno, ako je stvarno takav odvratni gad, onda to nije važno. Onda bi tako nešto i zaslužio. Ali Stella je upozorila na to da će, bude li itko išta izravno rekao Georgeu, time jednom čovjeku dati do znanja kako, na pragu njegovog novog života, sve tri njegove šogorice znaju za taj otrcani trač.

– O tome nisam razmišljala. Kakav mračan početak! A mi ionako vjerujemo da je nevin, zar ne?

– Pa, ja vjerujem – reče Heather. – A ti si zvučala još uvjerenije od mene. A Stella...

– Oh, Stella! – uzdahnula je Bridie. – Katkada mislim kako je ona moralno odveć plitka a da bi nešto loše pomislila o nekome tko joj se sviđa ili kome se ona sviđa.

– No, no!

– Pa – Bridie se ogorčeno branila. – To je istina. – Bože, kako si ti spremna svakoga osuditi.

– Ne mogu si pomoći. To ide u moju profesiju. Tu čovjek završi tako da je ili spreman osuditi svakoga ili nikoga.

– Drago mi je da nisam jedna od tvojih žrtava.

– Klijenata – ispravi je Bridie, po milijunti put. Opet na poznatom terenu, razgovor je brzo završio. – Dakle – rekla je Bridie. – Tko će upozoriti Stellu da je balon lansiran?

– Neće joj se to svidjeti, to ti je jasno. Kad sam odlazila od Liddy, bila je dobrono zaglibila u raspravama o buketima i kanape-

sendvičima. Za nju ćemo nas dvije biti kvaritelji zabave. Ona će sigurno htjeti da od te proklete stvari odustanemo.

– Mislila sam da si sve to s njom raščistila. »Prva najava svadbenih zvona i reći ćemo Liddy «

– Ona je uglavnom pristala. Ali sada kad je to aktualno...

– Onda, tko će s njom o tome razgovarati? Hoću li ja?

– Ti? Zacijelo se šališ, Bridie! Prepusti to meni. Heather ju je nazvala sutradan.

– Onda – pitala je Bridie. – Kako je prošlo?

– To ti je kao da pokušavaš razgovarati s melasom – potužila se Heather. – Ti se možeš ne znam kako truditi da je guraš u jednom smjeru, ali ona uporno nastavlja sipiti natrag. Neprestano je ponavljala: »Ali Liddy je tako sretna. Ne želim sudjelovati u pokušaju da se to pokvari. «

– Jesi li joj ukazala na to kako Liddyna sreća, ako je običan mali trač može pokvariti, baš i ne vrijedi mnogo?

– Nisam, Bridie – odgovorila je Heather oštro. Niti sam se trudila da joj ukažem na daljnji korolar: ako ono što joj budemo rekly može Liddy sve pokvariti, znači da je odluka da joj to kažemo bila ispravna.

– Posve ispravna – suglasila se Bridie. – Bolje je ne petljati se s korolarima. Zastala je da čuje je li to uspjela dobro izgovoriti, potom, kad je Heather nije ispravila, nastavi: – Reci mi, dakle. Navaljivala si i navaljivala, a jesi li išta uspjela doznati?

– Sam Bog zna. Ono što sam ja uspjela shvatiti jest da se Stella jedino boji da je nas dvije ne lišimo ugodnih razgovora s Liddy o nadjevu za sendviče i svatovskim ubrusima iste boje. Reći ću ti što Stellu muči. Ona i Neil nemaju više kamo pohraniti sve svoje stvari. Ovo joj je prva prigoda u posljednjih nekoliko godina kad može kupovati i kupovati a da sve što kupi ne mora nagurati u vlastite kretenske ormare.

– Mogla bih se prišuljati i zapaliti im kuću. Tako bi opet morala početi kupovati za sebe, i to najhitnije. S druge strane žice nije se čulo ni cerekanje ni odgovor. Heather je zamišljeno šutjela.

– I što će biti sada? – napokon upita Bridie.

– Mogle bismo to pustiti ...

– Zato što nije uspjelo odmah u prvom pokušaju? – Pokušaj onda ti

– odsjekla je Heather. – Ti si obučena da radiš s ljudima koji uopće nemaju mozga, a kamoli moralnog osjećaja. Pokušaj sada ti.

Tako je, dakle, pokušala Bridie. Prvo je pokušala izmisliti uvjerljiv razlog da posjeti Stellu.

– Mogla bih se praviti da sam naprosto skočila do nje jer sam slučajno onuda prolazila.

– O, da – prezirno je zafrktao Dennis. – Živi ondje dvanaest godina. Mi ovdje živimo osam. I, odjednom, ti slučajno prolaziš onuda.

– Dobro, onda. Mogla bih svratiti kako bih je pitala za neki savjet. Dennis se nasmijao.

– Mogla bih joj nešto odnijeti. Kakva šteta što svi dolaze ovamo na Badnjak. Bilo bi malo neobično kad bih im počela raznositi poklone po kućama. Možeš li se sjetiti čega drugoga?

– Sjećam se kako je rekla da tamo kod nje nikada ne možeš naći modre gumene rukavice srednje veličine. Zašto joj ne bi odnijela jedne takve?

Bridie ga je sumnjičavo pogledala prije nego što mu baci krpu za brisanje suđa u glavu: – Dennis! Posegnuo je za njom pun nade, ali ona ga je od gurnula. Onda je on izišao iz kuhinje. Čula je slab zvuk kad je otvorio limenku piva. – Reći ću ti nešto, Bridie – viknuo je iz sobe. – Nemoj gubiti vrijeme. Razbijaš si glavu ni zbog čega. Možeš se ti pojaviti na njihovu pragu u ponoć, poderana, silovana i krvava. Ali onoga časa kad spomeneš Liddyno vjenčanje, Stella će znati da si sve to inscenirala. Bolje ti je da odustaneš.

Tako je odustala i naprosto otišla onamo. Zatekla je Stellu usred »božićnog čišćenja kuće«, što se naizgled svodilo na divlje ribanje kanti za smeće. Bridie, u svom najpopustljivijem raspoloženju, nije rekla ništa, i pomno je očistila noge prije nego što ju je Stella uvela u kuću. Sjedila je na jednom kraju kauča kraj savršene male šumice bonsaja i čekala da se tema vjenčanja nekako sama od sebe nametne.

Stella je, međutim, bila na oprezu. Započela je razgovor uobičajenim pitanjima o Tobyju i Lanceu, potom se preko vremenskih prilika probila do sve jače buke s nadvožnjaka, za studenih i tihih dana. To ju je dovelo do Neilovih glavobolja. A kad je jednom stigla do Neilovih lijekova, činilo se da se izvrsno utaborila i da je spremna za opsadu, premda je uživala u tome da tu i tamo

ispruži koji pipak i vidi bi li Bridie možda radije razgovarala o njihovoj majci. – Sjećaš li se kako nikada ne bi pogledala bočicu s lijekom a da ne kaže: »Svaki liječnik samo pravi posla za sljedećega?«

– Stella – započe Bridie, poražena. – O tom vjenčanju...

Stella s jednog od bonsaja skine jedan mali, gotovo nevidljivi listić.

– Je li to ono zbog čega si došla?

Nevjerojatno, pomisli Bridie, kako joj sestrično pitanje nameće osjećaj krivnje. – Zabrinuta sam zbog Liddy

U času kad su joj riječi sišle s usana, već se bila pokajala. Stella je upravo bila natuknula kako je ovaj njezin posjet svojevrsno odstupanje od pravila. Sada je Bridie zapravo priznala da uopće ne bi bila došla, kad to ne bi bilo zbog Liddy. Je li se Stella uvrijedila, pitala se? Svi su nekako uzimali zdravo za gotovo da je ona odveć zaokupljena kućom i kupovanjem a da bi zamijetila, kako, premda su Neil i ona redovito pozivani na sve obiteljske proslave i premda je odaziv na njihove pozive bio uvijek velik, među ostalim sestrama postoji sva sila drugih kontakata iz kojih je ona često bila isključena. Primjerice ovo »skočila sam na čas«. Sve su se one zapravo izvlačile na činjenicu da je Stellina kuća izvan grada i da nije na putu ni za što. Moguće je ipak da je Stella osjećala da je izostavljaju i da ju je to vrijeđalo. Sada zacijelo nije bila osobito susretljiva.

Bridie odmah prijeđe na stvar. – Riječ je o tome, Stella, da nas dvije naprosto želimo utvrditi slažeš li se ti još uvijek da je nužno provjeriti zna li Liddy za ove čudne glasine, prije nego što ona završi sve pripreme za vjenčanje. Stella je šutjela. Bridie je imala dojam da traži još koji uveo list na svojim bonsajima. – Heather je bila došla o tome porazgovarati, ali...

– Ali?

Njezin ton nije bio srdačan.

– Ali otišla je a da nije bila sigurna da si baš uverena. – Dakle, imala je pravo. Jer i nisam.

Bridie je pokušala s »aktivnim slušanjem«, tehnikom kojoj su je naučili odmah, čim je počela s praksom. – Misliš da bismo sve zajedno trebale naprosto cijelu stvar zaboraviti.

– Da – rekla je Stella. – Upravo tako mislim.

– Ti misliš kako on ionako nije ništa učinio, pa nema nikakva smisla uzalud uznemirivati Liddy

– Tako je.

– I da smo Heather i ja odveć savjesne.

– Bridie – planula je Stella. – Prestani mi govoriti što ja mislim. Ja znam što mislim. Nevolja nije u tome što ja ne bih znala što mislim, nego u tome što se Heather i ti sa mnom ne slažete. Bridie je odustala od aktivnog slušanja. – Slušaj Stella – rekla je razdražljivo. – Ti imaš sto posto krivo što se ovoga tiče. Mi smo Liddyne sestre cijeloga života. Njoj je važno da smo uz nju. Da se držimo skupa. Odjednom se pojavljuje taj tip. Ne dvojim da je divan i da je usrećuje. Ali on se pojavio tek prije nekoliko godina, i samo zbog toga što on s njom spava, ne znači da je automatski toliko važan i da naš odnos s njom više nije važan. Jer on jest važan. Kako ćeš ti ubuduće moći pogledati Liddy u oči, svjesna da znaš nešto što ona ne zna? Nećeš li se osjećati nelagodno?

– Ne znam zašto bih – odgovori Stella. – Do sada se nisam osjećala nelagodno. – Ali već se i u tom trenutku u njezinu glasu osjećala nelagoda.

– Ne vidiš ni najmanji tračak nepoštenja u toj šutnji?

– Ne, ne vidim. Ja jednostavno mislim da je to pametno.

– Stvarno? – uporno nastavi Bridie. – Čak i kad ona neprekidno ponavlja kako se George divno ponaša prema Daisy i Edwardu? Ne čini ti se da tu ima jedna sitničica koju bismo joj trebale reći? Mala grudica šutnje od koje se osjećaš nelagodno?

Stella je skočila na noge, i počela premiještati porculanske figurice na polici iznad kamina. – Slušaj, Bridie, ja nisam kao ti. Ja ne osjećam potrebu da stalno prekapam po tuđim problemima. Ja sam zadovoljna ako mogu pustiti ljude da žive svojim životom i budu sretni.

– Ali Liddy baš neće biti odveć sretna ako otkrije da skrivamo od nje nešto o njezinu vlastitom mužu. Stella se okrenula od zrcala.

Oči su joj bile tvrde poput mramora, a glas, kad je napokon progovorila, gotovo leden.

– Mislim da ću to sa zadovoljstvom riskirati.

Bridie odloži šalicu od kave koju je držala u ruci, natrag u šumicu bonsaja.

– Ona ti je sestra – rekla je preklinjući. – Zar ne misliš da bismo u najmanju ruku morale biti s njom otvorene? Ja sam u to duboko

uvjerena a i Heather isto tako.

U Stellinu odgovoru osjećalo se nešto poput upozorenja. – Sumnjam da je Heather u to tako duboko uvjerena kao ti, Bridie.

– Znaš i sama da jest. Bila je ovdje zato da ti to kaže. Ona se sa mnom slaže.

– Ne znam zašto ste se onda uopće trudile dolaziti ovamo. Kad ste tako sigurne – odbrusi joj drsko Stella.

Razljučena njezinim tonom, Bridie odgovori pomalo podlo: – Pretpostavljam da smo se obje potrudile doći ovamo jer je sve zapravo krenulo od tebe. A onda se osjeti krivom jer joj je, premda je uspjela naći druge riječi, djetinja optužba »Ti si sve počela!« još uvijek zvonila u ušima, a Stellu je to očigledno uzdrimalo.

– Da to barem nikada nisam spomenula!

Bridie odmah iskoristi priliku da pokuša stvar malo izgladiti. – Ali to si učinila upravo zato – reče ozbiljno – što se te stvari usmrde ako ih čuvamo kao strašne male tajne. A ako ljudima ne kažeš nešto što se odnosi na njihov vlastiti život a moglo bi utjecati na odluke koje donose, to je zapravo isto kao da lažeš.

– Oh, to je smiješno!

– Ne, nije smiješno – usprotivila se Bridie. – Kakva je razlika između čovjeka koji laže i onoga koji šuti kao zaliven? I jedan i drugi ostavljaju ljude u zabuni. – Nadajući se da će Stella popustiti pod njezinom unakrsnom vatrom, Bridie je nastavila. – Pretpostavimo da nekakav tip ima ljubavnicu. Njegova žena to doznaje i kaže: »Kako si me mogao prevariti?« A on kaže: »Nikada te nisam prevario. Jedino što ti nisi ništa pitala, pa ti nisam ništa ni rekao.« Je li on lažljivac ili nije? Kakva je razlika?

Neko vrijeme Stella nije znala što bi odgovorila. Napokon reče: – Možda si ti, Bridie, stručnjak za dokazivanje, ali to ne znači da si uvijek u pravu.

– Znam – reče Bridie. – I, uvjeravam te da mi je trenutačno posljednja briga hoću li pobijediti u nekoj glupoj raspravi. Ono do čega mi je najviše stalo jest da zadržim svoju ljubljenu sestru. Tada je, začudo, Stella popustila. – Dobro – rekla je, kao da se bezuvjetno predaje. – Naprijed. Učini to na svoj način. Možda je tako najbolje.

Bridie nije bilo jasno kako je iznenada uspjela pritisnuti pravi gumb. Tek sat kasnije, dok je zakretala u svoju ulicu, padne joj na um

pomisao da ju je Stella možda krivo shvatila, i pomislila kako je ona ta ljubljena sestra na koju Bridie misli.

Bridie se osjećala grozno. Ali tu nije bilo pomoći. Nije se baš mogla samo tako vratiti i razjasniti zabunu. A, na kraju krajeva, privola je privola.

Dennis je i ovaj put pokazao zanimanje. – Znači, naša Gospa od Usklađenih boja dala ti je privolu, zar ne?

– Mislim da sam je uspjela uvjeriti – reče Bridie. – Ali, opet, sa Stellom se nikad ne zna. Možda sam je samo natjerala da popusti.

– To tebi najbolje ide!

Bridie se pravila da ne čuje. – To je uvijek problem sa slabićima – rekla je, odvezujući čizme. – Lupaš po njima dok se ne slome, a ti dalje živiš u uvjerenju kako si stvorila preobraćenika. Ali od njih si jedino možeš stvoriti neprijatelje.

Dennis je stao kao ukopan na svom putu u kuhinju. – Katkada me zaprepašćuješ, Bridie. Zbilja.

Ali Bridie je još bila odveć povrijeđena njegovim posljednjim peckanjem a da bi upitala zašto. Umjesto toga, rekla je samo, najhladnije što je mogla: – Sve ide u rok službe – i stavila čizme pod stolac, gdje će ih ujutro najlakše pronaći. ,

– Bacat ćemo kocku – reče Heather.

Upravo su sve temeljito raspravile, od prve se složivši da je telefon jedini način (posjet bi izgledao previše osobno, previše značajno), i odlučivši istodobno da će telefonirati zajedno, tako da budu dvije osobe koje će moći potvrditi koliko je malo rečeno, i kako su to praktički samo spomenule, onako usputno, u slučaju da ih kasnije tko optuži da su preuveličale stvar.

I za tu su svrhu na kraju odabrali Heatherin ured. – Preko automatske sekretarice? Hoćeš reći da ćemo razgovarati utroje?

– To je telefon za sastanke.

– Mi ovdje imamo samo telefone.

– Prestani glumiti Bridie u Zemlji ograničenih subvencija – reče Heather – i pogledaj u svoj rokovnik. Kako stojiš večeras?

– Večeras? – Bridie je na trenutak pomislila kako je i Heather, kao i nju, konačno ponijela hitnost situacije. Ali nije bilo to.

– Ako ne bude večeras, neće moći biti prilično dugo. Ja to ne namjeravam učiniti u radno vrijeme, dok svi slušaju. A sutra sam na

badmintonu. U srijedu imam neke druge planove. Četvrtak je uvijek upitan jer ...

– Onda večeras – prekinula ju je Bridie, koja je pred sobom i sama imala pun stol posla. – Reci mi još samo tko će to učiniti.

I tada se Heather nasmijala. – Bacat ćemo kocku.

Bridie je do ureda Harlow i Courtney stigla tek u sedam, ali ljudi su još uvijek iz njega izlazili.

– Vi ovdje, čini se, radite još više nego mi.

– Vjerujem da činimo i manje pogrešaka, također.

Bridie se okrenula prema ormaru da uzme vješalicu. Obično šale na račun svoje struke nije uzimala za zlo, ali sada, nakon što je cio dan provela razmišljajući koja bi od njih dvije trebala nazvati, osjećala se mnogo ranjivijom. – Vaše su pogreške, naravno, mnogo manje bitne – rekla je, zaključivši tako jednim udarcem razgovor o Heather i novcu i Harlow i Courtneyu.

Heather se bila spremna odmah pomiriti. – Užasavam se toga, Bridie. Cijeli dan samo na to mislim. Hoćeš li kavu prije smaknuća? Ponudila bih ti nešto jače, no mi u uredu ne držimo alkohol.

– Doista? – zainteresirano će Bridie. – Imate čak i službeni stav? Mi imamo tek neodređeni nagon preživljavanja.

– Ako sada počneš, nikada nećeš prestati. – Heather je maknula papire s jednog od stolaca za posjetioce. – Namjesti se udobno. Bridie je hvatala muka od panike. Čovjek nije mogao izabrati goru sestru koja to treba odslušati na drugom kraju žice nego je dobra stara Liddy. Ostale bi, vjerojatno, bile u stanju primiti takvu novost onako usput, u hodu, budući da su se posljednjih godina pokazale savršeno sposobnima zažmiriti tu i tamo na jedno oko i ne ulaziti dublje u neka prilično sumnjiva objašnjenja. Ali Liddy nije. A ne, Liddy, nikada. Ona je bolesno obožavala istinu. Bila je neumorna poput jazavčara kad je trebalo točno iščeprkati »Što je Sam time stvarno htio reći« ili »Što je Maxovo ponašanje stvarno dokazalo«. Za nju su ljudi bili ili srodne duše ili ništa. Pohađala je tečajeve za razvitak svojeg »*unutarnjeg ja*«, vjerojatno zato da bude još spremnija za što veću prisnost s onima unutar svoga začaranog kruga.

Za Liddy je »*osjećati se bliskim*« bilo vrstan duhovni ekvivalent istodobnom doživljaju orgazma (i težila je za tim kao za nekim

mističnim idealom, jednako ustrajno kao što su drugi težili za ovim potonjim). Čak ni kao mlada djevojka, Liddy nijednom momku nije dopuštala da joj laže. Ako je samo jednom bio uhvaćen u laži, s njim je bilo svršeno: dobio bi odmah nogu, i svaki pokušaj opravdavanja u stilu »pa nisam mislio da bi te to zanimalo« bio je totalni promašaj. Ostale su sestre bile drukčije. Stella je, po Bridienom mišljenju, dobro pazila da joj se nikada ne kaže ništa što bi je moglo uznemiriti. Heather je bila toliko indiferentna kad su u pitanju bili osjećaji i srce da bi najčešće jednostavno zaboravila ono za što bi njezini ljubavnici uspijevali skupiti snage da joj priznaju. A Bridie je uvijek bila u stanju prebaciti težište na pitanje zašto bi netko, kao prvo, uopće osjetio potrebu da laže. Ali Liddy! Liddy bi se netremice zagledala u oči svog novog ljubavnika (nakon što bi doznala u kojem je znaku rođen i zaključila kakve je naravi i boje njegova aura) i od njega se očekivalo da razotkrije sve o sebi i svom prošlom životu prije nego što bi Liddy ma i pomislila razotkriti o sebi išta ni upola tako intimno.

Daj Bože da ovaj trač nije novost.

– Spremni? – pitala je Heather i posegnula za gumbom automatske sekretarice. Očigledno joj je zamisao o bacanju kocke za ovu čast izvjetrila iz glave ravno kroz prozor, što Bridie nije moglo promaknuti. A možda je tako i bolje. Da ona osobno nazove, ono što kaže bilo bi opterećeno njezinom profesionalnom prtljagom i činilo bi se kao da je ona odabrana zbog svog iskustva u rješavanju »ozbiljnih problema«. Liddy bi se čak moglo učiniti da njezine sestre, umjesto da ga onako usput prenesu, tom običnom traču pridaju tko zna kakvo značenje i važnost. Bolje neka to učini Heather. Ona je, i tako, već birala brojeve stiskajući gumbе zapanjujućom brzinom.

– Ovo će biti kao kod zubara. Bit će gotovo prije negoli shvatiš što se događa.

A tako je i bilo.

– To si izmislila – Liddyn glas, tih i tanak, ali pun nevjerice, odjeknuo je raskošno uređenim uredom u kojemu su se njezine sestre s nelagodnom pogledale. – Sve ste to izmislile.

– Znam da to tako zvuči. – (Bridie se učini prilično uznemirujućim što je Heather ovo izgovorila u zrak, a da nije ni gledala u telefon, a kamoli držala kakvu slušalicu.) – To je upravo smiješno. Naprosto smo mislile kako je red da znaš, u slučaju da se George nije to

potrudio spomenuti. Pa ako ti jednom netko na nekoj zabavi ili tako negdje priđe i...

– To nije istina. To je obična besmislica. To je hrpa zlonamjernih laži.

– Uvjerena sam da imaš, pravo – pomirljivo će Heather. – Sigurna sam da je sve to totalna nebuloza. Neka strašna zabuna.

– Ne! – Liddyn se glas popeo tako visoko da je od njega počeo vibrirati telefonski aparat, dok ga Heather nije jednim pritiskom na gumb uspjela prigušiti. – Hoću reći: vi lažete. Vi ste obične ljubomorne kučke koje ste sve ovo izmislile, i ne vjerujem vam ni riječi.

U tom trenutku, videći kako sestra otvara usta da nešto kaže, Bridie postade jasno da je ovo s telefoniranjem bila velika pogreška.

– Pitaj njega, Liddy! – reče Heather razdražljivo. To je barem jednostavno. Jednostavno pitaj njega. Obje su se strahovito stresle kad je Liddy tresnula slušalicom prekidajući razgovor. – Dakle – reče Heather, pripaljujući novu cigaretu na žaru one što je još tinjala u pepeljari.

– Ovo sam stvarno dobro izvela, što kažeš?

– Nije važno – reče Bridie, i doda, premda baš nije bila sigurna da u to vjeruje – zacijelo ne bi bolje prošlo ni da sam to ja pokušala.

– Ipak – reče Heather – nisam trebala tako odurno reagirati. To je samo zbog toga što ne volim da me se vrijeđa.

– Rijetki to vole.

Heather je odgurnula stolac i otišla do prozora. Bogami ima prokletu petlju da me nazove lažljivicom.

– I mene i Stellu. Sve smo u to umiješane. Nemoj to shvaćati osobno. Sve nas je nazvala lažljivicama.

– I kučkama! Ljubomornim kučkama. Jesi li je čula? – Sada se Heather počela uzrujavati.

– Jesam – reče Bridie. – Slušala sam i ja.

– Zanima me što će sada učiniti.

U taj čas, kao odgovor, zazvoni telefon.

Heather se baci prema mikrofону, no premda Bridie nije znala koji gumb treba zaštititi, ipak je njezina ruka tamo stigla prva. – Smiri se – upozorila je. Sačuvaj hladnokrvnost. Nema nikakvog smisla da se toliko pjeniš samo zato što si uvrijeđena.

– Imaš pravo – reče Heather. Nevjerojatno, ali smjesta se primirila. Povukavši još posljednji dim iz cigarete, pritisnula je gumb i rekla, smirenije no što je Bridie očekivala. – Liddy! Drago mi je da si nazvala. Upravo sam se spremala...

Prekinuo ju je Dennisov glas.

– Heather, jesi li to ti? Što se događa? Je li Bridie kod tebe?

– Dennis! – reče Heather. – Da. Ovdje je.

– Upravo sam razgovarao telefonski s Liddy reče Dennis. – Potpuno je izvan sebe, moram priznati. Što ste joj, zaboga, vas dvije učinile? Heather ponudi telefon Bridie, no Bridie je samo odmahнула glavom.

– Ništa joj nismo učinile – odvrati Heather. – Samo smo joj rekle.

– Pa, bolje ti je da upozoriš Bridie neka dobro gleda u retrovizor kad se bude vraćala kući. Budući da sam upravo odslušao jednu hrpu prostota, i ne bih želio prenositi kako je Liddy, kad je telefonirala, namjeravala nazvati Bridie.

– Kučka? – pokuša Heather pogađati. – Zlobna, ljubomorna, lažljiva kučka?

– Nešto slično – reče Dennis. – Pa, lijepo je znati kako ste vas dvije mutikaše dobro informirane o svemu. – I on spusti slušalicu.

– Baš ljupko! – reče Heather. – Drži li on uvijek ovako tvoju stranu?

– Ali Bridie se već odavno prestala uzrujavati zbog Dennisa. Posegnula je za Heatherinom cigaretom. – Nadam se da ove nisu s mentolom – reče – uzimajući jednu i držeći je nespretno među prstima. – Mrzim cigarete s mentolom. Od njih me danima grebe u grlu.

– Tako treba – reče Heather, pripaljujući joj cigaretu. – Kad si u govornima, nastoji uvijek misliti na nešto najgluplje. Pretpostavljam da je to navika koju si pokupila od onih svojih nesretnika.

– Klijenata – ispravi je Bridie, ali nekako mlitavo. Onda telefon ponovno zazvoni. Bila je Liddy

– Je li Bridie s tobom? – upita bez ikakva uvoda. – Ona sve ovo – prisluškuje?

Od neprikrivena neprijateljstva u njezinu glasu Heather uhvati panika. – Ne. Ovdje nema nikoga. Pa nije to nešto tako strašno, Liddy Iskreno, radilo se samo o tome da budeš u tijeku s nečim što mi ostale znamo, ali nismo bile sigurne znaš li i ti.

Liddyn je ton bio leden. – Heather, ja nisam polu-idiot. Znam da je ondje. I znam što smjera. Možeš joj reći ovo s moje strane. – Čekale su nestrpljivo da čuju, ali tri kilometra dalje, slušalica se opet spustila s treskom, a njih su dvije ostale zagledane jedna u drugu preko pisaćeg stola.

– Ovo je bilo prilično prijeteće – priznala je Heather.

– Ali zašto ja? – upita Bridie uznemireno. – Zašto se baš na mene okomila?

Heather se zamišljeno naslonila u naslonjaču. Imaš pravo. Napokon, ja sam bila ta koja ju je nazvala. Nije li to čudno?

– Ne doimaš se osobito uznemireno – reče Bridie razdražljivo.

– Uznemireno?

– Uzrujano. Ti na sve ovo gledaš sa znanstvenog stajališta, zar ne?

– Nemoj se sada baciti na mene – odbrusi joj Heather. – Ja sam svoje obavila. Učinila sam što si od mene tražila.

– Što sam od tebe tražila? – Bridie je bila bijesna. – Dogovorile smo se!

– Nismo se baš dogovorile, Bridie. Znaš i sama. Mi smo se dogovorile s tobom. Ti si bila ona koja je cijelo vrijeme na tome jašila. Sve ostale su bile za to da se ne miješamo.

– Ali ti si pristala.

– Dobro! Dobro! Pristala sam. Ali nemoj iskušavati sreću. Nemoj od mene očekivati da se izbezumim samo zato što se Liddy nije svidjelo to što je čula. Pusti je. Već će se ona smiriti.

Kad si ti u pitanju, pomisli Bridie, obuzeta iznenadnim predosjećajem. Kad si ti u pitanju, možda. Ali u mom slučaju neće tako skoro.

– Bridie? – pozove je Heather, nagnuvši se preko pisaćeg stola. – Bridie, ti plačeš?

Ljutitim pokretom Bridie obriše suze. – Ne, ne plačem. Samo sam uzrujana. Danas je bio grozan dan. Bilo je grozno o tome razmišljati. I bilo je grozno to učiniti. I gadi mi se kad pomislim da Liddy ne razumije, i da misli kako smo nas dvije... – Nije mogla izgovoriti »ljubomorne kučke«, pa zašuti ne dovršivši rečenicu.

– Preboljet će ona to – reče Heather. – Sada je uzrujana. Bijesna je na njega što joj nije rekao – očigledno je, zar ne, da joj nije rekao. Niti riječi. A bijesna je i na nas zato što znamo. Kad se malo smiri i

isplače, kad mu baci nekoliko tanjura u glavu i nakon toga se u krevetu pomire, i kad on obeća da joj nikada više neće ništa zatajiti, bit će s njom opet sve u redu. Prije nego što shvatimo gdje smo, nazivat će telefonom i ponašati se kao da se ništa nije dogodilo. Vidjet ćeš da hoće.

– Nadam se da imaš pravo – reče Bridie. Ali to što je govorila nije imalo nikakve veze s onim što je mislila. Jer, duboko u sebi, Bridie je znala da je Liddy prije nego što je izgovorila ono »Znam ja dobro što ona smjera« stavila na glavu crno pokrivalo.* Te su riječi za Bridie bile os oko koje se sve vrti. Čula ih je u tisućama razgovora sa svojim klijentima. Znala je što one najavljuju. Prepoznala je potmulu podmorsku tutnjavu mržnje. Kroz Bridien ured prošla je duga povorka ogorčenih bivših muževa, omalovaženih svekrva i nezadovoljne posvojčadi, i svi su uvijek govorili »Znam ja dobro što ona smjera« istim jednoličnim tonom. Je li Bridie, za sve to vrijeme, ikada ikoga uspjela u nešto uvjeriti – da stvarno povjeruje, iskreno, a ne samo zato da prođe na kakvom testu što mu ga je dao socijalni radnik – kako »ona« zapravo ništa ne smjera; da ona naprosto radi ono što misli da je najbolje? Nije. Vjerojatno nikada. Baš nikada. Nije.

Dok je stigla do kuće, Bridie je iz plačne prešla u fazu hladne ravnodušnosti. K vragu, neka Liddy, samo nastavi tako. Ako nije u stanju shvatiti kako nijedna od njih nema nikakav skriveni interes da pokvari njezin odnos s Georgeom, to je njezin problem. Jedino netko tko je čvrsto odlučio igrati mučenika

Pokrivalo što ga sudac stavlja kad izriče smrtnu presudu. – Bridie može iskreno povjerovati kako su njezine sestre počele širiti nekakve glasine, samo da njoj napakoste. Zapravo, pomislila je Bridie bez ikakve sentimentalnosti, njih tri bi najviše dobile time da se ona uda za Georgea i da s njim dovijeka živi sretno. George, napokon, ima relativno dobar posao. (Heather je Liddy, otkako im je majka umrla, morala u nekoliko navrata »posuđivati« novac.) U kući bi konačno bile dvije odrasle osobe. (Bridie i Dennis mnogo su puta uzimali k sebi Daisy i Edwarda kad je Liddy bila na nekom od vikend-tečajeva ili ležala iscrpljena gripom.) A Stella – pa, Stella, koja je u tome manje sudjelovala, manje bi dobila time ako bi veza s Georgeom postala trajnom. No ipak joj ne bi na umu moglo biti ništa doli

sestrina dobrobit. Pa ako se Liddy odlučila biti toliko nevelikodušna i pomisliti o njima najgore, neka joj bude sa srećom. Bridie se naprosto ne želi time zamarati. Rastrčala se po kuhinji, čistila kolutove oko plinskih plamenika na štednjaku i grebla zapečeni sir s rešetke grila, odlučno se uhvatila u koštac s masnom naslagom iznad vrata pećnice. To je vjerojatno ono što Stella radi svaki dan. I kako se Heather većinom osjeća – minus ljutnja, naravno, budući da je Heather bila poznata po tome što je »zapravo ni za što nije bilo briga«. Sve bi se dogovorile, ali odjednom bi se otkrilo da se dogodila neka zbrka s datumima i da Heather ne može doći. »Hoćemo li to pomaknuti na neki drugi dan?« predložio bi netko. A Heather bi samo slegnula ramenima. – Ja se zbog toga ne ljutim. Ionako ćemo se uskoro vidjeti. Ne morate se zbog mene brinuti.

I nitko se zbog nje nije brinuo, jer su u duši svi znali da je to istina. Ona se nije ljutila. (Stella je, naprotiv, mogla ići okolo govoreći »Zbilja se ne ljutim«, dok ne poplavi, i nitko joj to ne bi povjerovao.)

Ne, Heather je bila mrtva hladna. Držala se na distanci, zaljubljujivala se isključivo u oženjene muškarce, a ljubav i nije prava riječ za ta neobična, beskrvna druženja koja su trajala godinama – sama ta njihova trajnost, pomislila je Bridie, vuče korijen upravo iz one nimalo čarobne mješavine uzajamne indiferentnosti i praktičnosti zbog koje su Heatherine ljubavne pustolovine nalikovale brakovima drugih ljudi, a često su jednako toliko i trajale.

Kakav je u tome bio osjećaj slobode! Kad je štednjak zablistao, Bridie se prebacila na energično brisanje svih ostalih kućanskih aparata. Kakve to, uostalom, ima veze? Tko bi se drugi toliko uzbuđivao da mu se jedna od sestara ovako počne duriti? Nitko koga je ona poznavala. Na poslu se o toj međusobnoj bliskosti Bridiene obitelji često razgovaralo, katkada s divljenjem, katkada sa zavisti, ali jednako često s blagim podsmijehom. »Opet si bila na ručku s obiteljskom mafijom, ha Bridie?«, »Uvijek ista stara mafija, zar ne, i ovog vikenda?« A pritom se ne bi moglo reći kako je ona prijeka potreba za međusobnom potporom još uvijek dio njihova života. Ne, s tim je bilo svršeno. To je bilo mrtvo i pokopano. Čvrsto se uhvativši za naslon stolca, Bridie se nagnula nad blijedo-sjajnu ploču kuhinjskog stola, osjećajući kako je preplavljuje stara slabost a u ušima joj jednako snažno i stvarno, kao da s nje nisu strgnute

samo godine već i dio njezine vlastite kože, poče odzvanjati poznati glas.

– Tko je ostavio tatinu najbolju pilu vani na kiši i upropastio je? Dennis se zgrozio kad su to prvi put spomenule. – Tvoj otac je to zvao igrom?

– Uživao je u tome.

– I mi također – Liddy je, podsjetila Bridie. – Ako je to radio, značilo je da je dobre volje.

– Čekajte, da pokušam shvatiti. Išao je oko stola dok ste večerali i jednu po jednu tjerao u plač?

– Stella je uvijek bila prva na redu. S njom je išlo najlakše. Trebao si joj samo reći: »Tko je stao na tatin svježje lakirani pod?« i ona bi se rasplakala ko ljuta godina. Krumpiri plivaju u suzama. Umak posve razvodnjen.

– Onda sam dolazila ja – javila se Liddy – Ja sam uvijek bila druga na redu. »Tko je susjedovim dečkima pokazao голу rit?« I ja bih se rasplakala. Kako ju je Dennis pogledao u totalnoj nevjerici, ona hitro doda: – Kad sam bila starija više nisam, naravno. Onda se morao malo više potruditi.

– Isuse – mrmlijao je Dennis. Okrenuo se Bridie. – Znači tvoja je bila upropaštena pila. A što je bilo Heatherino?

– Ah, Heather je bila tvrd orah. S Heather je bilo teško. Katkada se gotovo nije dala slomiti.

– Tako je – rekla je Liddy – Ponekad bismo gledale preko stola u Heather i pomislile: »Ovaj će put uspjeti«.

– Međutim, nikada nije.

– Jest jednom – branila je Liddy njihovu odsutnu sestru.

– Ne do kraja – rekla je Bridie strogo. – Isplakala je oči kasnije.

– Ali on to nije znao.

– Naravno da je znao. Majka mu je sigurno rekla. Dennisu se od toga još uvijek dizala kosa na glavi. – Užasno, užasno! I kad ste sve bile u suzama, što se onda događalo?

– Oh, ovaj – rekla je Bridie. – »Zar nijedna od vas ne razumije šalu?« Manje-više ono što se od muškarca može i očekivati.

– Ne od ovoga – rekao joj je s toliko žestine te nije mogla a da mu ne povjeruje. I kad je on, kasnije te večeri, počeo govoriti o ljubavi i o tome da namjerava promijeniti svoje planove kako bi njih dvoje mogli

živjeti zajedno, ona je osjetila kako se pod njom raširila čitava jedna zaštitna mreža. To, međutim, nije poremetilo njezine odnose sa sestrama. Sestre Palmer ostale su međusobno bliske. Odveć bliske, možda. Dennis je to katkada natuknuo, u početku kad ju je pokušavao tu i tamo nagovoriti da pozovu nekog njegovog kolegu s posla ili starog prijatelja iz školskih klupa. –

Dakle – rekla bi Bridie, uvijek prividno voljna, zbunjeno gledajući u rokovnik. – Ovaj vikend je isključeno, naravno, jer je Daisyno krštenje, i poslije toga zabava. Ne vjerujem da ćemo - b.al.ka.n-d.ovv.nl.oad - sutradan biti raspoloženi za goste. A u drugu subotu predviđen je izlet čamcima, a potom se ide k Stelli... – Listala je dalje. – Vikend nakon toga je u redu priznala je pomalo nesigurno. Ali Dennis se naravno nije mogao prisiliti da, onako usput, kaže drugom muškarcu: – Zašto ti i tvoja supruga ne skočite k nama na večeru – ništa osobito, znaš – recimo, za jedno tri tjedna? – Morao je predložiti ili ovaj vikend ili ništa. Tako je ispalo ništa, naravno – osim što bi, do vremena kad bi se slobodni vikend napokon dokotrljao, taj već bio ispunjen *pizzom* kod Liddy, ili posljepodnevnim čajem na Stellinu travnjaku, ili odlaskom na neku predstavu da se iskoristi višak gratis karata kojima su Heather opskrbljivali njezini klijenti. Obiteljsko druženje ispunjeno toplinom i ljubavlju.

A u tim prigodama svi su se smješkali i grlili. No jesu li i oni, kao Bridie, posvetili pokoju ozbiljnu misao obitelji i između dva druženja? Liddy je, naravno, bila odveć vjetropirasta a da bi mogla o čemu kontinuirano razmišljati. Stella, zaokupljena svojom hrpom časopisa i kataloga, vjerojatno ne bi bila imala vremena. Ali što je s Heather? Je li ona, poput Bridie, odlazeći kući razmišljala: Liddy je danas izgledala nekako klonulo. Pitam se nije li zbog čega zabrinuta. Ili: Stella je bila očigledno uvrijeđena što su je posljednju nazvali zbog onih karata. Ne, mnogo je vjerojatnije, pomisli Bridie, da Heather radi ono što je, kako su se sjećale, oduvijek radila: zalupi za svima njima vrata, pusti glazbu i, raširivši ruke poput zvjezdače, legne na pod, puštajući da joj glavu ispune tjeskobe mrtvih skladatelja i zamršenosti njihova glazbenog umijeća, radije nego da si, poput Bridie, svaki dan stvara nove brige i bavi se prebiranjem po složenim problemima kojima je, čini se, bila okružena sa svih strana.

– Oh, blago nekima! – promrmljala je Bridie, pljusnuvši krpu u vjedro i cijedeći oblak sivila u čistu vodu. – Blago nekima! Najlakše je ako odlučiš da se nećeš ni u što miješati!

No je li to doista najlakše. Ne, za Bridie očigledno nije. Kao što je Dennis, dosta zlobno, primijetio, njoj to baš ne polazi za rukom.

– Što to?

– To s nemiješanjem. Nisi li umarširala ovamo prije nekoliko sati govoreći da ti je svega dosta, da si učinila najbolje što si mogla i da, što se tebe tiče, Liddy može misliti što, dođavola, hoće? Sada stojiš tu nadvijena nad vjedrom i stalno nešto gundaš ko kakva stara vještice, a uzrujana si jednako kao i kad si došla kući.

– Barem je kuhinja čista – reče Bridie zlovoljno. Premda joj je to bila slaba utjeha. sa 5. To je, međutim, dobro došlo kad je, četiri dana kasnije, Stella iscrpila sve izlike i morala otvoreno priznati da će vjerojatno navratiti kad se bude vraćala iz božićne kupnje u Adnittu.

– O, vidi, vidi! Imaš novi štednjak!

Bridie joj je objasnila. A onda je sve ono brbljanje o višenamjenskim sredstvima za čišćenje zgodno premostilo nelagodu, a Stella se počela ugodnije osjećati, dok Bridie nije skupila hrabrosti da potegne osjetljivo pitanje.

– A što se tiče ovoga s Liddy. . .

Stella je odmah opet postala nervozna. – Čini mi se da je Liddy strašno uzrujana – pokušala je oprezno.

Iz taktičkih razloga Bridie se pravila da je pogrešno shvatila. – Uopće se ne čudim. Zacijelo joj je bilo strašno kad je otkrila da netko tko joj je tako blizak kao George nije s njom bio iskren.

– Ne – rekla je Stella još opreznije. – Mislim da ste je uzrujale ti i Heather.

– Zbog onog telefonskog razgovora?

– Da.

– Znači, razgovarala si s njom?

Stella je zastala. Je li se pomisli Bridie, zapitala može li se provući s bezobraznim lažima? Ali nije. Premda joj je očigledno bilo neugodno, ona ipak prizna: – Naravno da sam s njom razgovarala.

– U svemu tome nema ničeg »naravnoga« – rekla je Bridie. Ona se uopće ne javlja kad je ja nazovem.

Stella je pokazala pristojno zanimanje. – I, što je rekla? – ustrajala je Bridie.

Stella se zagledala u svoje prste. – Mislim kako ona drži da je bilo podlo i nepotrebno prenositi dalje te zlobne tračeve o Georgeu. Bridie pokušava obuzdati sve veću razdraženost. Od svega ju je najviše tjerala u ludilo ova krajnja slatkorječivost: »Mislim kako ona ima osjećaj . . . « ili »Mislim kako ona drži. . . «

– Ali kad si joj objasnila...? – Objasnila?

– Da smo se sve suglasile kako je to jedino što se može učiniti.

Na Stellinu se licu pojavi izraz nedoumice. – Ne čini mi se da sam ja ikada bila suglasna da je to jedino što se može učiniti, Bridie.

– Dobro, onda. Najbolje što se može učiniti. Jedino ispravno.

– Nisam ni u to sigurna.

– Možda nisi sada, naknadno – pokušava Bridie. Ali svojedobno si bila. I što je kazala Liddy kad si joj to rekla?

Stella se opet zagledala u svoje prste.

– Stella – reče Bridie. – Rekla si Liddy da si i ti u tome sudjelovala?

– Ona baš nije imala želje o tome razgovarati, znaš. Mislim da je odveć uzrujana.

– Ali to je važno – reče Bridie. – Ti o tome moraš s njom razgovarati. Inače možda neće shvatiti da si i ti u tome. Mogla bi i dalje misliti kako joj to ja i Heather želimo stvarati teškoće. Moraš joj objasniti kako si i ti bila suglasna s tim da je to ispravan postupak.

– Nisam, međutim, baš sigurna u to. Liddy je tako uzrujana.

– Ali nije riječ o tome! Problem je u tome što Liddy krivi nas kao da smo joj nas dvije neprijateljice. Njoj se ne sviđa ono što je čula, zato daje strijeljati glasnika. Ali ti je još uvijek možeš uvjeriti. Možeš joj objasniti.

Sa Stellina se lica nije dalo ništa pročitati.

– Slušaj – nastavila je Bridie. – Ovdje nam je potrebna tvoja podrška. Ako je počneš odveć sažalijevati zato što je toliko uzrujana, ona će na kraju steći uvjerenje kako je njezin gnjev usmjeren na prave osobe – na mene i Heather. Neće se uopće potruditi da otkrije zašto je zapravo bijesna.

– Ne vjerujem da ja tu mogu ne znam što učiniti.

– Možeš ti mnogo toga učiniti. Za početak, možeš se založiti za mene i za Heather.

– Pa ja se zalažem za vas. – Na koji način?

Stella se razdraženo stresla. – Ne mogu to objasniti, Bridie. Ali činim to.

Bridie odjednom postade krajnje sumnjičava. Dakle, što je kazala kad si joj naglasila da smo se sve tri dogovorile da joj treba reći?

– Ne čini mi se da smo tako daleko stigle. Bridien osjećaj nemoći prerastao je u bijes. – Kako to misliš, niste do toga stigle? Razgovarala si s njom, zar nisi? Što je tu trebalo reći, osim »Slušaj, Liddy, nije u redu da se ljutiš na Bridie i Heather, ako se ne ljutiš i na mene, također, budući da smo u ovome ovako! « Tu Bridie zakvači prst o prst toliko blizu Stellina lica da je ova malo ustuknula.

– Prestani me napadati, Bridie!

– Napadati te? Ja te ne napadam. Ja samo pokušavam doznati što si rekla Liddy

– Rekla sam ti što sam joj kazala. – Ne nisi.

– Pokušala sam se založiti za vas. Stvarno jesam. – Kako?

– Rekla sam joj da niste tako mislile.

– Da nismo tako mislile? – Bridie nije bilo jasno. – Što znači to da si joj rekla da nismo tako mislile? – Rekla sam da vam je vjerojatno žao.

– Žao? Zato što smo joj rekle nešto što je trebala doznati?

– Nije to trebala doznati, Bridie. Ja sam ti to još u početku rekla. Zapravo, stalno sam ti to govorila. Bila je sreća što se u tom času na vratima poja vio Dennis, koji je osjetio približavanje eksplozije. Nije se zaustavio niti da skine kaput, nego je odmah uhvatio svoju šogoricu za ruku. – Stella! – kliknuo je. – Prava žena! Hajde, dođi sa mnom van i reci mi je li noćasnji mraz uništio moje pelagonije, ili ih se još isplati pokušati spasiti.

Stella je skočila sa stolca i u tili čas izjurila iz kuhinje. Dennis se žurno okrenuo Bridie. – Bolje ti je da odeš gore, i to hitro. Prije nego eksplodiraš.

I Bridie je otrčala gore. Dolazeći si u susret u zrcalu na odmorištu, ugledala je lice iskrivljeno od bijesa i prezira koje gotovo nije prepoznala. Ispružila se na leđa na svom krevetu, mrzeći Stellu. Činilo joj se da joj neki dijelovi tijela gotovo i ne dodiruju prekrivač, toliko se bila ukočila od bijesa. Je li Stella totalno glupa? Kako se osoba koja ima dovoljno razvijen mozak da može ravno hodati može

pokazati apsolutno nesposobnom da shvati kakvu štetu čini? Svaka mrvica suosjećanja kojom je kljukala Liddy umanjivala je šanse njihove sestre da shvati zašto su učinile to što su učinile. Bilo je teško povjerovati da Stella ne shvaća kako onim što čini nanosi štetu Liddy, Daisy i Edwardu (napokon, zašto bi se Liddy, ovako pothranjena idejom o zlobi svojih sestara, sada potrudila da pogleda Georgea nešto kritičnijim očima?), a zacijelo i Heather i njoj osobno. Vani pod prozorom mogla je čuti Dennisa koji je i dalje uporno i nerazgovijetno mrmljao o prednostima geranijuma dok se Stella oprezno sve više primicala svojim kolima. I kad su se njihova vrata zalupila a motor upalio, Bridie je još jednom pokušala prisiliti svoje mišiće da se opuste.

Ali kako je to Stella mogla učiniti? Kako ih je mogla tako ostaviti na cjedilu? Ako je bila tako sigurna da Liddy ne treba reći, trebala se žešće suprotstaviti. Trebala se izjasniti. – Ja s tim ne želim imati posla – trebala je reći, i potom iznijeti svoje razloge i pokušati ih uvjeriti. Sada ih je, zahvaljujući svom beskičmenjačkom običaju da popusti uvijek onome koji zadnji govori, dobro uvalila, učinila tešku situaciju nemogućom i zapravo ih izdala. Dokraja ih je izdala.

– Mrzim je – rekla je Dennisu kad je ušao. Užasno je mrzim. Liddy barem ima opravdanje da ne može ispravno razmišljati jer je tako izvan sebe. Za Stellu nema nikakva opravdanja.

Dennis se teško spustio u stari stolac za dojenje u kutu sobe i nije rekao ništa.

– Toliko je glupa – žestila se Bridie. – Glupa i strašljiva, eto kakva je. Mogla bih je zadaviti. Časna riječ! Moja rođena prokleta sestra! Dennis je ispružio noge i stavio limenku piva, koju je donio sa sobom, na toaletni stolić do svog lakta kraj prave male prašume uokvirenih fotografija Bridie i njezine obitelji.

– Mogla bih je ubiti – nastavi Bridie. – Što ona misli što je to što radi? Misli li ona uopće? Zar ne shvaća na kakvo razmišljanje ona navodi Liddy?

Dennis okrene najbližu obiteljsku fotografiju licem prema zidu.

– Nadam se samo da će Liddy doći k sebi – reče Bridie. – Koliko vremena može trebati nekomu tko te poznaje četrdeset godina da shvati da, ako nikada prije nisi bio zloban, nisi zloban ni sada? Dennis je fotografiju okrenuo natrag za četvrtinu kruga.

– A i George bi tu mogao pomoći. Nije možda imao petlje da joj to sam kaže, ali svakako će razumjeti zašto smo mi mislile da to moramo učiniti, i podržat će nas. Uvijek se doimao kao dosta razuman tip.

Dennis je fotografiju još malo okrenuo. Bridie se naglo uspravi na krevetu. – Ovo je smiješno – reče. Ne znam zašto se toliko zabrinjavam. Kako se obitelj toliko bliska kao što je naša može raspasti zbog jedne takve gluposti?

Dennis sasvim okrene fotografiju od zida. – To je bura u čaši vode"; zaključila Bridie. – Heather ima posve pravo. Sa mnom je nevolja u tome što uvijek požurujem stvari. Liddy treba vremena da se smiri i dođe k sebi. A Stella vjerojatno misli kako čini dobro dolijevajući ulje na uzburkanu vodu. Spustila je noge na pod. – To je to – reče. – Neću dopustiti da me dalje izluđuje. Uostalom, Liddy će se morati smiriti s obzirom da dolazi ovamo za Badnjak. Iz toga se ne može izvući. Mora doći na zabavu.

Je li riječ »zabava« bila šlagvort? Dennis je otvorio svoju limenku piva, a Bridie ga prvi put malo bolje pogleda.

– Koje ti je ovo?

Dennis baci pogled na pivo.

– Zapravo – reče, ne pokušavajući uopće sakriti svoje zaprepaštenje – mislim da mi je prvo.

– Potpuno razumijem zašto si na nju ljuta – reče Heather.

– Ljuta? Nisam ljuta. Bijesna sam do usijanja odgovori Bridie. Ali i dalje je izgledala i zvučala prilično raspoloženo, jer je ručak bio izvrstan a one su, kao po dogovoru, uspješno izbjegavale ovu temu sve dok nije servirana kava. Iza malo zamagljenih prozora bistro prosinačko poslijepodne prelazilo je kao nekom čarolijom iz ružičastoga u modro. Kraj Bridienih nogu škale su odložene vrećice, podsjećajući je na uspješno obavljenu jutarnju kupnju. A Heather je bila ljubazna i natjerala je da bira sa skupljeg dijela jelovnika, dajući joj na znanje da će ona podmiriti račun.

– Reći ću ti što mi najviše ide na živce – nastavila je Bridie. – Način na koji stalno ponavlja kako se trudi. »Činim sve što mogu, govori stalno. Ali očito jako pazi da to njezino »najbolje što mogu« ne bi slučajno diglo tlak Liddy Gotovo joj svaki dan kažem: »Moraš s njom biti odlučnija. Daj joj jasno do znanja da se u ovome s nama slažeš, i

da ona o tome mora dobro razmisliti.« A sve što čujem jest: »Pa, Liddy misli...« i »Liddy drži...« ili »Znaš, Liddy je strašno uzrujana.« Kao da joj uopće ne pada na pamet da Liddyni osjećaji nisu najvažniji na svijetu.

– Treba uzeti u obzir i tvoje?

Bridie se zabalji u nju, zatečena, ne samo sestrinim podbadanjem, nego i iznenadnom odbojnošću što ju je prema njoj osjetila. Bezosjećajna i samozadovoljna kravetina! Samo zato što ona sebi nije ništa odveć uzimala k srcu, nije trebala biti tako nemilosrdna prema drugima. Ali Bridie je našla pouzdaniji način da uzvрати udarac. Zatekla se kako pomalo s visoka kaže: – Vjerujem da netko tko se bavi mojom profesijom i odveć često nailazi na ljude koji su dopustili da im »osjećaji« imaju prednost pred ispravnim postupcima. I često je, kao rezultat toga, njihovo ponašanje doista za svaku osudu.

– Samo što kod Stelle s popovanjem nećeš ništa postići. – Neizgovoreno »niti kod mene« – ostalo je visjeti u zraku, a Heather je počela kopati po torbici u potrazi za novčanikom; na poslijetku je izvukla kreditnu karticu i stavila je na stol. – To će je samo navesti na zaključak da mi ne shvaćamo koliko je sve to Liddy pogodilo.

– Koliko je ona obuzeta srdžbom, hoćeš reći? Heather je samo slegnula ramenima i pogledom pozvala konobara dok je izlazio iz kuhinje. Došao je smjesta.

– Ja tu ništa ne mogu – reče Bridie. – Objašnjavam Stelli kako je to za nas veoma neugodno, a jedino što mi ona odgovara je nešto slično ovome: »Pa, možda je za Liddy dobro da se drži podalje od vas dviju, neko vrijeme.«

– Pa, možda i jest.

– Kako je to moguće? Nešto ne može naprosto biti »dobro za stanovitu osobu u stanovito vrijeme«. Ili je dobro ili ne valja. Ili je dobro za svakoga u svako vrijeme, ili uopće nije. A sve ovo popuštanje Liddy neće biti ni od kakve koristi kad budemo morale biti jedna prema drugoj uljudne na mojoj zabavi.

– Liddy ne dolazi na tvoju zabavu. Zar to nisi znala?

Bio je to strašan udarac. Bridie je bila zahvalna konobaru što se upravo tada vratio s računom i muvao se oko njih, nudeći kemijsku olovku i uslužno pretači posljednje kapi mineralne vode u njihove

čaje, dok je Heather na iznos dodavala napojnicu. – Gotovo – rekla je gurnuvši sve prema njemu. Konobar je otkinuo svoju kopiju i nestao. Ali Bridie još uvijek nije bila u stanju izustiti ni riječi. Heather ju je začeno promatrala.

– Zbilja nisi znala?

– Kako bih mogla znati – odsiječe Bridie – ako se nitko nije potrudio da mi kaže?

– Razmisli malo – reče Heather. – Kako može doći na tvoju zabavu ako s tobom ne razgovara? Bridie je ostala šokirana. Priređivala je zabave svakog Božića sve otkako je otišla od kuće. Stella je preskočila tri uzastopne godine, jer je bila na nekom od putovanja s blagdanskim popustom« na razgovor o kojima su ona i Neil trošili veći dio ostatka godine. One zime kad je majka umirala zabava je bila nikakva. I u jednoj ili dvije prigode Liddy je imala upalu mandula i srušila se u Bridien krevet prije negoli je išta počelo. Ali nikada se nije dogodilo da netko naprosto »ne dođe«.

Heather je počela skupljati svoje stvari. Zar uopće nije shvatila što je rekla? Bridie ju je očajnički pokušavala zadržati. – Ali što će biti s Daisy i Edwardom?

Heather u neprilici slegnu ramenima. – Sada se stvarno moram vratiti. Imam brdo toga obaviti prije nego što odem kući.

Bridie spusti glavu kako bi sakrila suze u očima. – Oprostit ćemo se ovdje, može? – Prisilila se da joj glas ostane miran. – Htjela bih u toaletu prepakirati nešto od kupljenih stvari.

Heather ponovno sjedne. – Slušaj – reče. – Shvaćam da je ono što sam rekla za tebe bio šok. Ne bi mi se to tako omaklo da nisam bila uvjerena da shvaćaš situaciju.

– Kako bih je mogla shvatiti?

– Pa, očigledno je. Ako netko s nekim čak i ne razgovara. . .

– Ona ni s tobom ne razgovara, ali ti se s tim možeš nositi. Ti još uvijek dolaziš? – pogledala je Heather – zar ne?

– Naravno da dolazim.

Ali Bridie nije promaknuo sićan treptaj nelagode.

– Ona s tobom ne razgovara,, zar ne?

– Ne, zapravo ne razgovara.

– Kako misliš »zapravo ne razgovara«? Ili razgovara ili ne razgovara. Razgovara li ili ne?

– Ne pokušavaj me zaplašiti, Bridie.

Bridie poče dizati glas, uznemirujući ljude za susjednim stolovima. – Samo želim znati, ništa drugo!

– Razgovarale smo jednom ili dvaput, to je sve. I to posve kratko. Ništa nije rečeno. Samo ono što je rekla i Stella – da je strašno uzrujana, i da misli kako je od nas podlo što širimo tračeve o Georgeu. Kako bi spriječila Bridie da od nje traži pojedinosti, odgurnula je stolac i ponovno ustala. – Imam toliko posla, ozbiljno. Stvarno moram ići. Nazvat ću te sutra da se dogovorimo o tome što ćemo jesti na zabavi. – Na odlasku se sagnula i poljubila Bridie u obraz. – Prestani se brinuti. Sve će se to samo od sebe riješiti. Još je pred nama cijeli tjedan, zapamti to. Možda će doći k sebi. Budi hrabar mali vojnik.

Budući da je to bio jedan od neopisivo smiješnih izraza kojima im je tepala majka, to je sve još samo pogoršalo. Bridie se cijelim putem do ženske toaleta borila sa suzama. Nije čudo što je prekid komunikacije između nje i Heather trajao cijeli tjedan. Bridie se učinilo čudnim što je nakon one večeri kad su se rastale na parking-u i kad je Heather rekla: »Pusti je samo. Već će se ona smiriti.«, nijednom nije nazvala i pitala, primjerice: »Jesi li što čula o Liddy?« ili: »Čuje li se što o našoj Gospi od Razočaranja?« – Ona je to bila pripisala Heatherinoj potpunoj indiferentnosti.

Zaključila je kako je Heather, zamorena cijelom tom neugodnom temom, naprosto otišla kući i zalupila za sobom vratima. I to je bio razlog što je Bridie nije prva nazvala – da joj ostavi prostora koji joj je očigledno bio potreban. Zapravo, ovom se pozivu na ručak dijelom razveselila i zbog pretpostavke da se u njemu skriva nekakva poruka: »Svih mi je dosta, osim tebe.«

Ali ne. Pokazalo se da je njezina pobuda bio osjećaj krivnje. Što je zvučalo više kao: »Ja sada opet razgovaram s Liddy, zato je bolje da nas dvije o tome otvoreno porazgovorimo.« Ali kako je Heather uspjelo probiti Liddyn visoki zid šutnje? Zar Liddy nije izbjegavala odgovoriti na njezine telefonske pozive, kao što je to činila s Bridienima? Ili joj je Heather pisala ništa joj ne rekavši? Ako je tako, što joj je napisala? Bridie je sjedila na klimavom WC-u i osjećala se jadnom, zbunjenom i neizrecivo usamljenom. Oko nje na podu mlohavo su ležale njezine plastične vrećice. Kraj role toaletnog

papira bio je odvratio zgužvan, a sada je i njezina zabava bila upropaštena. Bridie je plakala, bijesna na Liddy jer o njoj misli loše, na Stellu zbog njezine perfidnosti, a na Heather zbog njezine totalne nekomunikativne bezosjećajnosti...

S druge strane pregrade odjednom se začuo zabrinut glas: – Vi unutra, ste dobro?

O, Bože! O, Bože! – Dobro sam hvala. Stvarno. Bridie žurno navuče gaćice i hulahupke.

– Jeste li sigurni? Mogu li vam što donijeti? Da vam pozovem taksi? Za ime Božje! Svijet je prepun gadova koji nemaju ni prema kome obzira i baš je Bridie morala dospjeti u pregradak kraj majke Mary Poppins. – Ne, stvarno. Časna riječ. Samo sam malo uzrujana. Jučer mi je uginula mačka. Odmah će me to proći. Ali vi ste zbilja ljubazni. Mnogo vam hvala.

Odlazi odavde!

Navala suosjećanja slabila je zajedno s navalom vode iz pipe s automatskim regulatorom. – Pa, ako ste sigurni...

– Sigurna sam. Časna riječ. Hvala vam. Doviđenja.

Bridie je još malo posjedila unutra glasno tuleći. Onda je ustala i prvo dovela u red svoje vrećice, a potom i svoje uzburkane osjećaje. Učinila je što je mogla sa svojim turobnim, suzama izbrazdanim licem u ogledalu, i totalno se razmazila uzevši taksi do kuće.

Dennis je, na žalost, stajao kraj prozora. – Dobar ručak, znači? – rekao je, prateći pogledom taksi koji se morao okrenuti za sto osamdeset stupnjeva jer mu je Pickfordov kamionet priječio izlaz na Eastern Road.

– Grozan! – rekla je Bridie, spustivši s treskom vrećice. – Grozan!

– Zar niste bile na uobičajenom mjestu?

– Nije to razlog. – I onda je sve istresla. Nije se doimao odveć šokiranim. Zato ga je Bridie slijedila u kuhinju i ponovno mu sve objasnila.

– Shvatio sam prvi put – rekao je Dennis.

– Ne izgledaš mi osobito uzrujan.

Dennis nije mogao ponuditi ni uvjerljiv dokaz ni uvjerljiv izgled kako bi dokazao da to jest.

– Boli tebe neka stvar, je li tako?

Dennis se okrenuo uperivši u nju čajnu žličicu. Nemoj režati na mene – upozorio ju je – zato što te tvoje uplitanje u tuđe stvari zavadilo s ljubljenim sestricama.

– Nisam se uplitala u tuđe stvari.

– Liddy misli da jesi.

– Ali ona ne misli, zar ne? Ona je naprosto izvan sebe.

Svojim zagrižljivim tonom ušutkala je Dennisa, ali nije uspjela zatomiti svoje vlastite strepnje. Liddy vjerojatno ipak nešto misli, u protivnom bi se isto tako ljutila na Stellu i na Heather. Zbog toga je Bridie prvo malo rondala okolo po kući, a potom se vratila kako bi upitala Dennisa. – Dobro, dakle. Reci mi, zašto sam baš ja izabrana za Dežurnog krivca?

– Zato što si ti Poglavica Željezna čizma – pogađao je Dennis.

– O, baš ti hvala! To mi je puno pomoglo!

– Moglo bi biti to – branio je Dennis svoju teoriju. – Napokon, kada je ijednom članu obitelji Palmer bilo dopušteno da išta učini a da ti prije nisi sve zakuhala? Čak ni sirota stara majka nije smjela umrijeti dok ti nisi dovukla Heather natrag s Bermuda.

U Bridienim se očima pojaviše suze. – Ali ja sam mislila – ja sam mislila...

Dennis se odjednom smekšao. – Naravno da si mislila, Bridie. I sve su tvoje odvratne psihološke knjige vjerojatno u pravu. Konačno za ljude je najbolje da – čak i ovako očajna mogla je osjetiti gađenje u njegovu glasu – »da se oprostite kako priliči«. Ali tvoja je majka dva dana kasnije bila mrtva. I koga dođavola briga? A što se Heather tiče...

Nije to ni trebao izgovoriti. Oboje su dobro znali kako bi Heather, da je bilo prepušteno njoj na volju, bila radije ostala do kraja, neometana, na svom skupom ljetovanju i poslije došla kući sudjelovati u nekom pobožnom, ali manje zahtjevnom sestrijskom duetu. – Da sam samo znala. – Pokušavali smo te pronaći, Heather. – No, nije važno.

– Sve sam pogrešno shvatila – rekla je Bridie. Sada su joj suze curkom curile. – Želiš mi reći da ni Liddy nismo trebale reći?

– Ne znam – reče Dennis. Ja tvoju obitelj ne razumijem. Nije mi jasno zašto je sve stalno tako važno. Zašto svi morate stalno nešto osjećati. Ne shvaćam zašto bi, kad jednom odrasteš, za tebe ljudi

morali i dalje biti nešto posebno zato što pripadaju obitelji. Što ti imaš zajedničkoga sa Stellom? Ništa. s Zapravo, vi ostale provodite cijelo vrijeme sprdajući se s njom i Neilom. A Heather je sebična ko sam đavo. Jedina s kojom se čovjek uopće mogao osjećati ugodno je Liddy – Riječi koje se nije mogao natjerati da izgovori ostale su visjeti u zraku: – A sada je više nema.

Bridie upotrijebi nadlanice kako bi obrisala suze s obraza. Dennis je opet imao pravo. Sve su se one (osim Heather) stalno oko nečega zabrinjavale. Ona će se povući i pustiti ih neka se dalje same snalaze. Neće ni za što mariti. Neće joj ništa smetati. Neće je biti briga.

Zato je bilo iznenađujuće što je to na posljednjem sastanku kolegija prije Božićnih blagdana odmah spomenula. Terence je kao i obično pitao: – Ima li kakvih problema? – I Bridie je na pol uha slušala o uobičajenim poteškoćama na koje su nailazili u svome radu. Sarah se pomalo bojala jednog od svojih klijenata. Nije mogla točno reći u čemu se to sastoji ali ipak se nekako osjećala ugroženom. Glas gospođice Minto drhtao je dok je govorila o sramotno lošoj organizaciji ljetovanja za jedino dijete koje je preživjelo požar u Turner Streetu. A Lena je jako zabrinjavalo što do te mjere ne podnosi oca iz jedne od svojih obitelji te se bojava da bi mogao biti neobjektivan kad se bude odlučivalo da mu se dopusti da za Božić posjeti djecu. Ostali su upravo završili sa svojim primjedbama na tu temu, kad je Bridie čula sebe kako govori: – Uzmimo...

Svi su se počeli smijati kao ludi. («Uzmimo» je bila njihova zajednička šifra za osobne probleme.) Bridie je ispričala sve od početka, a onda vješto prekinula priču na dan njihova telefonskog razgovora s Liddy – Dakle, jesmo li joj trebale reći?

– Naravno da ste trebale – odlučno reče Terence. – Nije mi jasno kako uopće možeš u to sumnjati.

Nitko se od njih nije dvoumio.

– Što mislite kako će ona to primiti?

Ovdje je bilo više neslaganja. – Naljutit će se rekla je Sarah. – Pa to je prirodno. Ali ne na vas, ne bih rekla.

– Kad bi svi svoje loše raspoloženje iskalili nad onima koji to zaslužuju – podsjetio ju je Terence svi bi mi ostali bez posla.

– Ali ovo je Bridiena sestra.

– Najgore je s obiteljima čiji su članovi međusobno bliski – primijetila je gospođica Minto. – Kad se oni posvađaju, nema nikoga u blizini tko bi im od toga odvratio pozornost. Oni se naprosto prepuste mračnim mislima i kao da se iznutra izjedaju.

– Jako utješno za sirotu Bridie! – zaključio je Terence. Ali Bridie je utješila gospođicu Minto kojoj je bilo neugodno, rekavši: »Ne, ozbiljno. Mislim da Ruth ima pravo.« U sjećanje joj se vratila još jedna od izreka što ih je znala mrmljati njihova majka: »Umiljato janje, zločest ovan.« Nikada je nije razumjela. Ili, bolje, pretpostavljala je da znači samo ono što je očigledno: kako će razmaženo dijete postati naprasit čovjek. Ali sada je shvatila da tu ima još jedan sloj. Ako sve ide kako treba i ako dobro živi, svatko može biti dobre volje i velikodušan. To uopće ništa ne dokazuje. Jedini pravi ispit karaktera prolaziš kad se moraš boriti protiv vlastite prirode, kako bi učinio ono što smatraš ispravnim. Opčinjena, ljubavljiva zanesena Liddy nije bila spremna podnijeti niti najmanju sjenku razočaranja nad svojim odnosom s Georgeom. Bilo je lakše dati strijeljati glasnika. A Bridie se tome čudila. Ali zašto? Gdje su bili ikakvi sa temelji za tu slavnu pretpostavku da će Liddy, stavljena na kušnju, uložiti ikakav napor? Ako neka osoba nije u stanju uštedjeti novac za kupnju vrtne garniture, ili malo stisnuti kako bi platila svoje račune, zašto ljudi iz njezina okruženja ipak pretpostavljaju da će ona imati snage da za svoj okrnjeni san optuži stvarnog krivca? Čula je Terencea kako joj govori: – Nije važno, Bridie. Čak i ako tvoja sestra izgubi kompas, ostaju ti još dvije koje će te podržati.

Kao što je Bridie dobro znala iz vlastitog lošeg iskustva, socijalnog je radnika bilo jednako lako prevariti kao i svakoga drugoga. Podigla je razvedreno lice.

– Točno – rekla je živahno. – Na to sam bila zaboravila.

Zabava je bila sablasna – gora od kakvih karmina. Da su Liddy pokopali, u najmanju bi ruku mogli izgovoriti njezino ime. Bilo bi posve prirodno da razgovaraju o vremenu dok je još bila među njima, ili o zajedničkim prijateljima. Ovako su svi morali izbjegavati bilo koju temu koja bi mogla podsjetiti na nju. Jednima je to uspijevalo bolje nego drugima. Heather se držala investicija, a Neilov je ugovor o servisiranju kosilice za travu, premda van sezone, poželjniji zapažen uspjeh. Ali sve što bi spomenula Stella činilo se da

završava u nekovrsnoj verbalnoj traci za zaustavljanje, jer su svi čuli ono neizgovoreno »ali Liddy kaže«, ili »Liddy drži«, tako jasno kao da se nije krajnje promišljeno svaki put prekinula u pola rečenice, pretvarajući se da su joj zalogaj *lasagna* ili mlohav listić zelene salate zapeli u grlu.

A to je pak bio drugi problem. Jelo je bilo grozno. Nevjerojatna je razlika između toga kad kuhaš s radosnim iščekivanjem ili sa strahom, a Bridieno je loše raspoloženje na sve utjecalo. Krema za voćni kolač se zgrušala. Bugarski specijalitet od pšenice bio je kao da ga je u zdjelu netko tog časa lopatom ubacio s hrpe tucanika kraj ceste. Čak je i začim za salatu imao čudan okus. Jedino što je dobro uspjelo bila je Dennisova juha od brokolija i stiltona, a Bridie nije bila jedina koja je uočila kako ova nestaje brže nego sve drugo.

– Kamo je tako brzo nestala? – cvilio je Toby.

– Pretpostavljam da su je pojeli.

– Ali tata je napravio sto litara! Ništa neće ostati za sutra!

Očito je, po mišljenju Bridiena sina, takvo kršenje tradicije bilo jednako gnusno i nezamislivo kao izostanak darova za Božić ili kao praskalice u kojima nema ničega. Bridie je iz pećnice izvadila rezervne pladnjeve s *lasagnama* kako bi se mogle stvrdnuti umjesto da se osuše.

– Što ja tu mogu učiniti, ništa. To nije moja krivnja.

O, grozno, grozno! Ako ona gleda na sat, kako li se tek osjećaju njezini gosti! Bridie je barem s ovom ili onom izlikom, mogla zbrisati u kuhinju. No zabava je sve tako umrtvila pa je nitko onamo nije slijedio. Činilo se čak da i ono nekoliko susjeda koje su pozvali i kojima se još uopće dalo doći tako nezgodne večeri na nešto što je, u biti, bila očigledno obiteljska prigoda, nema nimalo volje da se izdvoji iz svojih sumornih grupica – premda je bilo teško povjerovati kako su i oni, također, naprosto iscrpljeni od naprezanja da izbjegnu spomenuti Liddy

Koja nije došla. Niti je nazvala da se ispriča. Čak ni djecu nije poslala u savršeno sigurno krilo svoje sestre. U jednom je trenutku Heather, gurajući *pinole*, koje nije podnosila, prema rubu tanjura, viknula: »Daisy!« kao i obično, a potom se sjetila. Na trenutak je zavladao sablasna tišina. A onda su svi u uskome krugu oko nje istodobno priskočili u pomoć.

– Čudno je kod tebe to s *pinolima*.
– Jeste li vidjeli što radi na nadvožnjaku?
– Zar nisu psi korisni? Evo, Harry se vuče po podu praktički usisavajući sagove.

Svi su se i dalje hrabro trudili da izdrže. Bridie su njezini sinovi sve više išli na živce: – Molim te, nemoj te tanjure stavljati onamo dolje! – Ne, ne možeš se odšuljati gore i gledati TV Ovo je samo jedanput godišnje! – I Dennis joj je poslužio da se na njemu naprosto iskali: – Da, svakako uzmi još jedno pivo. Je li ti to sedmo ili osmo?

– Nemoj šiziti. Ta danas je zabava. – A kada nije?

Dennis je zatvorio za sobom kuhinjska vrata i prišao joj posve blizu. Bridie je u jednom trenutku pomislila da će je pljusnuti, no on ju je, na njezino najveće iznenađenje, obuhvatio rukom oko struka i blago privukao k sebi.

– Pusti sada to. Imam posla.

– Ne možeš se ovdje skrivati cijelu noć. Pusti neka Lance skuha kavu. Dođi van i drži me za ruku dok budem slušao Heather kako na dugo i široko priča o mirovinama.

– Nemam vremena... – Ali on ju je uhvatio za ruku i povukao za sobom. I stvarno, uz njega joj je bilo nekako lakše. Večer se teškom mukom vukla dalje, krčeći put kroz beskrajnu ukočenu konverzaciju i usiljene šale. Ali njoj je to sve manje i manje smetalo. Dok je Neil opisivao probleme što ih je imao s firmom koja mu je ugradila termostat u bojler za centralno grijanje, odjednom joj padne nešto na pamet. Ne bi ih bilo ubilo – nijednu od njih – da su inzistirale na tome da Daisy i Edwardu bude dopušteno da dođu. Napokon, ona im je teta. Kod nje su proveli sve Badnje večeri otkako su se rodili. Heather i Stella vrlo su jednostavno mogle dati do znanja Liddy kako naprosto nije red ovako opterećivati djecu vlastitim tvrdoglavim durenjem. Ako je za sebe željela izmisliti glavobolju, bila je to njezina privatna stvar. A George je, naravno, bio savršeno slobodan da ustvrdi kako namjerava ostati uz uzglavlje svoje najdraže kako bi je njegovao. Ali oduzeti djeci mogućnost da ih njihovi već odrasli bratići histerično love po cijeloj kući, bilo je sasvim nešto drugo. Bridieno se raspoloženje promijenilo. Sada joj se na licu vidjela neprikrivena ravnodušnost prema sudbini ove zabave. Kazaljke na satu nekako su se dovukle do trenutka kad se svatko mogao napokon osjetiti

slobodnim da ode. Lance i Toby otišli su zadovoljno se smješkajući, sretni što ih je obiteljska tradicija natjerala da propuste najviše jedan sat od drugih, boljih zabava. A Bridie je odlučila ostaviti suđe za sutra.

– To za tebe zbilja nije tipično.

– Ionako je sve išlo naopako. Zašto bi me onda trebalo zabrinjavati ako božićno jutro provedem s rukama u sudoperu?

Sjela je na rub kreveta, mučeći se da otkopča komplicirane ukrasne gumbe.

– Daj. Pusti mene.

Dok joj je svlačio haljinu, čuo je kako mrmlja: Čini mi se da mrzim svoje sestre. – No bilo je to izrečeno jednim pomalo nesigurnim tonom (kao da netko kaže: »Nisam baš siguran da volim kokosove orahe«, ili »Ne čini ti se da je ovdje odveć toplo? Da ugasm grijanje?«) te se Dennis nije mogao oteti osjećaju da je gotovo pristojnije, a i manje opasno, to prečuti. Sada je haljina bila skinuta, ali njegove se tople ruke nisu zaustavile. A Bridie se nije pobunila. Nastavila je gundati. On je u nekoliko navrata izronio na površinu i čuo kako izgovara »kukavice«. Ali kad ju je pokušao natjerati da ponovi ono što je on držao nerazgovijetno izgovorenim seksualnim željama, morao je otrpjeti ohlađujuće djelovanje sljedećeg objašnjenja:

– Ako baš želiš znati rekla sam da bih im prije gurnula glave u bačvu s vodom nego ih ikada više pozvala k sebi na zabavu! – Ali piće ju je učinilo popustljivom. A ojađenost njezinim rutinskim reakcijama dala novu oštricu. Rezultat toga bio je da je posljednja usluga koju joj je Dennis učinio na ovoj zabavi bila dugotrajna, intenzivna i zadovoljavajuća. A za razliku od pranja suda (što je bilo jednako neuobičajeno), na nju ovaj put nije trebalo čekati do jutra. Najčudnije je bilo što se upravo Stella izlanula.

– O, izvrsno! – rekla je kad je, dva dana nakon Štefanja, Bridie napokon osjetila da je dovoljno ovladala svojim osjećajima i da može navratiti do nje. Donijela si mi natrag posudu za pitu! Baš mi je trebala.

– Oprosti, mislila sam da imaš dvije.

– Pa, imala sam dok se druga nije razbila na Liddynoj zabavi. Može li riječ tresnuti i razbiti se poput glinene posude? – Na Liddynoj

zabavi? – Bridie se posve točno sjećala kako je Stella, samo prije dva tjedna, izvadiвши obje posude iz kuhinjskog ormarića rekla: – Ne, samo izvoli. Uzmi obje, ako hoćeš. Posve sam sigurna da mi za Božić neće trebati.

Stella je izgledala užasnuto. Očito se, u trenutku kad je to izgovorila i sama sjetila tog razgovora.

– Na Liddynoj zabavi?

Uhvaćena u klopku, Stella se pokušala izvući što je bolje mogla. – Nije bilo ništa unaprijed planirano.

Mislím da je zapravo sve bilo u zadnji trenutak. Nisam sigurna čak ni da je imala dovoljno vremena da sve iznaziva. Nije bilo gotovo nikoga. Ne bih to zapravo mogla ni nazvati zabavom.

– Ali upravo jesi. – Jesam što?

– Nazvala si je zabavom. »Na Liddynoj zabavi«, upravo si to rekla.

– Jesam li? – Jesi.

– No, u svakom slučaju. Zabava. Mali domjenak. Što god to bilo. Zamolila me da joj pomognem, s obzirom da nije bila unaprijed planirana ili tomu slično. Pomislila sam kako bih mogla napraviti nekoliko onih pita sa šparogama i sirom koje izgledaju tako dekorativno u ovim posudama. A onda, što zbog Liddy koja se natezala s Georgeom jer je ovaj pušio...

– George? Pušio?

Stella vidje kako se pred njom otvara klopka. Oh, samo jednu – rekla je, u očajničkom pokušaju da se nekako spasi. Ali Bridie ju je progonila do samog strašnog kraja.

– Jednu od Heatherinih, pretpostavljam.

Stella je sagnula glavu. Bila je, kao što je Bridie zapazila, duboko posramljena, što joj je služilo na čast. – Da. Jednu od Heatherinih.

– Dakle – reče Bridie – hajde da to raščistimo, može, prije nego što ti ovu prokletu posudu za pitu nisam nabila na glavu ...

– Uopće se nije potrebno ...

– Ti i Heather – i Neil, pretpostavljam – otišli ste na zabavu kod Liddy za Božić a da meni uopće niste rekli.

– Bridie... ".

Ali Bridie je već bila na vratima. – Bridie!

Bridie je bijesno lupala svime što joj se našlo na putu. Vratima stana. Ulaznim vratima. Vratima svojih kola. Mjenjačem brzine.

Srećom na cesti nije bilo ničega, jer bi i u to bila lupila.

– Ne mogu povjerovati da ste u stanju biti toliko neloyalne!

– Samo polako – upozorila ju je Heather. – Ti nisi jedina osoba na ovom planetu, znaš. Svatko od nas ima svoj vlastiti život.

– Slušaj, Heather – rekla je Bridie – preko ovoga se ne može prijeći. Bilo je već sasvim dovoljno kad ste dopustile Liddy da se izvuče nakon što nije došla na moju zabavu. Ali da vas dvije odete na njezinu!

– Ali to je bila samo obična zabava.

– Nije to bila »samo obična zabava«. Bio je to način da joj se kaže kako je njezino ponašanje prihvatljivo. Bio je to način da se prema meni bude neloyalan. Bio je to način da joj se dopusti da mene izabere za žrtvu, da me isključi iz obitelji, i prebaci na mene svu krivnju za nešto o čemu smo se sve složile. To nije bila »samo obična zabava«!

– Ne znam što smo po tvome mišljenju trebale učiniti.

– Trebale ste reći ne. Očekivala sam da ćete reći: »A sada slušaj, Liddy Krajnje je nepravedno od tebe što si se okomila na jednu Bridie, i mi na to nećemo pristati.« Sigurno nisam očekivala da ćete ti i Stella jednostavno zaboraviti na mene i Dennisa i otići se lijepo zabavljati!

– Pa nije to baš tako strašno, Bridie.

– Nije! – vrisnula je Bridie. – Možda i nije ... za tebe. Ali za mene jest. Ja sam u ovome ostala sama, nemoj zaboraviti. Zahvaljujući tebi.

– Nisi sama. Ne budi bedasta.

– O, je li? Kako to onda da me ti i Stella niste nazvale da mi ispričate kako ste se užasno namučile da objasnite Liddy kako to nije pošteno i da vas dvije, ako ona ne shvaća da smo krive ili sve zajedno ili nijedna, ne možete doći na njezinu zabavu?

– Bridie, zar se od nas očekuje da čitav život provedemo baveći se tvojom svađom s Liddy?

– Mojom svađom?

– Da. Tvojom svađom.

– Ne mogu povjerovati svojim ušima – reče Bridie. – Naprosto ne mogu povjerovati.

– Nemoj se toliko pjeniti. Nemoj se uzrujavati. Bridie tresne slušalicom. Nakon nekoliko trenutaka telefon je zazvonio, ali ona se pravila da ne čuje. Kad je nastavio zvoniti, digla je slušalicu i nekoliko je sekundi držala daleko od sebe, prije nego što je spustila prst da prekine vezu. Potom je, kad je čula da je linija slobodna, spustila slušalicu na stol i pokrila je jastukom. To je, pomisli, najbolji način da se čovjek riješi neugodnih telefonskih poziva; jedanput je to negdje pročitala, premda, do sada, nije s tim imala nikakvih iskustava.

Bacila se na kauč. Je li to razlog što se Heather nije nikada udala – zato što je bila tako bezosjećajna prema ljudima koji je okružuju? Je li to razlog što je Miles ostavio Liddy – zato što su njezine reakcije bile tako nerazborite, antipatične i okrutne? Je li to Stellan posvemašnji nedostatak moralnog osjećaja zbog kojega je Bridie oduvijek prezire? Ukratko, je li njezina obitelj lišena moralnog osjećaja? Ili je naprosto obitelj?

Bridie se osjećala poput djeteta što je godine u pučkoj školi provelo zadovoljno listajući šarene slikovnice pod naslovom »Naši prijatelji u dvorištu« i »Na farmi«, koje su prikazivale kokoši okružene svojim sićnim pilićima kako veselo kvocaju u suncem obasjanim voćnjacima, a onda se jednog jutra probudilo i shvatilo da je istina nešto posve drugo i da se u stvarnom životu kokoši drže jedno nagurane u kavezima, da im se paperjasto potomstvo uredno oduzima. Osjećala se kao da su je cijeloga života kljukali nekim izrekama kao što su: »Krv je jača od vode.« i »Obitelj je najbolji oslonac.« A ona je to, glupača, uzimala zdravo za gotovo. Vjerovala je u to. A ispostavilo se da su to obične gluposti. Odjednom je počela shvaćati obitelji koje su se zavadile zbog neke blesave vaze koju je naslijedio ovaj a ne onaj; braću koja su živjela vrata do vrata a nisu međusobno razgovarala zbog jedne neoprezno izgovorene riječi na račun neke, inače davno zaboravljene, dragane; majke i kćeri koje su zauvijek prekinule sve odnose zbog nekoliko oštrih riječi na račun ponašanja unuka. Prije se uvijek pitala: – Kako može jedna bezvezna stara vaza, ma koliko vrijedna, ma koliko davno bila nekome obećana. Ali ako tamo nije bilo ničega, ako je »sve to« bila samo puka tlapnja, onda bi svatko pri zdravoj pameti izabrao vazuu.

Sve izgleda posve drukčije kad te jednom natjeraju da uvidiš kako, kad dođe do stani-pani, »sve to« ne znači ništa.

A pritom ona uopće nije bila sklona idealiziranju obitelji. Svatko je u Bridienoj struci znao koliko se sa često obitelj pokazala kao bezvrijedna gomila lažna izvanjskog sjaja, opterećena svakojakim grijesima i tajnama. Nije bilo zakona kojim bi se mogli obuzdati očevi-napasnici, bolesno posesivne majke ili nasilni potomci sve dok šteta ne bi bila učinjena. Bridie se više nego jedanput zatekla na ulici u potrazi za kućom broj 9, zvanom Ugodan kutić, i uhvatila kako zamišlja da se iza vrata kuće broj 3, zvane Pogled na šumarak, odvijaju mnogo strašniji scenariji od onoga prema kojemu se bila uputila, zakriljeni još debljim zavjesama prijetnji, skrivajući još više okrutnosti koje će ostaviti neizbrisive tragove. Nikakvo čudo, dakle, što je ona tako žarko željela vjerovati da je to moguće učiniti i dobro. Odgojiti dijete u nečemu što je gospođica Minto pomalo cmizdravo nazivala »okriljem« ljubavi. Dati mu onaj osjećaj sigurnosti koji će to dijete provesti kroz tjeskobe odrastanja, iscrpljujuće rano materinstvo, kroz samoću nakon gubitka voljenih osoba i užase starenja. Obitelj. Nešto čemu pripadaš. U njezinoj predanosti zvanju i u školovanju, u svim stručnim raspravama i u strepnjama što su je obuzimale u dubokoj noći, ova joj je vjera u obitelj bila glavni oslonac. Premda oblik i veličina obitelji nisu bili važni, čvrstina veza koje su je držale na okupu jest. A tu nije bila riječ o nitima paučine nego o čeličnim užetima, čvrstim i trajnim. One su bile oslonac koji je čovjeku pomagao da sve izdrži.

Je li se, dakle, pokazalo istinitim ono što je često govorila njezina majka, da su suze drugih ljudi samo voda? Je li ona sebi samo umišljala da ljudi nisu sami na svijetu?

– Što si se tako duboko zamislila? – Dennis je stajao na vratima oprezno je promatrajući.

– Samo sam razmišljala o tome jesu li to moje sestre govna ili je cijeli život jedno veliko sranje.

Nasmijao se: – I to je sve? Kimnula je glavom.

– Može li se bez pogibelji ući?

Ponovno je kimnula glavom, nijema od jada. Prošao je preko sobe i sjeo do nje, privukavši je k sebi. Nije ga odgurnula. Pustila je da je zagrlj.

– Obitelji! – (To su uvijek govorili za njegovu, nikada za njezinu.)
– Obitelji! – ponovila je hrabro. Ali njegova nikada nije bila ono što bi ona nazvala obitelji. Nekoliko dana nakon Dennisova rođendana obično bi stigla čestitka od njegova oca (ako se njegova maćeha sjetila da ga podsjeti). Dječacima su za Božić slali novac, vjerojatno kako bi se iskupili za to što su ih cijele godine zanemarivali. A Dennisov jedini brat uvijek je uz najbolje želje dodavao i nekakvu ispriku za sve što je zaboravio učiniti za obitelj u posljednjih dvanaest mjeseci. Jedva ih se, zapravo, i sjećala. Naravno, sve ih je viđala, uglavnom na vjenčanjima. A povremeno – veoma rijetko – Dennis i Neville čuli su se telefonom kako bi jedan drugoga obavijestili o razvoju bolesti neke od tetaka, ili o čestim operacijama njihove maćeha. Bridie je pretpostavljala da će ih sve opet jednog dana susresti na neizbježnim sprovodima. Ali Dennisova obitelj nikada nije utjecala na njihov način života. Ona i Dennis nikada nisu krenuli sat-dva ranije kako bi na putu do zrakoplovne luke, ili na povratku s ljetovanja, načas skoknuli do nekoga od njih na čaj i sendviče. I premda su sve njihove razne adrese i telefonski brojevi u adresaru na radnom stolu bile uredno križane i ponovno upisivane, kad god bi se preselili, Bridie više nije bila posve sigurna koju je njihovu kuću zapravo vidjela, a koji se od izbljedjelih i zamućenih dojmova u njezinu sjećanju odnosio na kuću, što ih je neki od Marleyevih odavno napustio. Osim čestitki i rijetkih telefonskih razgovora, svi skupa su mogli biti i potpuni neznanci.

Ne, Dennisova obitelj nije ni po čemu sličila njezinoj.

– Odlučila sam joj pisati – objavi Bridie. – Pisat ću Liddy i izgrditi je.

– Je li to pametno?

– To mi je jedino još preostalo. Ona sa mnom neće razgovarati, a ostale dvije ne žele s njom razgovarati i opravdati me. Osim... – Okrenula se i pogledala ga s nadom.

– Ne – rekao je – nemoj mene gledati. Ja ne namjeravam gurati nos u sve to skupa i to mislim najozbiljnije.

On i onako ne bi ništa polučio. – Dobro, dakle zaključi ona – onda ostaje pismo.

– Ona bi ga mogla naprosto vratiti neotvorena. (Zvučao je gotovo kao da se tomu nada.)

– Mogla bi. Ali ako ga pošaljem iz ureda, sa službenim zaglavljem, možda ne bi shvatila o čemu je riječ dok ga ne otvori. A onda će, čak i ako ga smjesta gurne natrag u omotnicu i pošalje natrag, znati da ja mislim kako ga je pročitala.

Dennis duboko uzdahne.

– Osim toga – nastavila je Bridie, ne ispuštajući više temu iz ruke – namjeravam Heather i Stelli reći što sam učinila, zapravo, namjeravam im poslati kopije. I namjeravam ih zamoliti – ne! Namjeravam zahtijevati da mi prenesu što ona o tome kaže. Na taj će način njih dvije shvatiti da se ne mogu izvući a da s Liddy sve temeljito ne rasprave. Morat će izvući svoje fige iz džepa. Neće više moći stvar odgađati i praviti se kako se zapravo ništa ne događa.

Shvatila je po izrazu njegova lica da baš nije uvjeren kako je to što namjerava učiniti ispravno. Bilo je, zapravo, očigledno da on misli kako je to najgore što može učiniti, ali ne želi to reći. Ili se ne usuđuje. Ali, objektivno govoreći, zašto bi nju trebalo biti briga što on misli? On je, na kraju krajeva, muškarac; a kako je znala iz bogatog iskustva u uredu i izvan njega, ako muškarčev ponos nije pozlijeđen, on je najčešće i odveć sklon misliti da je »bolje ništa ne poduzimati«. Katkada je to (kao u slučaju Stellina Neila), praćeno i duboko uvredljivim običajem podcjenjivanja svake žene koja se s tim ne slaže. – Pustimo neka se dame samo nastave prepirati. – No je li George pripadao istom soju?

Očito njemu još nije sinulo kako i on treba odigrati neku ulogu u tome da se Liddy urazumi. Ali zašto je Dennis bio tako uvjeren da sve treba ostaviti takvo kakvo jest, to nikako nije mogla razumjeti. Pa nije valjda smatrao kako ovoj strašnoj obiteljskoj razmirici treba dopustiti da potraje. No Bridie sada nije imala volje baviti se razlozima zbog kojih joj Dennis uskraćuje podršku. Ništa što bi on mogao reći neće je razuvjeriti. Čemu dakle pitati?

Na posljetku je napisala tri pisma. Prvo, čisto zavijanje od muke. Drugo, u nešto profesionalnijem tonu, krcato frazama kao što su:

»Potpuno te razumijem« ili »Ja mogu shvatiti« i »Očito, s tvoga stajališta«. Treće, prava eksplozija uvreda. Ležala su na radnom stolu jedno do drugoga s međusobno izmiješanim stranicama. Dok ih je Bridie, grickajući kemijsku olovku, ponovno prečitavala, različite su rečenice iz njih bolno jadikovale, smirivale ili psikale na nju. – Ne

moгу povjerovati da si ti, nakon što sam sve ove godine prema tebi bila savršena sestra, odjednom o mojim motivima spremna pomisliti sve najgore. – Potpuno shvaćam koliko može biti bolno ako se čovjek, bez prethodnog upozorenja, mora suočiti s djelićem »zbilje« u novoj ljubavnoj vezi, koja je savršena, kao iz snova ... – Liddy, kako možeš biti takva kravetina i naprosto me ovako otpisati! Takva nepravедna kravetina! Zašto si se okomila upravo na mene?

Dennis je provirio kroz vrata. – Kako napreduje? – Ne napreduje – slagala je ona, jer mu nije željela pokazati nijedno od pisama. Gadila se samoj sebi, gadili su joj se i Liddy i cijeli svijet.

– Možda je tako najbolje. – Možda.

Pričekao je časak, ali kad više nije ništa rekla, zatvorio je vrata, a nekoliko minuta kasnije čula ga je vani pod prozorom kako zvekeće sanducima praznih boca, tovareći ih u prtljažnik kola. Obično je to za nju bio znak da potrči oko kuće kupeći usput novine, kataloge i časopise kako bi ih dodala na njegovu urednu hrpu papira za recikliranje, koju će on pokupiti kad se vrati po prazne aluminijske limenke. Ali ovaj put je ostala nepomično sjediti, ne želeći svoj radni stol ostaviti ni na trenutak bez nadzora.

Napokon je otišao. Još je jednom pročitala sva tri pisma. Sto ona to, zaboga, namjerava? Odlučiti se po sistemu *en-den-dini*? Da joj je tko od njezinih klijenata opisao kako na ovaj način pokušava donijeti kakvu važnu odluku, ona bi samo prevrnula očima. Ali ovdje je riječ o tvojim osjećajima. Nije to kao porezna prijava, kod koje svi važni podaci mogu biti jednostavno šifrirani i ubačeni u kompjutor, spremni i da budu opet ispljuvani, tačno i bez pogreške. – S vašim potraživanjima na jednoj strani i vašim dugovanjima na drugoj – *klik, klik* – mi vama dugujemo X, vi nama dugujete Y, i kad sve izračunamo, mi vama dugujemo Z. – U stvarima srca nije bilo apsolutno nikakve šanse da se potraživanja tačno odrede, međusobna dugovanja prebiju.

– Ti si rekla... (Oh, ali uopće nisam tako mislila.)

– Učinila si to! (Ali znala si da postupam na taj način samo zbog...)

– Trebala si... (Ne, to je tvoj pristup stvarima, a ne moj.) Isto bi se tako mogla tri puta okrenuti zavezanih očiju i zabosti pribadaču, i tako utvrditi koje bi od ova tri pisma trebalo poslati.

Ponovno je pročitala pismo jadikovku. Ne, prije će je đavo odnijeti, nego što će priznati Liddy da nije mogla jesti, da nije mogla spavati, da se osjećala jadno zato što se njezin obiteljski život srušio pred njom u prah i pepeo. Pročitala je remek-djelo profesionalnog pristupa, zgađena preko svake mjere slatkorječivošću, zahvaljujući kojoj je svoje razumijevanje za sestrine osjećaje uspjela razvući u cijele odlomke pa se tako činilo da pretežu nad blijedim, malim ostrišcima u kojima je sažela svoju vlastitu obranu. Uzela je u ruke pismo-uvredu. – Ne misliš li, Lids, da je beskrajna količina onih tečajeva za samoupoznavanje što ih godinama pohadaš (plaćajući ih Heatherinim novcem, pazi, i koristeći mene i Dennisa kao dadilje) na tebe možda ipak mogla ostaviti nekakvog traga? Ne misliš li kako si do sada trebala, u najmanju ruku, steći barem toliko osnovnog poštenja da ti bude jasno kako je to što činiš pokušaj da svoju razmaženu, ljubavnim jadima izmučenu glavu gurneš u vlastito dupe, radije nego da se suočiš s činjenicom kako tvoj ljubljeni nije baš san snova kao što si mislila? Znači, sakrio je od tebe jednu svoju malu, otrcanu tajnu? Oh, i to mi je nešto! A tvoje sestre te dovoljno poštuju da ti to kažu. Pa, tko im je kriv kad su budale!

Ili je možda ispravno »što su budale«? Ma, koga je to briga? Koga je briga! Nije ga namjeravala poslati, je li tako? Ovakvo pismo, nikada. Ne morate biti socijalni radnik da biste znali kako ništa, ništa na svijetu nije teže progutati od istine.

S dubokim žaljenjem, poderala je pismo-uvredu na komadiće. Pismo jadikovka doživjelo je, unatoč isto takvom žaljenju, istu sudbinu. Ono slatkorječivo, umotano u celofan, puno razumijevanja uredno je presavijeno i stavljeno u omotnicu koja je odmah zalijepljena i odnesena iz istih stopa u poštanski sandučić na uglu. Da se Dennis nije trebao svaki čas vratiti istom ulicom, možda bi se čak i naslonila na sandučić i pričekala kola što skupljaju poštu kako bi bila posve sigurna da je ta opasna stvar pokupljena i uklonjena iz susjedstva, pa da onda prestane na nju misliti i da može mirno spavati.

Stella je poricala da ga je Liddy ikada spomenula. Pismo? Ništa mi nije rekla ni o kakvom pismu.

Bilo je očigledno da joj Bridie ne vjeruje. – Doista? Ali trebala ga je primiti prije više od tjedan dana. Zacijelo si odonda s njom

razgovarala. Heather je rekla da ste i jučer bile ondje i pripremale za vjenčanje.

– Uglavnom smo razgovarale o cvijeću. Ja sam joj bila donijela neke crteže i još neke stvari.

Bridie su cvjetni aranžmani bili doista zadnja briga. – Pokušavaš me uvjeriti kako za sve vrijeme koje ste provele zajedno nijedanput nije spomenula da je od mene dobila pismo?

– Ne »pokušavam« te uvjeriti ni u što, Bridie. Ja ti naprosto kažem. A nije baš ni bilo »cijelo vrijeme«. Ja sam kod Liddy bila najviše jedan sat.

– To nema nikakve veze.

– Tuda gledišta za tebe nikada »nemaju veze«, Bridie. Jesi li to primijetila?

No Bridie je provela i odveć vremena očajnički pokušavajući otkriti što se njezinim sestrama događa u glavi a da bi podbadanje ovakve vrste trpjela od ijedne od njih. – Samo malo, Stella – rekla je. – Čini mi se da čujem nekoga na vratima. Oprosti.

Spustila je slušalicu.

Heather je bila susretljivija, ako ne i korisnija. Kad je Bridie zazvonila na njezinim vratima, došla je otvoriti, još uvijek s ručnikom oko glave. – Koja brzina! Nije moglo proći ni pola sata otkako si nazvala.

Spustila je glavu, pustivši da mokri ručnik sklizne na pod, i prošla rukom kroz vlažnu kosu. – Ne mogu nikamo dok se ne osuši. Kamo si zapravo mislila ići prošetati? Kroz gradski park?

– Bilo kamo. Bolje je da je dobro osušiš, vani je ledeno.

– Skuhaj nam onda jednu kavu.

Tako je Bridie skuhalo kavu. Kuhinjski prozor bio je zamagljen. Očistila je na njemu jedan krug i kroz njega provirila van na prostor iza Heatherine kuće, gdje su se prostirali uski, izduženi vrtovi gradskih stanovnika, neki od njih brižno njegovani, drugi zapušteni, ali svi jednako ogoljeli i tužni pod slabim zimskim osvjetljenje – Trebale bismo otići malo dalje – doviknula je kroz otvorena vrata. – Nekamo gdje je lijepo.

– Gradski park je lijep.

Je li to značilo da Heather nema mnogo vremena? Neki dogovor za ručak, možda? Ili je u pitanju nečiji muž koji je uspio pobjeći od

subotnjeg pohoda na trgovine. Posljednji put kad je Bridie pitala za »*Trevora Izvoznika*«, Heather je tvrdila kako mu je dala nogu. Ali na kutiji za kruh ležalo je njegovo pismo. Možda se vratio, sukladno s Heatherinim uobičajenim postavkama da je održavanje starih veza mnogo manje naporno od stvaranja novih.

Bridie je donijela kavu u sobu. – Onda, kako je Trevor?

Heather se borila s debelim puloverom uska ovratnika. Izvukla je kosu i protresla je. – Ide mi, zapravo, na živce.

– Išao ti je i prošli put kad sam te pitala.

– Pa, sada je još gore. – Ali Heather se očigledno nije dalo ulaziti u pojedinosti. Sa zahvalnošću je uzela kavu i uključila sušilo za kosu. Ne želeći se nadvikivati, Bridie se odšetala do police za knjige. Korporacijski zakon. Važeći pravilnik o poreskim olakšicama. Zakon i dividende. Sve o poslovanju trustova. I cijela gomila drugih, još manje privlačnih naslova. Što li je, zaboga, čitala za razonodu? Kao dijete je mnogo čitala. Nikada nije bila poput Stelle, čija se vrpca za obilježavanje stranica iz tjedna u tjedan jedva micala sa svog mjesta u knjizi. Heather se, jednako često kao i Liddy, moglo zateći kako slijeganjem ramena otklanja upadice, hitajući prema kraju knjige. Pa gdje li su sada njezini romani? Gdje su one knjige što su bacale svjetlo na živote drugih ljudi i pokazivale vam kako se ostatak svijeta nosi s bolešću djeteta, s nenadanim društvenim neprilikama, s iznenadnom provalom strasti? Gdje su sve one knjige o rođenju, vjenčanju i smrti?

– Zar imaš samo stručne knjige?

Umjesto odgovora, Heather pokaže glavom prema sanduku na kojemu je stajala hrpa školjaka i nekoliko lonaca s cvijećem. Oh, Bridie nije mogla a da ne pomisli, shvaćam! Svoje pravne priručnike držiš na policama, ali svoje priručnike za život daleko od očiju, zato da, kao i tvoje kameno srce, budu daleko od misli.

Izdržala je desetak minuta šetnje a da nije ništa rekla. Onoga časa kad je načela temu, zamijeti kako se na sestrinu licu načas pojavio poznati izraz: – O, ne. Evo nas opet. – Ali svejedno se nije mogla suzdržati.

– Dakle, što je rekla na moje pismo?

Heather je izgledala uvrijeđeno. – Nismo se pravo ni čule. Ja sam ovaj tjedan imala toliko posla.

– No, je li ti rekla što sam joj napisala?

Heather je prolazeći okrnula glogov grm s kojega se na sestrino lice prosuo pljusak ledenih kapljica. – Rekla je da je prilično neugodno.

– Neugodno? Mislim da je, s obzirom na okolnosti, više nego suzdržano. No, mnogo je važnije što ona misli o onome što u njemu kažem?

– Nije o tome ništa rekla.

– A ti se nisi trudila da je upitaš, pretpostavljam?

Heather se osjetila pogođenom: – Rekla je jedino kako ne shvaća zašto si se, zaboga, uopće trudila da ga pošalješ.

– Znači da ga nije kako treba pročitala!

– Mislim da ju je odveć iznerviralo. – Ona ponovno prospe na Bridieno lice pljusak ledenih kapljica. Koliko sam ja uspjela shvatiti, u njemu ima nekakvog ružnog podmetanja.

Bridie naglo stane i povuče sestru za rukav, kako bi je okrenula prema sebi. – Budi prema meni poštena, Heather. Reci mi što je kazala.

Heatherin pogled lutao je po mokrim krošnjama. – Dobro, dakle, rekla je da je pismo krajnje podlo. – Podlo? – Bridie se osjećala kao da je dobila udarac u želudac. – Podlo?

– Tu je riječ ona upotrijebila.

– Trebala je vidjeti ona dva koja nisam poslala! Heather reče kruto:

– Znači da je možda bilo neljubaznije nego što si i sama svjesna, ako si se tako osjećala.

– Zašto to kažeš? Vjeruješ onome što ti je ona rekla. Bilo bi mnogo bolje da si se trudila i zatražila od nje da ga sama pročitaš!

– Kaže da je bilo tako grozno da ga je spalila istog časa kad je stiglo.

– Lukavo od nje! – frknula je Bridie. – O, veoma, veoma lukavo! Da sam barem tebi i Stelli poslala kopije. Apsolutno sam to namjeravala učiniti, ali onda sam se toliko uzбудila, piši ga, te sam zaboravila.

– Sva sreća! Da te je Liddy uhvatila kako okolo razašilješ kopije pisama postala bi još paranoidnija. – Pokušava li to ona prikazati kao da je ja progonim?

– Bridie, za ime Božje! Život je tako kratak. Prestani već jednom s tim!

– Zato što ćeš ti onda imati manje problema? odsiječe Bridie. – Napokon, nisi ti ona koju su izbacili van na studen.

– Kad već govorimo o studeni...

– Ne govorimo o studeni, Heather! Govorimo o meni i Lids! Govorimo o činjenici da se prema meni odnose kao prema gubavcu.

– Ne pretjeruj, molim te.

– U čemu to pretjerujem? Na ovo vjenčanje ne mogu doći, je li tako?

– Naravno da možeš doći na vjenčanje.

– O, da! – prezirno je zafrktala Bridie. – Ti doista misliš da će Liddy, u ovom raspoloženju u kojem jest, pozvati mene, Dennisa i djecu?

– Prestani izigravati mučenicu. Znam pouzdano da te Liddy namjerava pozvati.

– Pa, čak i da to učini, bit će to samo forme radi, zar ne? Ona savršeno dobro zna da nijedno od nas ne može doći.

– Ne budi smiješna. Naravno da možete doći.

– Ona nije došla na moju zabavu.

– Ono je bila zabava, Bridie. Ovo je vjenčanje. Bridie se naglo zaustavi. Bila je izigrana, zar ne?

Kučka jedna! Kravetina! O, kako lukavo od Liddy! Kako je to uspjela izvesti? Kako je uspjela sve tako izokrenuti da bude na njenu? Ako nije imala dovoljno pameti da shvati kako su užasno nepravedne i kako totalno pogrešne bile sve njezine reakcije, kako je onda, tako elegantno – ne govoreći i ne radeći gotovo ništa – uspjela nekoga, tko je samo činio najbolje što je mogao, natjerati da preuzme ovako nesretnu ulogu? Jer, pogledajmo tko je Bridie preko noći postala. Abrakadabra! Zlobna, čangrizava Ružna sestra koja širi tračeve, piše užasno neugodna pisma, i vjerojatno neće vlastitoj sestri doći na vjenčanje.

Ali ona se nije namjeravala predati bez borbe. Nakon kraćeg razmišljanja rekla je Heather: – Upozoravam tebe i Stellu. Ako mi u ovome ne pružite podršku, ako se ovo do kraja ožujka ne riješi...

Heather se okrenula i zagledala u nju.

– Ako vas dvije odete na to vjenčanje bez mene, nikada ni s jednom od vas više neću progovoriti ni riječi. To vam čvrsto obećavam.

Na Heatherinu se licu nije moglo ništa pročitati. Bez ijedne riječi okrenula se i krenula preko livade, natrag prema svom stanu. Bridie ju je šutke slijedila. Čovjek bi pomislio da je zavjet šutnje već počeo, budući da im je, bez obzira na Heatherine prečace, trebalo nekoliko minuta brza hoda da stignu do njene ulice. Tu su se načas pogledale, i Bridie pomisli da će Heather nešto reći. No ona načini samo malu grimasu tipa Bridie-ti-si-izgubljen-slučaj, tako da Bridie, još uvijek bez riječi, ode na jednu, a Heather, slegnuvši ramenima, požuri na drugu stranu.

Dennis je ušao u sobu glasno likujući.

– Uvijek sam tvrdio da su vaši telefonski razgovori puko tračanje. Shvaćaš li ti da nam je telefonski račun pao praktički na nulu? Nikada nismo imali tako mali račun od početka svijeta i vijeka! Mahnuo joj je računom pred nosom. – Ovo ću uramiti – upozorio ju je. – Pa kad se budete opet pomirile i ovo se opet vine nebu pod oblake, barem neću više morati slušati o »važnim raspravama« i o »radu na veoma složenim slučajevima«!

Otišao je maši računom i zadovoljno se smijući. Bridie je gledala za njim s neskrivenom ljubavlju. On joj je, u posljednjih nekoliko tjedana, bio pravi oslonac. Nekako se činilo kao da točno zna kad smije spomenuti veliki obiteljski raskol, a kada je bolje da ga diskretno zaobiđe. A manje je i pio. To je uvijek činilo život lakšim. (Ne spominjući da su imali i više novaca.) A ona je, izuzmemo li njezinu ojađenost, bila pod manjim pritiskom i smirenija. Do sada nije ni bila svjesna koliko je energije odlazilo na razne obiteljske probleme tijekom svih ovih godina.

Bilo je nevjerojatno ugodno moći doći kući, izvaliti se na kauč i ne morati misliti: »moram nazvati Stellu« ili »stvarno bih morala početi pripremati onu "*quishe lorraine*" za Liddyn subotnji ručak.« Sada bi legla, ispružila noge i oslobađala se napetosti miči nožnim prstima, dok joj je Dennis šutke dodavao pržene krumpiriće – jednoga na svaka tri svoja – a iz televizora pred njima dopiralo neko bezvezno brbljanje. Ona to nije pravo ni gledala. Dennisove sapunice nisu je nikada zanimale. Ali nedvojbeno su čovjeka opuštale. Bridie se sjećala kako je negdje pročitala da mozak ljudi udubljenih u gledanje televizije pokazuje manje aktivnosti nego u onih što spavaju. Svojedobno to nije mogla vjerovati. Sada jest.

– Što je s večerom?

– Sve je gotovo – uvjeravao ju je Dennis. – Pst! Čini se da će ga na kraju krajeva ipak ostaviti. Bridie pusti da joj se sklope oči. Ovo je bila još jedna novost. Otkako se sve ovo dogodilo, on je preuzeo pripremu većine obroka. – Nikada prije nisi tako dobro kuhao – stalno mu je ponavljala.

– Uvijek sam se nudio.

– Ne sjećam se toga.

– Možda se i ne sjećaš, ali to je istina. Jedino što je to uvijek izgledalo strašno komplicirano. Ili nešto nisam smio potrošiti ili nisam smio upotrijebiti neku posudu, jer je tebi kasnije trebala za Liddy ili Stellu ili Heather. Na kraju sam pomislio: Zašto da se mučim? Neka radi sama.

– Ne mogu vjerovati da sam nakon posla odlazila ravno u kuhinju i kuhala ručak: Sad sjedim ovdje posve smoždena.

– Loš dan?

I ona je imala dovoljno vremena da mu sve ispriča. Ondje na kauču, između dva pržena krumpirića, ispričala bi mu sve što se događalo. Kako se sudska opomena izrečena Sarahinom bivšem klijentu pokazala nekorisnom, budući da je policija žmirila na jedno oko na činjenicu da je neprekidno maltretira telefonskim pozivima i da se pojavljuje na njezinu uličnom uglu. Kako se jedna gospođica Minto ponovno rasplakala kad je na dnu svoje šalice otkrila izdajnički talog šećera, što je bio dokaz da je Terence, po milijunti put, zaboravio na njezine zamolbe i stroge zabrane. Kako je Bridie praktički zadrijemala dok joj je jedna nova klijentica potanko opisivala svoje stambene probleme. A Dennisov je komentar bio naizmjenice duhovit i pronicav, tako da se Bridie, nakon tko zna koliko vremena, opet prisjetila što ju je, prije toliko godina, navelo da pristane da u svojoj cvjetastoj haljini i slamnatu šeširu široka oboda stane pred matičara i izgovori sva ona obećanja.

– Još krumpirića, Bridie?

Bilo joj je posve neobično provoditi tako mirne večeri. Isprva nije zapravo ni znala što bi počela sa sobom. Donosila je posao kući; raščistila sve one hrpe papira na svom radnom stolu i napokon poslala žalbu tvrtki *Parkin Electrical* zbog produžnog kabela koji je nedostajao na njezinu novom usisaču. Vodila je Harryja u šetnju,

češće nego što bi ijedan pas njegove dobi to trebao ili želio; pisala je svojoj kumi i učvrstila plutene pločice u kupaonici koje su se bile odlijepile. Preslagala je čak i posteljinu u ormaru i odvojila cijelu hrpu starih plahti i izbljedjelih ručnika za Tobyja, koji je napokon odustao od svojih kasno-licežih i dugo-spavajućih nezaposlenih cimera i privremeno se preselio Lanceu.

Sve joj se u kući činilo nekako drukčije, sada kad je imala vremena gledati. Tako je, kad joj je na prolazu kroz sobu pogled pao na fotografije na komodi, umjesto da samo prođe kao obično, zastala i zagledala se pažljivo u njih. Što je to bilo tako neobično na njima? Možda to što im je, bilo ljeto ili zima, bile one snimljene unutra ili vani, bile vesele ili ozbiljne, svima jedno bilo zajedničko: svaka, baš svaka od njih prikazivala je neku od njezinih sestara? Bridie je jednu po jednu doticala prstima i nije mogla vjerovati. Ali bila je to istina. Čak i na fotografiji njihove prve, dražesne, unajmljene ladanjske kućice bila je Liddy: samozadovoljno je sjedila nasred travnjaka pred kućom, i podignutom čašom nazdravljala prema fotoaparatu. Ali, što je ovo zapravo? Oltar posvećen sestrinstvu? Lance se ovdje naravno, pojavljuje, ali samo jedanput, s dvanaest godina, i nije baš najbolje ispao. Tobyja se moglo vidjeti u jednom kutu fotografije na kojoj Heather skače pokušavajući vratiti servis, ali je dosta mutan. A Dennisa nema nigdje, osim ako to nisu njegova leđa ovdje iza Stelle koja se naginje nad svojim novim roštiljem. Pomalo posramljena, Bridie je sišla u prizemlje i počela kopati po ormaru ispod stubišta.

– Što tražiš?

– Kutiju s fotografijama.

– Kutije.

Ostavio je ono što je miješao i pomogao joj da ih skine. Raširila je plijen oko sebe po podu. – Ima ih na stotine.

– Nemoj mene gledati. Ti si ona koja uvijek zahtijeva da ponesem fotoaparat.

– Nisam imala pojma da ih imamo toliko.

– A što zapravo tražiš?

– Ništa – odgovori ona. – Naprosto osjećam potrebu za promjenom.

A to je stvarno bila promjena Sve su bile uklonjene: i Heather i Stella i Liddy A njihovo mjesto zauzeo je Lance: Lance kako otvorenih usta

zadivljeno gleda svoj prvi balon; Lance, ozbiljno zagledan preko ograde na pristaništu,

Lance kako stidljivo stoji u novom odijelu na bakinu sprovodu i napokon Lance, u poderanoj košulji, kako glanca auto. Zatim Toby kako se u svojoj pidžamici s Batmanom, valja po sagu; Toby kako potajno krade maline; Toby naslonjen na jedan od dva visoka stupa pred ulazom u zgradu u kojoj je njegov prvi stan. U posljednji okvir ušao je Dennis na dan njihova vjenčanja; Dennis kako igra bejzbol i Dennis obasjan suncem, ugodno izvaljen na nekoj klupi u Francuskoj.

– Ovo je bilo sjajno ljetovanje – rekao je, prekapajući po Bridienoj zbirci odbačenih fotografija i rolica »*dabl-tejpa*«. – Gdje je to bilo? Deaumont? Deauville?

– Deaulort.

– Deaulort – uzdahnuo je. – Svakako bismo trebali ponovno onamo otići. Sjećam se da sam zamišljao kao bi nam bilo lijepo da nemamo djece.

– Dennis! I onako je bilo lijepo.

Nije joj želio protusloviti. Završio je s uramljivanjem fotografija i otišao. Bridie je svoju novu obitelj lica postavila na komodu i malo se udaljila kako bi se mogla bolje diviti. Komu uopće trebaju sestre? Polovica ljudi na svijetu ih uopće nema, i izvrsno se snalaze i bez njih. Nimalo zbog toga ne pate.

No ponekad bi je, iz čista mira, obuzeo osjećaj lišenosti. Za to nije bilo drugog izraza. Taj osjećaj gubitka bio je krajnje nesnosan, gotovo fizički nepodnošljiv; od užasnih grčeva u želucu ostajala bi gotovo bez daha. Bila je to najgora vrst panike, praćena totalnom zbrkom u glavi, u kojoj bi joj se uzmućkala pitanja kao što su: je li to trebala učiniti nekako drukčije ili to uopće ne učiniti? – briga tako teško podnošljiva, toliko zaglušujuća, da gotovo nije mogla čuti ni riječi od onoga što se oko nje govorilo.

– Mislim da su u hladnjaku. – Škare?

– O, ne! Oprosti! U modroj košarici.

Ali ipak ih nije namjeravala nazvati. Neka one nju nazovu. Liddy to, naravno, neće učiniti. Heather to nije učinila. A Stellina je šutnja vjerojatno bila uzrokovana Bridienim ultimatumom koji joj je Heather prenijela. Možda su čekale da ona vidi koliko će biti usamljena

bude li ostala pri svome. Ali ona na vjenčanje neće ići. Ukoliko Liddy ne pokaže namjeru da se pomiri, a do sada u tom smislu nije bilo nikakvih pomaka. Možda njezine sestre još uvijek na tome rade. Međutim, kad bi bilo tako, zacijelo bi joj se već javile, ako ni zbog čega, onda zato da se potuže kako je to grozno težak zadatak. Ne, činilo se jasnim da je uglavnom ostala sama. Dok ostale raspravljaju o glazbi i cvijeću, šeširima i uzvanicima, njoj i Dennisu preostalo je samo da se prave kako ne vide ružičastu pozivnicu na polici nad kaminom, ne odbijajući ali i ne prihvaćajući poziv Kao mnogo puta u njihovu djetinjstvu, i u ovom je slučaju trebalo »pričekati i vidjeti«.

– Jesi li zbog toga zabrinuta? – pitao je Dennis. No ona je odmahнула glavom što, zapravo, i nije bila gluma, budući da je u posljednje vrijeme bila obuzeta nekakvim čudnim otežalim mirom, kao da je i odveć zagušena neprolivenim suzama a da bi išta osjećala. Bila je čak i pomalo ponosna jer joj se činilo da je, gotovo bez muke, uspjela poslušati savjet što ga je godinama davala svojim frustriranim i nesretnim klijentima: pusti neka sve ide svojim tokom; prihvati to, kao što prihvaćaš izmjenu godišnjih doba, ono što voliš možeš izgubiti i nema nikakva načina da to dobiješ natrag ni snagom volje, ni po zaslugama, ni borbom, ni čekanjem.

Jer, bez obzira što se dalje događalo, nešto je izgubljeno. Nešto je zauvijek upropašteno. Nikada više neće osjetiti onu nekadašnju sigurnost da u teškim trenucima uvijek može računati na podršku svoje obitelji. A prije bi mogla oprostiti Liddy zbog gnjeva kojim je zapalila fitilj, nego Heather i Stelli što su svojom ravnodušnošću dopustile da on gori.

– Zašto? Jesi li ti zabrinut?

– Zbog toga što ne idemo na vjenčanje? Zabrinut, ja? – pogledao ju je kao da joj nisu sve na broju. I ona nije mogla a da se ne nasmiješi. Kakva su utjeha ti muškarci, u svoj toj svojoj sirovoj jednostavnosti. Ne treba cijeli dan biti u odijelu? Oh, njima je to super. Njima je ionako ugodnije u majicama i trapericama. Ne treba sjediti i slušati govore? Odlično! Govori ih i onako odveć podsjećaju na školu. A treba li izbjegavati uzrujavanja zbog obitelji, oni su za to kao stvoreni. Možete biti potpuno mirni. Dennis se nikada nije činio zadovoljnijim, nikada nije manje pio, kao da nije u pitanju rodbina sa ženine strane koja se svakim tjednom sve više i više, praktički

nepovratno, udaljava, nego njegove vlastite strepnje. Evo, i sada se upravo udaljio zviždući, a obodrena njegovom bezbrižnošću; Bridie je otkrila da i sama, u posljednji sat i nešto, posve veselo pjevuši.

Sve dok joj se, kao grom iz vedra neba, nije opet sve vratilo. Pravi, zasljepljujući bijes. I prvi put u životu bila je Bridie u stanju razumjeti sve one svoje klijente koji su se hranili mržnjom i uživali u vlastitoj pakosti. Ljubav je odveć slaba. Što je više daješ, više je imaš, možda. Ali kakav je to bljedunjavi napoj, nalik ječmenoj kaši što se stalno podgrijava na tihoj vatri, koja će vas uvijek nahraniti, uvijek ugodno ugrijati. Mržnja je utvrda snage, gorući stup. Njezina čista, usijana energija može napajati dane i dane gnušanja, noći i noći gnjeva. Prije, kad bi čula ovakve nepomirljive izljeve mržnje, bila je uvjerenjena kako će se oni jednog dana, u skoroj budućnosti, neizbježno iscrpsti, sagorjeti u prah i pepeo i nestati. Sada više nije bila tako naivna. Mržnja je neuništiva. I nikada, nikada, posve pečena. Što više nekoga mrziš, to više pratiš svaki njegov pokret. Kako je često slušala o tome u uredu. – Oh, ona tvrdi da je siromašna! Ali uspjela je dati ponovno presvući kauč! – Svi mu užasno nedostajemo? Ne bih baš rekla! Znam pouzdano da je, od subote, već četiri puta izveo onu svoju novu žensku. Četiri puta! – Kako oni to znaju, pitala se tada. Kako samo nađu vremena da vrebaju po loše osvijetljenim uličicama i vire iza spuštenih zavjesa? Sada je to znala. Dvije subote zaredom kazala je Dennisu: – Idem na plivanje. Mogu li uzeti kola? – I napravila silnu kilometražu, provjeravajući Heatherine prozore i

Stellinu garažu, pri čemu se morala suočiti s činjenicom da se obitelj, bez nje, nije raspala. Svi su se okupljali kod Liddy i dobro se zabavljali, dok se vjenčanje sve više i više približavalo.

A mržnja je rasla.

I širila se. Sada se sve više ljutila i na Georgea što nije preuzeo nikakvu odgovornost za nesretnu situaciju koja se oko njega pogoršavala. Taj čovjek je bio obična kukavica. Otkuda mu samo toliko drskosti! Doselio se u čvrsto povezanu i sretnu obitelj, a sada, čini se, mirno promatra kako se otrov širi, ne miči ni malim prstom, ponašajući se poput onih glupača udatih za krijumčare oružja i preprodavače droge koje kažu: – Oh, to je on sve zakuhao. Ja s tim nemam ništa. – No nije li brak upravo to – jedno tijelo, zajednička

moralna i materijalna odgovornost? Koja mu je inače uopće svrha? Kad se udala za Dennisa, u početku se silno ljutila na njega zbog njegova običaja da hladnokrvno krivotvori poreznu prijavu. On je, zauzvrat, bio zgrožen njezinim higijenskim navikama. – Bridie, nećeš valjda brisati suđe ovom krpom! Maloprije sam te vidio kako njome brišeš mačje dlake! – Kasnije su se u mnogočemu isprepleli kao što se događa s drvećem koje raste jedno uz drugo. Sada je bilo gotovo nezamislivo da bi on za neku njezinu odluku rekao:

– Dakle, ova se odluka tiče samo tebe, Bridie. – Ili da ona kaže o njemu: To je Dennisov problem. – George će se neizbježno morati, prije ili kasnije, ogledati oko sebe i reći: Bilo je zabavnije kad su na sve dolazili i Bridie i Dennis. Ne bismo li neke stvari mogli raščistiti, Liddy? Nije li već vrijeme? – Osjećajući očajničku želju da dozna što oni jedno drugome o tome kažu, pokušala je zamisliti jedan od njihovih razgovora: – Sjedni, Liddy – rekla je užurbanom liku što ga je u trenu prizvala u misli. – Sjedni, George.

– Natjeravši svoje dvije utvare da sjednu za stol, ona naredi Georgeu da uhvati njezinu sestru za ruku. Situacija je bila toliko stvarna te je mogla vidjeti kako mu blijedo, zelenkasto svjetlo s Liddyna kuhinjskog stropa obasjava prste. Poput nekoga tko pokušava nasinkronizirati film snimljen na jeziku koji ne razumije, nije znala gdje bi počela. Jedino što je vidjela bilo je kako Liddy nervozno okreće svoju narukvicu u očiglednoj želji da se što prije dignu od stola. Svi Bridieni naponi da otpočne neki realno moguć razgovor: – To što ja osjećam, George, to je ... – Ono što me sprečava da telefoniram Bridie ... – utopili su se u magli. Ništa joj više nije padalo na pamet. Ni jedna jedina riječ.

No Liddy ne može ovakvu situaciju održavati dovijeka. Ubrzo dolaze obljetnice. Prije bi se njihove misli, krajem veljače i početkom ožujka uvijek okretale njihovim roditeljima. Stella je svake godine, s buketom svježeg cvijeća odlazila na groblje, gdje bi je dočekala sva sjećanja na onu tužnu zimu, i na vrijeme prije toga. Zacijelo će se tu morati slomiti. A što bi njihova majka, da je živa, o svemu tome mislila? Bi li imala osjećaj da je promašila? Ili bi zauzela stajalište koje bi, Bridie je bila sigurna, zauzeo i njihov otac? – Sve su sada odrasle, zar ne? Ako to nisu u stanju međusobno raščistiti, neka im

bude. Ne želim se time baviti. Nedvojbeno je da se nikada još nisu našle u ovakvoj situaciji.

U djetinjstvu im se događalo da se posvađaju, pri čemu su se, zbog kakvih posebnih uvreda i zamjerki, znale podijeliti u zaraćene tabore, što je moglo potrajati tjednima i mjesecima. Ali nikada nije bilo tako kao sada. Nikada formalnih raskola. Nikada ekskomunikacija. Jer je ovo sada podsjećalo upravo na to. Sredinom veljače padao je Daisyn rođendan. A budući da se dar nije, kao inače, mogao uručiti Liddy, Bridie se našla u redu pred šalterom na pošti, čekajući da pošalje zvjerski skupu dječju igračku: minijaturno viktorijansko kazalište na rasklapanje, koje će ih, neminovno, podsjetiti na sve one maštovite zabave i izljeve oduševljenja što su ih dijelile još od najranijeg djetinjstva. – Brzo! Bridie je dovršila svoj igrokaz. Dođite da podijelimo uloge! – Oh, Bridie, nisu valjda šarade! Apsolutno ne namjeravam početi s igrom dok ne dobijem još jedno piće i još malo ovih finih prhkih kolačića. – Sigurno će im, kad iz kutije počnu vaditi šarene figurice na štapići Bridie strašno nedostajati. Bridie Redatelj. Bridie Glavni cirkuski meštar. Bridie Zloća.

Ili Bridie Tiranin. Konačno slobodni. Hvala Bogu da smo se riješili te napasti. Već na samu ovu pomisao potekle su joj suze niz obraze, što je prilično uznemirilo stranke koje su se vraćale sa šaltera, i toliko iznerviralo ženu na šalteru da je jedva mogla čuti njezinu, šaptom izgovorenu, uputu da stavi paket na vagu. – Kad je glava odrubljena, čemu plakati za kosom? – govorila je njihova majka. Ali Bridie si nije mogla pomoći. Nedostajale su joj najnevjerojatnije stvari: razgovori s Heather o Liddy koja previše pije; izresci iz novina, koje im je Stella znala poslati o novootvorenim poduzećima ili onima koja šire poslovanje, u slučaju da Dennis nakani uložiti napor i poslati molbu za namještenje; promrmljane psovke na automatskoj sekretarici: – K vragu! Još uvijek nisi kod kuće. Zvat ću ponovno.

Kad je stiglo, pismo zahvale se čitalo kao rune. Rukopis je bio Daisyn nevjerojatno uredan. Je li bilo prepisano? Bilo je sasvim pristojne dužine. No je li bila u pitanju intervencija urednika, ili je puka slučajnost to što na gusto ispisanom jednoj i pol stranici Daisy nije spomenula niti jednog člana obitelji, osim sebe i Edwarda?

– Što misliš? – pitala je Dennisa.

– O čemu?

– O pismu. Je li inscenirano? – Inscenirano?

– Je li ga napisala Liddy, a Daisy samo prepisala? Dennis uhvati Bridie za ramena i pošteno je protrese. – Počela si pomalo skretati, Bridie. Jesi li toga svjesna? Hajde, ponovi ovo za mnom: »Nije važno.«

– Nije važno. Ali bilo je važno. Joan, iz njenog ureda, tome se silno čudila. – Stvarno, gospođo Marley, vi to odveć uzimate k srcu. Moj brat i ja godinama ne razgovaramo. Ne bih ga prepoznala ni da sjedi kraj mene na klupi u parku. No ne bih rekla da me to osobito zabrinjava. – A jednog dana dok se kolima vraćala kući, Bridie je na radiju uhvatila odlomak nekog razgovora izgovoren hladnim, čeličnim glasom: – Oh, u mojoj obitelji nitko ni s kim ne razgovara. Baš nitko. – Bridie odmah zaustavi kola uz rub ceste i upali stražnja svjetla, kako bi na radiju pokušala uhvatiti radio stanicu koja se gubila. Kad je ponovno uspjela izoštriti onaj visokoparni ton, vođitelj emisije pokušavao je izvući još koji podatak: – Stvara li to probleme?

Činilo se da je glas ostao zbunjen pitanjem. – Ne. Nikakve. Vođitelj emisije pokušao je ponovno: – Ali što je s djecom – svim tim bratićima i sestričnima?

Kao da je ovo prvi put što o tome uopće razmišlja, žena je rekla odsutno: – To je njihova stvar, pretpostavljam. Ne bih rekla da ih to osobito muči.

Ostatak razgovora pokrili su fragmetni glazbe i nekakav razgovor na francuskom. Bridie je nastavila vožnju, no čim je stigla kući zatekla se kako prekapa po papirima u ladici pisaćeg stola, tražeći telefonski broj sinovljeva novog stana.

– Mama, što se dogodilo? Nešto s tatom? – S tatom?

– Oprosti – hitro se ispravio Lance. – Samo sam iznenađen ... Bridie je čekala da čuje do kraja.

– Samo sam iznenađen ... – Očito mu je bilo teško to izgovoriti. – Nikada još nisi nazvala.

Bridie se zastidjela. – Sigurna sam da jesam!

Je li ih to Dennis upozorio da budu s njom obzirni? Lance odmah krene drugim smjerom. – Naravno da jesi. Oprosti. – Ali imao je pravo. Iskreno govoreći, obično je Dennis bio taj koji bi se, jednom ili dvaput tjedno, teškom mukom digao s kauča i promrmljao: – Bolje da provjerimo jesu li momci još živi, i na slobodi. – Bridie bi ostala

sjediti, slušajući na pola uha, i uzela slušalicu kad bi joj je Dennis pružio. Ali na njezina pitanja, Toby i Lance često su odgovarali: – Upravo sam o tome razgovarao s tatom. On će ti sve reći. – A onda, isti čas kad bi razgovor završio, ili bi telefon odmah ponovno zazvonio, ili bi Dennis skrenuo na neku drugu temu, ili bi ona naprosto zaboravila.

– Upravo sam se zapitala – reče Bridie – nedostaju li vam Daisy i Edward.

– Nedostaju li nam?

Bridie se osjećala glupo. – Već tjednima ih ne vidate.

– Da?

– Pa – nastavi oštrim tonom Bridie – znam da su mnogo mladi, ali oni su vam rođaci.

Nastala je kraća šutnja. Potom Lance upita: Mama, ti se dobro osjećaš?

– Osjećam se izvrsno. Samo sam htjela provjeriti što ti i Toby mislite.

– Ali o čemu?

– O Daisy i Edwardu! – viknu Bridie. – Ah, nije važno! – Želeći prikriti svoju zbunjenost, žurno doda: – Možete li danas doći na večeru?

– Imate nešto posebno?

– Nemamo. Pomislila sam da bi bilo lijepo. – Prekapala je po sjećanju u potrazi za odlomcima posljednjeg telefonskog razgovora koji je uspjela čuti. – Rado bih čula više o tom novom tečaju na koji se upisao Toby, a osim toga, tata kaže da je foto-dokumentacija koju si načinio za seminarsku radnju briljantna. Apsolutno briljantna.

– Doista? To on kaže?

Bridie je nastavila kititi priču: – Da, i baš sam rekla kako bih ga i ja voljela vidjeti. Ali smo se složili da, kad god vi dođete, kod nas uvijek ima toliko ljudi da nikada ne stignemo pravo razgovarati. Onda sam pomislila: »Zašto ne bismo pozvali dečke na večeru.«

– Pa, zašto ne?

– Mogla bih nagovoriti tatu da napravi svoju božićnu juhu.

– Reći ću Tobbyju.

Kad je spustila slušalicu, ruka joj je drhtala. Izlazeći iz sobe, baci usputan pogled na zrcalo i doživi šok. Lice joj je bilo tamno-crveno.

Kakva je to neugodnost, kakva grozna sramota, otkriti da si dopustila da se nebriga oko tvojih vlastitih sinova toliko razbuja te ih ponovno pozvati kući na večeru postaje jednako teško kao krčiti put kroz trnje.

– Upravo sam pozvala Tobyja i Lancea.

– Na večeru? – Dennis je pogleda zaprepašteno. Bridie slegne ramenima. – Jednostavno mi se učinilo kako bi to bilo zgodno. Imaš li vremena pripremiti svoju juhu? Lance ju je izričito zaželio. Ima li on vremena pripremiti juhu? Mogu li deve pljuvati? Bio je slijepo zaljubljen u svoje sinove. Gurnuvši limenku piva, što ju je upravo izvadio, neotvorenu natrag u hladnjak, on dohvati ključeve kola.

– Prepusti sve meni.

Nakon što su se oprostili, Bridie se vratila da složi sude u stroj za pranje suda, dok je Dennis poput stražara na ulazu, pokazivao na neosvijetljenu rupčagu na cesti. Preko brda pokrivača što ih je držao na rukama, Toby reče: – Tata još uvijek misli da Lance ne zna voziti.

Bridie natrpa prašak. – Jesi li siguran da će ti biti dovoljno toplo? Grijanje je već tjednima isključeno.

– Zacijelo će biti toplije nego kod kuće.

Kakva je to neobična dob, kad »kuća« može značiti dva toliko različita mjesta: prvo, ledeni stan pun zahrđalih kućanskih aparata spašenih s otpada (osim glazbene linije, koja je bila najnovijeg tipa), sumoran, loše osvijetljen i slobodan od bilo kakvog miješanja odraslih; drugo, simpatična jazbina, godinama dotjerivana, sa svim mogućim komforom i mnoštvom lijepih predmeta – udobna, prisna – i, najvjerojatnije, sputavajuća. Premda bi možda, da Clare nije došla s njima, i Lance bio ostao prespavati ...

– Veoma je simpatična, ta Clare.

– Nemoj se samo ničemu nadati – upozori je Toby – On još uvijek trza na Tansy

– Ozbiljno? – Bridie se pojavila na kuhinjskim vratima. – Mislila sam, kad je večeras doveo Clare ...

– Znao sam da ćeš to odmah pomisliti! – slavodobitno poviče Toby

– Kako si znao?

– Tako.

– Čudim se što ju je onda doveo ...

Je li Toby bio toliko zasićen hranom i obiteljskim okruženjem pa mu se vratila djetinja iskrenost?

– Kao čuvara.

– Kao čuvara?

Toby se smijuljio. – Nisi li to shvatila? Kad si danas onako iznenada nazvala, Lance je dobio napadaj interplanetarnih razmjera. Nazvao me u panici: – Gotovo je. Tikva je konačno pukla! Sada nam to namjeravaju priopćiti!

– Nisam sigurna da te razumijem – reče Bridie. Toby je bio na polovici stuba. Njegov, kao i uvijek vedar, glas dolebdio je iz visine. – Razvod! – rekao je, kao da se obraća kakvom slaboumniku.

– Lance je mislio da nam ti i tata namjeravate reći da se razvodite. Zato je doveo Clare, kao čuvara.

Bridie se srušila na kauč. S potpunom neosjetljivošću umorna djeteta, njezin je sin nije čak ni pogledao.

– Noć, mama. – Laku noć.

Još je kao omamljena sjedila na kauču, kad je mimo nje, sporo se vukući, prošao Dennis. – Ideš u krevet, Brides? – Pružio je ruku i pomogao joj da ustane. Ona ga je puna zahvalnosti pustila da to učini. Puna zahvalnosti pustila je da je odgura uza stube i u kupaonicu.

Do duboko u noć ležala je kraj njega puna zahvalnosti. I razmišljala, razmišljala.

– Mogu li ja doći ranije? – molila je Bridie. Lance je zvučao razdražljivo. – Ne, ne možeš.

– Malko ranije. Obećavam da neću ni zaviriti u kuhinju. Znaš, našli smo neke zavjese, pa...

– Ne.

– Zapravo – lagala je Bridie – pronašao ih je tvoj otac na nekoj rasprodaji i učinile su mu se kao stvorene za izolaciju od propuha

– barem do kraja zime. Možeš ih skinuti čim postane toplije. Lance, moraš ipak priznati da ti iznad prozora zjape poprilične pukotine.

– Ništa ja ne priznajem – odgovorio je Lance prijetećim glasom. Zar je već počeo pripremati večeru? Je li mu što pošlo po zlu?

– To su samo obične zavjese – zavapila je Bridie. Dennis, koji je stajao kraj nje, prosikće: – Što je s onom improviziranom utičnicom? – ali Bridie mu mahne rukom kako bi ga ušutkala, jer je Lance upravo počeo popuštati. – Kakva je boja tih tvojih zavjesa? Bacivši pogled na kilometre zagasitog grimiza, Bridie odgovori: – Jedna

topla smeđa. – (Smeđa joj je zvučala muževnije.) – Jedna zagasita, veličanstvena kestenjasto-smeđa.

– Kestenjasto-smeđe je crveno, zar ne?

– Da, u kestenjastosmeđoj ima tragova crvene.

– Nema cvijeća ili tako nečega?

– Zaboga, ne! Nemaju nikakva uzorka. Jednobojne su, kestenjasto-smeđe.

– Dobro – reče Lance preko volje. – Možeš ih donijeti kad dođeš. Ali ne obećavam da ćemo ih objesiti.

– Naravno. Možda ti se neće svidjeti. – Okrenula se Dennisu i likujući podigla palac prema stropu. On zlovoljno promrmlja: – A što je s onim istrošenim električnim instalacijama? To je mnogo važnije od nekih idiotskih zavjesa.

Bridie spusti slušalicu. – Ljudi mnogo češće umiru od upale pluća nego od strujnog udara.

– Ne u njihovim godinama! – Ali odmah ode potražiti alat koji bi mogao sakriti po džepovima. Alat, koji je vožnju do Lanceova stana pretvorio u jadikovku. – Osjećam se kao Isus na križu; ovi me oštri vrhovi probadaju sa svih strana.

– Izvadi ih iz džepova dok ne stignemo.

– Moglo bi se dogoditi da pogleda kroz prozor. Bridie zaustavi auto pred kućom. – Što misliš, jesmo li došli prerano?

– Ne namjeravam čati ovdje pred vratima. Prehladno je za to.

Bridie je sa stražnjeg sjedala podigla golemu kartonsku kutiju sa zavjesama. – Bit će ti još hladnije kad uđeš. Jesi li siguran da ima karniše?

– Apsolutno siguran, Bridie. Sjećam se da sam mu ih pokazao prvi put kad sam vidio led na unutarnjim prozorima. – Ovdje ti trebaju još samo zavjese – rekao sam mu – karnišu i kolutove već imaš.

– Nadam se da kukice odgovaraju. Zar nisu ti mladi tvrdoglavi?

– Ne tako tvrdoglavi kao mi...

Tvrdoglavi i lukavi. Kad je objesila zavjese i navukla ih preko prozora, te tako jednim potezom odvojila sobu od sumorne večeri kao i od ledenog zraka što je uz glasno pucketanje prodirao kroz loše učvršćena prozorska okna, Bridie se, na šaptom izrečenu Dennisovu naredbu, naslonila na stari zahrđali hladnjak. (b a l k a n-d o v v n l o a d) Ali kako im odvratiti pozornost? Bili su tako neiskusni

kuhari, te joj se činilo da u ovom trenutku ne bi bilo pošteno Lancea pitati o Tansy ili o njegovu najnovijem seminarskom radu, ili od Tobyja i Beth tražiti da joj ispričaju kako su se upoznali. Dok je Dennisova ruka neopazice se pojavivši iza vrata i polako klizeći po podu, grabila utičnicu, Bridie je žustro rekla:

– Danas sam imala nevjerovatno naporan dan. – Iznenada je zujanje hladnjaka utihnulo, a on se stresao i prestao raditi. – Ta je žena bila prvi put kod mene. Ima dvoje djece, od četiri i šest godina, obje su djevojčice, a ono što mi je ispričala...

Pred njom se počela nervozno muvati Tobyjeva djevojka. Bridie se prekine kako bi je upitala: – Što hoćeš da ti dodam, Beth?

– Molim Vas, samo maslac, gospođo Marley. Bridie otvori vrata hladnjaka samo onoliko koliko joj je trebalo da iz njega izvuče maslac. – Izvoli. Bilo kako bilo, pokazalo se da je starija djevojčica bila već posve spremna da krene na jednodnevni izlet sa školom, kadli se iz čista mira...

Kroz prozorčić za serviranje mogla je čuti Dennisa, koji je upravo skidao izolaciju sa žica, kako nešto gundā. Podiži glas, Bridie nastavi s pričom, oponašajući prvo samu ženu u njezinu ekscesnom nastupu, a potom kako ova oponaša uvredljivo ponašanje raznih činovnika iz uprave koji su je očigledno strašno raspalili na njezinu dugom putu do Bridienog ureda. Poput mnogih Bridienih slučajeva, i u ovome se našlo sve potrebno: ljubav, mržnja, seks, laži i duboko skrivene zločinačke namjere. Premda nitko od njih nije prestao ni rezuckati ni miješati, osjećala je kako je svi veoma pažljivo slušaju. A onda su navalili s pitanjima.

– Ali, mama, pa valjda...

– Zar nisi mogla...?

– Nije li to protuzakonito...?

Spremno je dočekivala svako njihovo pitanje. Nezgoda je kad to rješavaš na taj način... – Prema vladinim uputama, shvaćate... – To se može riješiti i tako, ali onda se javlja drugi problem...

Sada se Lance okrenuo prema njoj s uperenim nožem. Dok je on objašnjavao što mu u Bridienoj priči najviše smeta, iza vrata je, poput kakva gadnog velikog pauka ružičastih nogu, opet doplazila Dennisova ruka. Hladnjak se pod Bridienim laktom opet stresao i proradio, ali ona to gotovo nije ni primijetila, jer je u tom trenutku

upravo objašnjavala Lanceu kako je došlo do toga da su njezinoj stručnoj službi ostavljene tako nezadovoljavajuće alternative. Onda ih je prekinuo Toby, gurnuvši svakomu od njih pun pladanj u ruku i Bridie je, ne prestajući govoriti, krenula za Lanceom u dnevnu sobu. Dennis je nevino stajao kod prozora i očigledno se divio zavjesama. Izuzmemo li izdajničku izbočinu koja se opet pojavila na džepu njegovih hlača, baš ništa nije dalo naslutiti da su se njegov očinski i njezin materinski nagon, tek koji čas prije, bili tako neobuzdano razmahali.

– Hoćemo li sjesti za stol?

Na Bridieno zaprepaštenje, Beth je prije jela izgovorila molitvu. A možda je to na njezine sinove djelovalo kao svojevrsna uljuđujuća čarolija, budući da su od juhe pa sve do deserta bili neobično pažljivi i šarmantni. Lance je priznao kako nije imao pojma da njegova mama ima tako zanimljiv posao. Toby je ustrajao na tome da se obje grijalice okrenu prema njoj. A Beth ih je posluživala spretno i s puno obzira: trpajući na Dennisov tanjur više pečenih krumpira nego zapečenog graha, i odmah uočivši da Bridie više privlači zeleno povrće nego meksički omlet. Tako da je malko pripita Bridie, dok su se vozili kući, izjavila da bi za njih, kad to ne bi bili njezini sinovi, mogla reći da su bili veoma ugodni.

– Ali oni su uvijek takvi – uvjeravao ju je Dennis. A Bridie je uzdahnula i zagledala se kroz kapima išarano prozorsko staklo u crnu ledenu noć. Čovjek to cijeli život sluša. – Nemoguće je dobro raditi dvije stvari istodobno. – Dobro, to je možda u redu, ako pokušavaš istodobno zbrajati i slušati riječi neke pjesme. Ali poklanjati pažnju i jednom i drugom dijelu vlastite obitelji? Zar je i to, također, nemoguće? Ako si zauzet razmišljanjem o tome osjeća. li se Stella zapostavljenom, ili pripremanjem salate za Heatherin specijalni rođendanski ručak, treba li to nužno značiti da će ti promaknuti trenutak u kojemu se dječjačko buntovničko ponašanje pretvara u zrelost, a muž od usamljenosti i dosade počne piti?

– Hoćeš li da ja vozim?

Zagledao se u nju. – Skoro smo kod kuće, Bridie. A ti si gotova.

– Jesam li?

– Mislim da jesi. – I kao da je to želio potkrijepiti neoborivim dokazima, on je i ovaj put iskoristio prigodu, podupirući je dok je

teturavo izlazila iz kola, noseći joj čašu vode dok je ona pomalo nesigurno napredovala prema spavaćoj sobi, a potom svlačeći joj odjeću i skrivajući joj spavaćicu i noćnu kremu za lice. – Ovo ti noćas neće trebati.

– Nisam sigurna da ću biti u stanju, Dennis.

– Bit će ti dobro. Samo pazi da držiš otvorene oči.

Tako je i učinila. Od toga joj se prestalo vrtjeti u glavi, to je istina. Ali sve joj je bilo nekako čudno. Dennis joj je izgledao nekako drukčije, nagnut nad nju onako ozbiljan, odsutna lica, gledajući ali i ne gledajući, pažljiv, ali kilometrima udaljen, potpuno usredotočen kad je dosegao vrhunac.

– Voliš li me? – upitala je ona.

– Znaš da te volim. Uvijek sam te volio.

– Ne baš uvijek – podsjeti ga ona, dovoljno nacvrcana da zaključi kako godine prije njihova susreta zaslužuju u neku ruku pokudu.

– Ah, da – priznao je. – Bilo je tu ono, naravno. – Što?

– Lukavka mala – rekao je, okreći je prema sebi. – Pokušava me navući na tanak led.

– Bi li želio da sam ja Beth? Ili Tansy? – Nemoj zaboraviti Clare.

– Dobro, Clare. Bi li želio da sam Clare?

– Ti me obeshrabruješ – odgovorio je – Tjeraš me da se osjećam starim. Nekoć su to bile Heather, ili Stella, ili Liddy

– Dakle, bi li to želio?

– Samo ako su mirnije u krevetu.

Zahihotala je. – Sjećaš se Liddy kroz onaj zid u Westonu-super-Mare?

– Bridie, ovo je za žuti, karton.

Odvažila se zažmiriti i ništa se dramatičnoga nije dogodilo. Je li se ona zabrinjavala zbog Dennisa i svojih sestara? Je li ta šala nastala iz stanovite nesigurnosti koju osjećaš kad voljenog muškarca upoznaješ s mlađim, ljepšim verzijama same sebe? Zbog Stelle se nikada nije zabrinjavala, to je sigurno. U Stellinu malom, beskrvnom srcu nije bilo mjesta ni za rizik, ni za strast, ni za umrljane plahte. Mogao je tisuću godina klečati pred Stellinim pragom a da ne izvuče od nje ni mrvicu sažaljenja. Ona bi ga naprosto zaobišla i otišla u kupnju.

A što je s Heather? Ne, ni zbog nje se, mora iskreno reći, nikada nije zabrinjavala. Da je on Heather zanimao od početka (s obzirom da se specijalizirala za tuđe muševce, što bi moglo biti praktičnije od toga?) stvari su se mogle drukčije odvijati. Ali njegov prezir prema Heatherinoj sebičnosti sve je više rastao, i uopće nije nalikovao na ogorčenost nakon raskida kakve kratkotrajne ljubavne veze, niti se doimao kao reakcija na prezreni pokušaj približavanja. Dennis se beskrajno divio Heather, ali bilo je to divljenje čuvara zoološkog vrta prema nekoj krvoločnoj zvijerki smještenoj na sigurno, iza rešetaka. Bila je to mješavina divljenja i nevjerice koju zavrđuje svatko dovoljno odlučan i bezobziran da si put do vrha prokrči kroz osjećaje drugih ljudi. »Ne bih te mogao voljeti. Ali volim te promatrati.«

A što je s Liddy? Od prvoga dana, kad su se upoznali, on se prema njoj ponašao gotovo očinski. Popravljao joj je slavine, učvršćivao prozorske okvire i selio je iz jednoga stana u drugi, upravo kao što sada seli svoje sinove. A Liddy je to promatrala sa strane i zafrkavala ga: – Čim budeš gotov s ovim, Denny... – Kad već imaš odvijač u rukama ... – Stvari su se, s pojavom Milesa, promijenile, samo utoliko što su otada njih dvojica radila zajedno. Ali uvijek je Dennis bio onaj koji bi izvukao glavu iz ormarića pod sudoperom i objavio koja cijev pušta i što treba poduzeti, i koji bi odlučio ima li još smisla popravljati kosilicu za travu. Štoviše, upravo je Dennis vozio Liddy u bolnicu kad je trebala roditi Daisy, jer je Miles u to vrijeme bio u Zaljevu, i isto tako sjedio kraj nje i odgovarao na pitanja na koja obično odgovara suprug, te obavljao sve što inače obavlja suprug, sve dok se Bridie nije vratila sa svog simpozija i preuzela sve u svoje ruke. Kad bi Liddy napuštali njezini ljubavnici (prije i poslije Milesa), Dennis je bio taj koji joj je otirao suze, pokušavao je oraspoložiti i koji je skakao oko nje. Je li Dennis bio u nju zaljubljen? Pa naravno da jest. Ali bila je to ljubav koju osjećaš prema djetetu neke druge žene: velikodušna, jednostavna, neopterećena pravilima i problemima. Kako bi to bilo moglo zabrinjavati Bridie? Samo ljudi s emocionalnim problemima mogu biti ljubomorni na dijete.

– A ti, jesi li...? – Molim?

– Bridie! Zar si zaspala?

Nije se potrudio ponoviti ponudu, niti je pitati o čemu razmišlja. Naprosto se otkotrljao s nje i počeo navlačiti pidžamu. – Neobičan

ručak. Meni se svidjelo ono sa zapečenim celerom, premda, moram priznati, nisam bio oduševljen onom meksičkom pitom. – Omletom.

– Ne čini ti se malo nastranim da je netko istodobno vegetarijanac i kršćanin, ha?

– Svi su u tim godinama nastrani.

– Ipak, čudno ti je kad pomisliš kako će jedna od tih djevojaka jednog dana postati član naše obitelji.

– Protresao je jastuk. – Sada idem spavati, Bridie. Pa ako iznenada shvatiš što si izgubila, probudi nekoga drugoga.

– Pa i hoću.

– Izvrsno.

On je san mogao otvoriti kao slavinu. Ubrzo se čulo kako hrče. No njoj, ovaj put, ta buka nije smetala. Prilično dugo ga čak nije ni okrenula na njegovu tihu stranu. Naprosto je ležala i razmišljala. Imao je pravo. Bila je to doista čudna pomisao da će dvije posve nepoznate djevojke poput Beth i Tansy jednoga dana, veoma skoro, biti tako duboko uvučene u njihove živote te će ona i Dennis s njima iskreno dijeliti njihovu radost, a njihove tuge bit će i njihova žalost. To je, kad bolje razmisliš, zapravo trgovačka pogodba. Zaljubiš se, a kao dio pogodbe dobivaš pride još jedan zaklon od oluje. Još nekoga komu je do tebe stalo. Još nekoga čije će srce, kad odeš na ljetovanje, prestati kucati kad čuje riječi: »Upravo smo dobili izvještaj...«

A za uzvrat će se oko tebe otvoriti mnoga nova vrata brige i tuge. Hoće li ove mladice Beth ili Tansy plakati na Dennisovu sprovodu zato što je bio tako dobar prema njima, i što će, oh, njegovim unucima tako nedostajati? I hoće li zaplakati kad budu vidjele Bridie u staračkom domu kako nešto gundđa sebi pod nos i slini? – Bila je tako dobra prema nama. Sjećaš se onih novih novcatih podstavljenih zavjesa koje nas je natjerala da stavimo na prozore, one prve zime, da nam bude toplo? »Kestenjasto-smeđe«, stalno je ponavljala. »Kupljene na rasprodaji.«

Hrkanje je postalo glasnije. Bridie ga gurne na bok, a potom se priljubi tik uz njega kako se ne bi okrenuo natrag na leđa. Cijele noći sanjala je o gaučima i logorskim vatrama »To je ona meksička pita«, rekao je Dennis ujutro. A ujutro, čak i prije nego što je prvi klijent, bezvoljno vukući noge, ušao kroz vrata, ona je već listala svoj

rokovnik, pitajući se koji bi bio najbolji vikend da pozove sve četvero mladih – petero, ako bude i Clare željela doći – na pješačenje po okolici do prazne ladanjske kućice koju joj je gospođica Minto često nudila.

U tom trenutku sa stranice iskoče pred nju velika slova:

LIDDYNO VJENČANJE.

Srce joj, međutim, nastavi mirno kucati. Neužurbano promišljanje, a ne nekakva strašna bura osjećaja nagna je da se vrati nekoliko stranica unatrag. Što je s vikendom prije? Ne, te subote je obećala Terenceu da će preuzeti interni seminar. Možda vikend prije toga? Ne, ni to neće ići. Bridie se vratila natrag još jednu stranicu i odjednom se to našlo pred njom: jučerašnji sastanak osoblja, a kraj njega, na istoj stranici, već neprimjetno prošla, neopažena, dva zaokružena datuma: 29. veljače i 4. ožujka. Obljetnice. Kako se to uopće moglo dogoditi? Sarah je upravo prolazila kroz sobu.

– Koji je danas? – upita je onako usput Bridie, kao što se to već radi.

– Mislim da je sedmi – odgovori Sarah. – Ne, nije. Šesti je.

Ali ta provjera, zapravo, uopće nije bila potrebna. Bridie je to znala već u trenutku kad je razvukla dvostruku stranicu. Na posljetku, gospođa Carter je bila u taj ponedjeljak. Sastanak Vijeća zbog putnika bio je sredinom tjedna. A tu je bila i njezina vlastita zabilješka da Terenceu, najkasnije do ponedjeljka, 9., preda izvještaj o radu.

Ali ona ih je previdjela. Potpuno. Uopće ih se nije sjetila. A Dennis nije rekao ništa. Je li Stella otišla, kao obično s cvijećem? Nije nazvala – automatska sekretarica je bila u redu. Je li naprosto obavila ono što su radile svake godine i isključila iz toga Bridie kao da ova više ne postoji? A kako to da ostale dvije nisu pozvale Stellu na odgovornost, ili pokušale to nekako popraviti? Čak i ako Liddy nije bila sklona dopustiti svom ledenom srcu da se otopi, Heather zacijelo ne bi umrla da je nazvala i rekla: Što je sa srijedom,

Bridie? Ne znam što Stella namjerava glede cvijeća, ali hoćemo li ti i ja otići zajedno?

Ali Bridie to uopće nije primijetila. To je najnevjerojatnije od svega. Ti uočljivo označeni datumi prozujali su neopaženo s uobičajenim naletom problema i problemčića. Odlazak veterinaru zbog Harryjeve šuge. Panika u upravi koja je zavládala nakon što je jedan od

financijskih savjetnika načrčkao svoje mišljenje o tromjesečnom financijskom izvještaju. Milijunta suzna ostavka gospođice Minto. Mora se priznati, bio je to veoma naporan tjedan. Ali, ipak, ne primijetiti. Čak i ne primijetiti.

Nije se mogla obuzdati. Sjedila je, a na usnama joj je zatitrao osmijeh.

Dennisa to, naravno, nije osobito uzbuđivalo. – Pa, da – rekao je – ja sam to primijetio, onako s pol oka, ako me razumiješ.

– Ne možeš nešto takvo primijetiti s pol oka rekla je Bridie. – Ili si primijetio ili nisi.

– Pa, jesam.

– Ali nisi ništa rekao.

– Nema se tu, zapravo, što reći, zar ne?

Bridie obriše dasku za sušenje suđa i prebaci krpu preko slavine. Koliko je toga počela doznavati o stvarima za koje je cijelog života vjerovala da su joj jasne. Vjerovala je, primjerice, kako je bliska međusobna povezanost u njezinoj obitelji istinska. A sada je otkrila da su ona i njezine ljubljene sestre tek skupina osoba koje nemaju ništa zajedničkoga, osim zajedničkog početka, čija se trenutačna bliskost ne zasniva ni na čemu drugom doli na njezinu odlučnom nastojanju. Godinama je ona, kako se sada pokazalo, režirala te ljude, dijeleći im uloge i tjerajući ih da ih igraju, samo zato da zadovolji neku svoju čudnu potrebu i potkrijepi jedno lažno vjerovanje. Ona je doista vjerovala da ljubav i skrb mogu bdjeti nad stvarima i očuvati ih na životu. Kako li je samo glasila ona molitva u školi? »Neka te Bog voli i čuva.« Pa, možda je On to mogao, ali Bridie, očigledno, nije. Jednom, kao vrlo mlada, bila je s prijateljicom u San Franciscu gdje je vidjela plakat na kojemu je prekrasan konj sjajne dlake jurio prerijom. »*Ako nešto voliš*«, glasio je tekst, »*pusti ga neka ode. Ako se vrati, tvoje je. Ne vrati li se, nikada nije ni bilo.*«

Njezina je prijateljica kupila tri takva plakata: savršen poklon koji se mogao priključiti njezinom posteru »Frank Zappa na koncertu«. Ali Bridie je bila opreznija. U toj poruci bilo je nečega što joj se nije svidjelo. Je li to, možda, bilo ono da tvoja vlastita krv, može, ako zaželi, naprosto odgalopirati nekamo bez prethodnog upozorenja? Nije li cijeli njezin život, uključujući i onaj dio koji je provodila na

poslu, bio nekako usmjeren na to da spriječi da članovi obitelji ne budu, sami samcati, izbačeni poput atoma, van, u crni kaos?

– Možda su imali generalnu probu vjenčanja pokušao je Dennis.

– Generalnu probu?

– Da vide hoćeš li u posljednji čas popustiti.

– I ja se pitam. Kad sam otvorila rokovnik i shvatila o čemu je riječ, to mi je prvo palo na pamet: možda me iskušavaju da vide mislim li ozbiljno. A onda sam pomislila: imali su otada dva dana vremena.

– Možda će Heather nazvati ovog vikenda.

– Možda hoće.

Ali Bridie nije u to vjerovala. Da su imale namjeru, već bi bile nazvale. Sada je jedino pitanje zašto to nisu učinile. Obični, svakodnevni razlozi: »u zadnje vrijeme sam malo u gužvi«, »ne, sigurno, nije bilo tako davno« – zacijelo bi bili odbačeni nakon posjeta groblju u srijedu. Sada su im preostali jedino ozbiljni razlozi: srdžba, ogorčenost, duboka postidjenost, čak i strah. Ali ispod svakoga od njih zacijelo je ležalo još nešto. Nešto tako krupno, veliko i duboko što je bilo dovoljno da pretegne na vagi i svaku od njih spriječi da digne slušalicu ili skokne do nje.

Najobičnija, prokleta, ravnodušnost. To je bio pravi razlog.

Kad su svi privukli stolce u krug, Terence ih je upoznao s novim podacima u slučaju djeteta što je preživjelo požar u Turner Streetu, a oni su svi nastojali ne gledati gospođicu Minto koja je svečanim glasom objavila: – Bog usamljenima daje obitelj – što je bila njezina uobičajena reakcija na svako uspješno udomljenje.

– Možda bi Bog trebao o tome malo porazmisliti – promrmrljala je Bridie.

Terence je odložio olovku na svoj rokovnik. – Oh, Bridie – uzdahnio je. – Nadam se da te ovo raspoloženje neće držati za cijelo vrijeme sastanka.

– Oprostite.

– Ne, ozbiljno – uporno je nastavio Terence. – To svima u timu teško pada.

Kao da ona to nije znala. Posao je sam po sebi već bio dovoljno naporan, pa je boriti se protiv cinizma nekoga od kolega moglo biti doista zamorno. Nikada u životu nije osjetila veće olakšanje nego kad je gospođa Hooper posve odustala od rada s mladima, i povukla

se na posao koordinatora u staračkom domu. (Osim ako to nije bilo onda kad je Georgia Hunt posve odustala i bacila im na stol svoj otkaz). Svi su oni prolazili kroz razdoblja krize. Neki su prelazili u pomoćne službe, neki u upravu, a neki odlazili. Ali u tjednima u kojima su oni pokušavali donijeti odluku, svi ostali su grozno patili.

– Oprostite – ponovila je. No, da li stoga što pred sobom na krilu nije imao obiman dnevni red, ili zato što su započeli u tako neslužbenom tonu, Terence nije odustajao: – Imaš li kakvih problema, Bridie?

Bridie se zagledala u svoje prste.

– Bridie je sita svih mogućih obitelji – objasnila je Sarah. – Ovo s njezinim sestrama počinje je ozbiljno mučiti.

Bridie uputi Sarah pogled pun predbacivanja. Nije se povjeravala svojim kolegama zato da bi si oni uzimali slobodu i njezine probleme iznosili na stručnom kolegiju. Doduše, nije im ona baš sve ni rekla. Opširno je s njima razgovarala o napetosti koja je svakim danom sve više rasla. A s nekima od njih vodila je i podulje rasprave u čajnoj kuhinjici o tome što se realno može očekivati od bliskih rođaka u smislu iskrenosti u emotivnim odnosima. Ali nikada nije rekla ni riječi o tome kako ta situacija polako ali sigurno truje njezin profesionalni život. Imala je ona problema na poslu i prije, naravno. Svatko ih je imao. Svaki njihov slučaj sastojao se od niza frustracija i promašaja, a u nekim trenucima pritisak je znao biti takav da je bilo nemoguće išta učiniti kako treba. Osim toga bilo je tu i dodatnih uzrujavanja zbog stalnih promjena politike.

Bridie je sjedila na stotinama sastanaka gdje bi svaki put žestoko zagrebla olovkom po svom notesu, kad bi koji od voditelja projekta počeo sipati trenutačno moderne fraze: »ubrzavanje napretka«, »povezivanje volontera«, »transparentnost upravljanja«, »obogaćivanje zajednice«, »olakšanje podrške«.

I sada joj je, kad bi ih se sjetila, dolazilo da zareži. Ali riječima se moglo mijenjati sve što se hoće. Princip je uvijek ostajao isti. Siromašnima se nije moglo dati ni penija više od onoga što je dobivao najlošije plaćeni radnik; sve više od toga bila bi nagrada za lijenost i porok. Pa ako nezaposleni i oni koji izbjegavaju zaposlenje mogu preživjeti od bijedne pomoći što je primaju, onda to, zacijelo, mogu i drugi: starci, bolesni i posve nesposobni. Bridie je ondje

morala sjediti ravnodušna izraza dok je svaki novi pristup donosio sobom vlastitu groznu terminologiju: »osnaživanje zajednice«, »zastupanje klijenata«, »ciljani program pomoći«, »mreža uzajamne podrške«. A sve bi se opet svelo na prljave zidove niz koje se cijedi vlaga, nesretnu i zaplašenu djecu, gamad, studen i očaj. Svakomu se, u takvoj situaciji, moglo lako dogoditi da ne uspije shvatiti što njih zapravo muči.

Bridie bi na svom popisu našla novo ime. »Gospoda Henrietta Wilkes. Udovica.« Kad bi je prvi put otišla posjetiti, divila bi se gipsanim psima na polici nad kaminom, bujnim sobnim biljkama u mjedenim ukrasnim loncima, uokvirenim goblenima koji prikazuju seoske vrtove. U prednjoj sobi stajao bi starinski radio u drvenoj kutiji koji je još uvijek funkcionirao i kamin od prirodnog kamena koji je ugradio Eric, pokojni muž gđe Wilkes. Jedina je nevolja bila što je novac za »špeceraj« nekamo nestao, i to ne prvi put, pa je g. Patel iz dućana na uglu, pomislio kako bi netko iz socijalne službe mogao smisliti nešto čime bi se smanjilo sve češće crpljenje iz njegovih rezervi humanosti.

A onda je sve polako krenulo nizbrdo, preko isprekidanog slijeda misli i neoprane kose do polu-izgladnelosti i neiskorjenjive sumnjičavosti prema ljudima iz susjednog stana. Bridie se bila u stanju smireno i profesionalno nositi sa zakašnjelim izvještajima i zametnutom dokumentacijom. Imala je strpljenja s bešćutnim rođacima i ravnodušnim susjedima. Nije reagirala kad je Hetty u zadnji čas odbila preseliti u prihvatilište za starije osobe, gdje joj je Bridie, nakon višetjednih pokušaja, uspjela osigurati mjesto; uspjela je, čak, sačuvati živce kad je, nakon Hettyina prvog ozbiljnog pada, pratilac, za vrijeme vožnje koja nije trajala više od pet minuta, uspio izgubiti jedinu fotografiju Erica, u vojničkoj odori, koju je ova još imala.

Bijes ju je počeo obuzimati tek kad su Hetty premjestili u starački dom, gdje ju je neodgovorno osoblje velikim dozama sredstava za umirenje držalo u polusvjesnom stanju, a televizija je tako glasno treštala te ni gluhi nisu uspijevali misliti. Kako li su nakon toga brzo prolazili mjeseci! Činilo se da nije prošlo dugo, a koža je na Hettyinim nogama postala crvena, upaljena i počela se guliti. »Ali to se redovito događa, zar ne, kad se ne kreću? A ako ne mogu izići van,

kamo će onda? Od spavaće sobe do dnevne sobe. Do blagovaonice i natrag. Nije baš mnogo, zar ne?» A, da budemo poštteni prema osoblju, i Hetty je nerado napuštala svoju sobu, bilo joj je neugodno zbog pelena koje je trebala nositi otkako su zaredale uobičajene »nezgode«. Žena u susjednom krevetu išla joj je na živce jer je cijelog dana lomila ruke i molila da je puste kući, gdje, kako je tvrdila »svi na mene čekaju, i užasno se brinu gdje sam«. Ali čak je i ona bila bolja od one s kojom je prije toga bila u sobi, i koja je cijele noći cvilila, i stalno vadila iz čaše Hettynu klimavu zubnu protezu i stavljala je sebi u usta. Bridie je tužno zurila u natpise na zidu.

»Danas je SRIJEDA.«

»Ovo je mjesec TRAVANJ.«

»Naš sljedeći obrok je RUČAK.«

Ništa od ostalog za nju nije bilo iznenađenje. Samo brzina kojom se sve događalo. Nisu prošla ni dva mjeseca do premještaja u stacionar, a potom je uslijedio uobičajeni zahtjev: »Ona je tako nesretna. Čini nam se da možda čuje glasove. Sredstva za umirenje mogla bi joj pomoći.« Još tjedan dana do infekcije mjehura »koja nije reagirala na lijekove«, i do poruke što ju je Bridie zatekla na svom radnom stolu kad se, samo dan nakon sprovoda, vratila sa stručnog usavršavanja o daljnjem upućivanju maloljetnika. – Da nisam ostala na radionicama... – rekla je Dennisu. A on je na to samo slegnuo ramenima. Klijent je klijent.

Manje od tjedan dana nakon što je dosje bio zaključen, Bridie se provezla mimo staroga stana gospođe Wilkes. Prozori su bili popravljeni i oličeni. Čak su i stari oluci bili zamijenjeni novima. Bridie je izišla iz kola i provirila kroz svježije oprana stakla. Nije više bilo izbljedjelih, oguljenih tapeta, naravno. Kako bi inače u tako kratkom roku ovo samopouzdan »PRODANO« moglo biti nalijepljeno preko onoga »NA PRODAJU«.

A onda joj je prekipjelo tako te je malo nedostajalo da sada ona čuje glasove. – Koga bi htjela okriviti, Bridie? Izaberi! Obitelj? Susjede? Pratioca u kolima hitne pomoći? Nebrigu u privremenom prihvatilištu? Bolnicu? Ili onaj posljednji, grozan odjel u Manley Heathu? Ali, kao profesionalac, vi morate znati kad se vaši osobni strahovi počnu prelijevati preko ruba. Vi vidite kako se granice ruše; ali s izvještajima koje treba napisati, novim odlukama koje treba

donositi važno je utvrditi je li se to dogodilo stoga što usrani, slabo financirani sustav nije obavio svoj posao, ili su se to Starost i Smrt tiho prikrale i rutinski obavile svoj.

A bilo je i drugih zamjerki upućenih na pogrešnu adresu. Kakva li užasa morati gledati kako bijeda rađa bijedu, a iz neuspjeha se leže neuspjeh, sve dok ne osjetiš da bi mogla poludjeti od strahovanja (neizreciva straha koji ne možeš ni s kim podijeliti) da bi ova djeca gruba lica, pohlepna djeca neimaštine, mogla jednoga dana osvojiti svijet, brojčano nadvladavši djecu poput njezinih, koja, odgojena na mekim jastucima dobrostanja, očekuju da će se cijeloga života moći oslanjati na ono osnovno kao što su pravda i međusobno razumijevanje. Je li realna takva budućnost u kojoj bi vlast preuzele te razbojničke bande, s onim svojim bjegovima dosade i vječno nezadovoljenim rušilačkim nagonom? Neodoljivo su je podsjećali na mnogoglavu Hidru: svaki put kad bi pregledavala svoju kartoteku bilo ih je više. Pa zašto onda ne bi ona na vrijeme s ovim prekinula, pobjegla odavde i sakrila se, i okrenula glavu da ne gleda svu tu bijedu što polagano vrije na tihoj vatri? Naprosto zaštitila svoje?

No to su bili strahovi nastali od premorenosti i neuspjeha. Nekoliko dobro prospavanih noći, nekoliko dana dopusta, i ona bi se vraćala na posao kao druga osoba, spremna da zaključi slučaj u samo jedno poslijepodne, malo jače pritisne nekog nesusretljivog činovnika, čak odglumi napad bijesa kako bi dobila ono što hoće i promijeni nečiji život. To su bili dani kad je vjerovala da je sve to vrijedno truda. Vidjela bi suze olakšanja kad bi se invalidska kolica vratila s popravka, dug bio storniran; posteljina isporučena, i znala bi da je ona za to zaslužna. Nekomu je ipak na ovaj ili onaj način bilo bolje, i to upravo sada, u ovom trenutku. I to je bilo ono što ih je sve pokretalo. Pogledajte pobjedu gospođice Minto u slučaju djeteta iz Turner Streeta. Usamljenima Bog daje obitelj, a obiteljima se može pomoći.

Što bi, dakle, moglo biti gore negoli posumnjati u obitelj? Već je dovoljno teško ujutro ustati iz kreveta i doći na posao, ako vjerujete da je ona »okrilje ljubavi« gospođice Minto. Ali je potpuno nemoguće ako počnete sumnjati da je samo pust prostor. Osjećala se poput nekoga tko je s punim povjerenjem uredno održavao svoj padobran u dobrom stanju, a onda, kad je povukao vrpce u trenutku nužde,

odjednom otkrio da se ovaj uopće nije potrudio otvoriti. Zašto bi čovjek potrošio cijeli život na podupiranje obitelji, ako obitelji ne funkcioniraju? A njezina se, k tome, smatrala jednom od najboljih. Primjer iz udžbenika. Gotovo prototip. Zapravo loša šala! A pokazala se posve nekorisnom. Nekorisnom.

– Bridie?

Opet su svi gledali u nju i Bridie odjednom shvati kako ovotjedni ne odveć opterećen dnevni red nije slučajnost. Obično bi sastanak kolegija, ako je bilo malo gorućih problema, na sveopće zadovoljstvo, bivao odgođen. Ali očigledno se ovdje dogovorilo nešto iza njezinih leđa. Ovaj prostor bio je ispražnjen za nju. Od nje se očekivalo objašnjenje.

Duboko je udahnula.

– Pomalo sam uzdrmana. Ali, zapravo, nije ništa ozbiljno. To ću ja sama riješiti.

– Ali, sigurno ti je strašno – načeo je temu Len. – Jasno mi je zašto to tebi tako teško pada.

– Kada je to vjenčanje? – pitao je Terence, praveći se da ne zna.

– Sljedeći tjedan ili onaj nakon njega?

– Dvadeset sedmoga je – reče Bridie. I brizne u plač.

– No, no! – likovala je Sarah, gurajući joj u ruku papirnate rupčice. – Rekla sam vam da je u strašnom stanju. Raspoloženje joj se podiže i pada, kao mladenkina spavaćica.

– Sarah!

Sarah je umirivala gospođicu Minto kako je najbolje znala i umjela:

– Oprostite, ali to je točno. Ona ne može normalo obavljati svoj posao. U posljednje vrijeme, ako ste Bridie samo spomenuli riječ »obitelj«, ona bi vam praktički pljunula u lice.

– Ne vjerujem da sam baš tako nemoguća – šmrkala je Bridie.

– Jesi, jesi. Nemoguća si. Čak nas i Dennis stalno naziva jer je zabrinut zbog tebe.

– Nisam to znala.

– Bridie – reče Terence – hoćemo li s tim sada prekinuti? Ili si spremna malo o tome popričati? Ako misliš da će ti pomoći. Bridie je šmrkala i brisala nos. – Vjerujte, nisam uopće bila svjesna koliko vam svima zadajem muke...

– Ne zadaješ ti nama muke – prekine je Sarah. Samo smo zabrinuti zbog tebe.

Bridie uze još nekoliko rupčića. – Ljuta sam na sebe. Znam da se glupo ponašam, i da to što je moja obitelj iznenada postala odurna, nije dovoljan razlog da se okrenem protiv obitelji kao takve. Ali ne mogu si pomoći. Osjećam se grozno.

– Ali mi to ne možemo prihvatiti – reče Terence, očigledno ne misleći samo osobno nego i profesionalno. – Onda, što kažeš, Bridie? Možemo li s njom nešto pokušati učiniti?

– S mojom obitelji?

– Ako nemaš ništa protiv .

– Zar sada? Na kolegiju?

– Što misliš o tome? Mogli bismo razmotriti točku po točku i vidjeti možemo li naći izlaza iz toga. Više očiju..., znaš kako se kaže.

Možda pomogne. A za nas bi bilo veliko olakšanje da ti opet počneš normalno funkcionirati. Nedostaješ nam.

Bridie se doimala neodlučnom. – Toliko sam već o tome razgovarala. I ne samo sa Sarah. Svi znate što se događa.

– Mislio sam da bismo to mogli pokušati odigrati – predloži Terence, spremno.

Bridie je bila užasnuta. Okrenula se prema Patriciji, koja se bila upravo vratila s jednog od mnogobrojnih tečajeva. Patricia je sjedila pogleda uprta u strop, glumeći nevinost.

– Odigrati?

– Hajde – nagovarao ju je Terence – što možeš izgubiti? Ako naletimo na kakvo bolno mjesto, obećavam ti da ćemo odmah prekinuti.

– Dobro – prihvati Bridie, shvativši da nema izbora, i prvi put joj postane jasno zašto ih, zapravo, mnogi od njihovih klijenata mrze. Odjednom je Patricia preuzela sve u svoje ruke, kao što je Bridie bila i predvidjela, i držeći se važno tražila od Bridie samo »gole činjenice« i svaki je put izgrdila kad bi ih pokušala uljepšati osjećajima. – Nemoj, Bridie – stalno je ponavljala. – Time utječeš na glumce. – Sarah joj je, na svoj način, ostala vjerna: preokretala je očima kad god bi je Patricia prekinula i sa skrivenom joj simpatijom stiskala ruku iza naslona stolca. Ali ipak je spremno preuzela ulogu Liddy kad joj je ova bila ponuđena, što Bridie nije mogla, sa

stanovitom gorčinom, ne primijetiti. Gospođica Minto je pristala da bude Stella. Onda su se Terence i Patricia malo pokefali oko toga trebaju li protagonisti igrati sami sebe, pri čemu je Terence izgubio, pa je Bridie morala glumiti sebe, ukoliko se oko toga nije htjela dalje natezati.

– A ti ćeš, Len, biti Heather.

– A jesam li ja, na krajobio poziv?

– Čak i Bridie je dobila poziv – Podsjetila ga je oštro Sarah. – Problem je u tome što Bridie, budući da sa sestrama uopće ne razgovara, ne može ići.

– Smatra da ne može ići – ispravila ju je Patricia. Bridie se, duboko ponižena, opet strašno rasplakala. Nikada, nikada više neće posumnjati u prosudbu svojih klijenata o tome što oni mogu ili ne mogu učiniti. gospođica Minto, koja se još nije uživjela u svoju ulogu, nagnula se i potapšala je po koljenu. – Žao mi je, dušo. Zbilja mi je žao.

– Hoćemo li početi? – javio se Terence.

Patricia se okrenula Lenu. – Heather – upitala ga je – zašto nas ti ne uvedeš u priču? Što ti o svemu tome misliš?

Len je taj vrući kesten odmah prebacio dalje: Mislim da će to za obitelj biti zbilja neugodno ako Bridie ne dođe. I zato te po posljednji put pitam, Liddy: Koji je pravi razlog što ne želiš pozvati Bridie na svoje vjenčanje?

– Ali, ja sam je pozvala – odgovorila je Sarah. Ako ona ne želi doći, to je njena stvar.

– Kako može doći ako zna da se na nju toliko srdiš te s njom ne želiš ni razgovarati?

– Pa ni ti se zapravo s njom ne razgovaraš, kao ni Stella.

Očito je ovo obiteljsko rječkanje i odveć lako išlo i Lenu i Sarah. Nestrpljiv, Terence se okrene gospođici Minto. – Daj da te uključimo u ovo, Stella. Zašto ne razgovaraš sa svojom sestrom? Gospođici Minto trebalo je toliko vremena za razmišljanje da je Terence digao ruke od nje. Okrenuo se natrag Lenu: – Dakle, Heather, ni ti s njom nisi bila u vezi. Što tebe muči?

Len se, pokušavajući opet izbjeći odgovor, obratio Bridie: – Ti me najbolje poznaješ. Zašto se ja ne trudim da raščistim tu stvar? Bridie je samo slegnula ramenima.

– Moraš o tome imati neko mišljenje. Što ja mislim?

– Iskreno govoreći – započe Bridie – ne mogu uopće zamisliti što je tebi došlo. To zacijelo nije zbog straha od Liddy Nego naprotiv. Poznato je da joj nikada ni u čemu nisi nastojala ugoditi. Osim toga, u početku si djelovala apsolutno razumno. Onda, nakon što srno rekle Liddy, sve je krenulo naopako.

– Ali zašto sam ja to tako loše primila? – prekinula ju je Sarah. – Zar zbilja vjeruješ da bi mi se moglo dogoditi da se udam za nekog pedofila, a da o tome ne želim ništa znati?

A onda su se odjednom svi uživjeli u svoje uloge. Bridie ih je pustila neka govore što hoće. Usput su se nastojali šaliti kako bi je malo oraspoložili, a nakon nekog vremena, njezina im pomoć gotovo više i nije bila potrebna; grdili su jedno drugo kad bi pobrkali slijed događaja, ili načas zaboravili imena svojih partnera ili djece. Za nju je bilo utješno, ali i silno zabavno, pratiti kako svaki put kojim bi krenuli uvijek ponovno završava u močvari besmisla.

– To je nemoguće. Ako imam dovoljno snage i odlučnosti da upravljam bankom, ili što to već jest, onda valjda imam isto tako dovoljno snage i odlučnosti da ti kažem da si usrala motku.

– Nikako ne mogu dokučiti razlog zbog kojega bih se, nakon svih tih godina, odjednom počela ovako ponašati.

– Nije mi jasno zašto bi za ikoga bilo bolje, ako sam ja na njegovoj strani.

– Uopće mi nije jasno, što ja pri tom zapravo mislim.

Slušajući ove stalno nove potvrde totalne neobjašnjivosti cijele priče, Bridie je bila sve bolje volje. Napokon je Terence prasnuo:

– Pa što je to, dođavola, što koči uzbrdo?

– Ja ne znam – reče Bridie. – Razmišljala sam i razmišljala. Ničega se nisam uspjela sjetiti.

– Ne bi li to, dušo, mogao biti razlog? – javila se gospođica Minto. – Ne bi li to moglo biti nešto što ti ne znaš?

– Kako to mislite?

– Pa, kao što sam rekla.

– U svojoj vlastitoj obitelji?

– Događa se – reče blago Terence.

Svi su sjedili, namjerno je ne gledajući, dok je Bridie razmišljala. Je li moguće da je gospođica Minto imala pravo? Je li moguće da je to

nešto što ona ne zna, a što je imalo takav utjecaj na razvoj događaja o kojima je riječ, te je sve poremetilo? Je li Liddy možda trudna, pa se nije u stanju suočiti ni s kakvom prisilnom promjenom svojih planova? Ili, možda, George toliko mrzi socijalne radnike pa ne može podnijeti da mu jedan od njih bude i na vjenčanju? Ali ni najegzotičnijim scenarijem nije se dalo objasniti zašto su se Stella i Heather u tome uortačile. Ništa tu nije bilo logično. Ništa...

– Nešto u prošlosti, možda? – pokušala ju je, onako izdaleka, navesti gospođica Minto. – Nešto što se dogodilo prije mnogo godina?

– Ali što bi to moglo biti?

Sada je Patricia opet krenula u napad. – Nisi li nam kazala kako je Liddyn muž nestao, praktički, preko noći? Nije li moguće da on ima nešto s tim?

– Ne vjerujem – reče Bridie. – Hoću reći, mi nikada čak i ne razgovaramo o Milesu. Više ga se i ne spominje.

– Ipak je to pomalo neobično – javi se Sarah. Kad je riječ o tvojoj obitelji.

Bridie se borila protiv nagle navale panike. – Da, vjerojatno jest.

– Pitam se – upadne Patricia, ne uspijevajući prikriti uzbuđenje zbog novo otkrivena traga. – Pitam se nije li se time što se reklo Liddy, možda, probudilo uspomene na nešto o čemu ti svojedobno nisu ništa rekli.

– A i danas ti ništa ne govore. Sada su svi složno navalili.

– Tebi »pedofil« iz nepažnje pobjegne poput mačka iz vreće, i ona s tobom potpuno prekine sve odnose. – Ne može o tome govoriti. Pa se s tobom radije uopće ne vida.

– A druge dvije vjerojatno dovoljno suosjećaju s njom da bi je u tome podržale, bez obzira što vide koliko Bridie zbog toga pati.

– A taj tip, Miles, naprosto se jednog dana izgubio...

– Veoma sumnjivo.

Umuknite! pomisli Bridie. Umuknite! Umuknite! Odvratni ste, svi zajedno. Vi to posvuda vidite. Dennis ima pravo. Vi ste novi Gestapo!

Ali naglas je rekla samo: – Ne čini li vam se da malo naprečac donosite zaključke?

– Ipak, kakav je on bio čovjek?

Bridie se osvrnula na vrijeme prije pet prohujalih godina i odlučno rekla: – Meni je uvijek bio veoma simpatičan.

– Prije si posve isto govorila i za Georgea!

Oh, kako ih mrzi! Sada tu Patricia pokušava svima dati do znanja kako je Bridie totalno nesposobna procijeniti ljude. Ali neće se dati isprovocirati ovim optužbama za naivnost. E, baš neće! Oduvijek joj to, još od djetinjstva, predbacuju. Što ima lošega u tome ako pretpostavljaš da su ljudi dobri i da imaju poštene namjere? Što god oni lukaviji tvrdili, imati povjerenja u ljude nije glupo. Njezina majka mogla je prezirati takav pristup životu koliko je htjela («Bezazleni su slijepi»), ali njezina kćerka, možda upravo zato što joj je ta neumorna, vječno budna sumnjičavost bila toliko odbojna, prije će crknuti nego što će požaliti što otkriće da su ljudi obična govna, svaki put doživi kao hladan tuš. A Miles je doista bio pristojan momak. I poštovanja vrijedan otac, k tomu. Za Liddy je to bio strašan šok, kad je onako iznebuha, preko noći, oputovao natrag u Zaljev, nakon čega nikada nije nazvao, nikada pisao, a i s djecom, premda su još bila malena, nije imao gotovo nikakve veze, osim preko čekova ili poklona i povremene sladunjave razglednice. Liddy o tome uopće nije htjela razgovarati. – Molim te, nemoj! – rekla bi uvijek, kad bi Bridie pokušala Milesa uvući natrag u razgovor, kad bi pitala za njega, ili ga samo spomenula njegovoj rođenoj djeci. – Bridie, budi tako dobra, pusti to! Molim te, zar ne možemo razgovarati o nečemu drugom?

– Ali, Liddy, možda Edwardu to i ne znači mnogo. Ali Daisy ga se sjeća. Stvarno ne smiješ...

– Daj umukni, Brides! – I tres! zalupila bi najbliža vrata, što bi njezina nećaka i nećakinju uzrujalo mnogo više nego bilo kakvo udaljavanje od oca kojega je jedno jedva poznavalo, a drugo rijetko spominjalo. Tako je Bridie, nakon nekog vremena, zbog mira u kući, odlučila zaboraviti svoj radni princip »jedno dijete, dva roditelja«, isto kao što je svaki put izvjesila bijelu zastavu kad bi se za sina Flatcherovih reklo kako je »*pomalo sanjar*« umjesto »autist«, ako je željela bilo kamo stići u tom razgovoru, ili bi pomno pazila na vremena kad je s Harriet Macrae razgovarala o njezinu mužu koji je petnaest godina ranije »zbog amnezije, vjerojatno bio nekamo odlutao« onim putem uz rub stijene.

Osjećala je kako joj se želudac grči. Je li to moglo biti od osjećaja krivnje? Je li možda zapostavila svoju dužnost, je li proteklih pet godina, zbog Daisy i Edwarda, trebala Milesa »održavati na životu«? Ali ona je pošteno radila kako je najbolje umjela. Napokon, on i nije bio posve zaboravljen. Razglednice i pokloni još uvijek su stizali. Bilo je čak, kako je tvrdila Heather, i povremenih posjeta. A činilo se, također, da Stella i Neil uvijek znaju u kojoj kompaniji trenutačno radi, kolika mu je plaća, i kad će sljedeći put prolaziti kroz kakvu duty-free prodavaonicu. I tako je ona mirno pustila da sve legne. Napokon, nije to kao da je zbrisan s lica zemlje. Naprosto je uspio izmaknuti iz sjećanja. Čak ga ni Dennis, koji se s njim najviše družio, pod haubama automobila, nad začepljenim sudoperima, na krovovima što su prokišnjavali, nikada nije spominjao.

– Je li to sve, Bridie?

S mukom je opet obratila pozornost na njih. Sve?

– Samo toliko? Jednostavno: »bio je pristojan momak?«

– Doista je bio pristojan momak.

Len upita s podsmjehom: – Baš kao i Dennis, znači?

– Dennis? – Glas joj je postao kreštav od zle slutnje. – Što Dennis ima sa svim tim?

Kao po naredbi, Lenov se smiješak ugasi: – Ništa – reče postideno. – Pa, to je isto ono što ti, kadgod te pitaju, kažeš i za Dennisa. Da je »*pristojan momak*«.

– Dennis... – Patricia se okrenula Terenceu. – Zašto smo njega preskočili, što mislite?

– Preskočili?

– U ovoj igri uloga. – Utirući put za još neko buduće iskušavanje ove prilično ozloglašene tehnike, Patricia se silno trudila da ih uvjeri kako ima pravo: – Nije nikakvo čudo što nismo nikamo dospjeli, kad smo preskočili jednog od glavnih glumaca.. – Ali Terence je nije slušao. Bio se zagledao prijeko u Bridie.

– Hoće li se Bridie onesvijestiti? Lice joj je posve sivo.

Patricijin pogled slijedio je njegov – Bridie? Jesi li se nečega sjetila? Je li to zbog nečega što sam ja rekla?

Oh, Bože! Ta žena je najobičnije proketo njuškalo. Bridie je i prije znala odglumiti nesvjesticu, ali to je bilo još u osnovnoj školi, kad bi se našla u bezizlaznom položaju. Bi li se to usudila sada?

– Bridie?

– Pridrži je, Neil! Hitro! – Bridie!

Znači, majka je ipak imala pravo. Bezazleni su slijepi. I gluhi. I glupi, također.

Tako glupi. Dennis. Zagonetka je bila riješena. Iz mire tri vraga vire. – To je bila još jedna od majčinih poslovice. I posve je moguće da je majka, još jednom, imala pravo. Jer, kad se tjedan dana prije vjenčanja, Heather, uz tisuću isprika, napokon ipak javila («Žao mi je, Bridie. Pokušavale smo. Pokušavamo svaki dan. Ali Liddy ne popušta ni za milimetar!«), Bridie uopće nije morala glumiti mirnoću i ravnodušnost. Kad je progutala zalogaj prepečenca što ga je upravo imala u ustima, odgovorila je posve prirodno:

– Nemoj se zbog toga brinuti. Nije važno.

Isuse, pomislila je, uhvativši u vlastitu glasu odjek Heatherina uobičajenog nedostatka zanimanja, mogle bismo biti blizanke. Ovaj put, međutim, Heather nije mogla zvučati nervoznije i zabrinutije. – To nije u redu, Bridie. Nemoj se praviti kao da jest. Prestani se junačiti i razgovaraj sa mnom.

Bridie je čeznutljivo pogledala svoje jaje što se hladilo. – Nemam ništa reći, na žalost. Umorna sam od čitave te priče. A moja obitelj isto tako. – Kako neobično, pomisli, gurnuvši u usta još jedan komadić prepečenca, izleti ti jedna, oh, tako bliska, riječca, koja odjednom označava neku posve drugu konstelaciju lica. – Zapravo, drugi tjedan smo namjeravali otputovati u Francusku na mali odmor. Razmišljamo o tome da, možda, povedemo Lancea i Tobyja, i njihove djevojke...

– U Francusku?

– U Deaulort – pojasni Bridie. – Dennisu se ondje veoma svidjelo, kad smo prvi put bili.

– Ali što će biti, znaš, sa... – Heather je počela zamuckivati – sa sljedećom subotom?

– Sigurna sam da ćete se svi lijepo provesti reče Bridie i pakosno doda: – Uz sve te prekrasne Steline cvjetne aranžmane i pomno dizajnirane sendviče.

– Mislila sam na ono što si rekla. Da ćeš, odemo li na vjenčanje bez tebe, zauvijek prestati s nama razgovarati.

– Oh, to! – prisjeti se Bridie. – Ah, da – uzela je još jedan zalogaj jajeta – još uvijek vrijedi.

– Bridie – upozorila ju je Heather. – Da se nisi usudila nikamo maknuti. Ovaj čas stižem k tebi.

– Heather, zar ćeš napustiti ured? U uredovno vrijeme?

Ali Heather je ovo promaknulo. Već je bila spustila slušalicu.

Dok je čekala, Bridie pospremi stol i napuni stroj za pranje suda. U ovih posljednjih nekoliko dana najviše joj se svidio osjećaj neke neobične prozračne lakoće, kao da lebdi kroz život, kao da visi u zraku i, poput kakve nepristrane, treće osobe, promatra sebe odozgo. Šok što ga je doživjela svemu je oko nje dao neku novu živost. Posuđe i pipe i sobne biljke odjednom su imale oštrije obrise, kao da se zrak oko njih naglo umirio. To pomalo nalikuje, pomisli Bridie, osjećaju što ga ljudi, navodno imaju prije nesvjesticice (ako nije hinjena). Svi su njezini pokreti bili sporiji, odmjeraniji. Tako ćeš se osjećati kad ti netko umre, neprestano je mislila. Svaki će trenutak biti nešto posebno. »Ovako ja sada vadim mlijeko iz hladnjaka, sada, kad sam sama.«; »Ovako udovica protresa svoj jastuk.«; »Ovako oni čiji su životi upropašteni šetaju po svom vrtu.«

Dennis i Liddy. Da umreš od smijeha! Tko bi rekao da će njoj to promaknuti? A bilo je to toliko očigledno – Milesov onako iznenadni odlazak, bez ijedne riječi, pa onda Dennis što se kao isprebijan besciljno mota po kući i ništa ga na svijetu ne zanima. Nije se baš svega sjećala – ali dovoljno. Dovoljno da shvati kako su u tom razdoblju izleti do vinarije postali tjedni umjesto mjesečni, kako su oni rijetki trenuci njihove intime bili obavijeni šutnjom, a svaka molba za namještenje koju bi Dennis poslao doživljavala neuspjeh već na prvoj prepreci.

Nije to njemu, naravno, bilo prvi put što se zagrijao za neku ženu. Bila je tu ona zgodna djevojka iz računovodstva, kad je radio kod Hendersona. Ali Bridie je za to znala praktički od prvog dana, budući da nije prestajao o njoj govoriti. Pa se nakon toga, strasno zaljubio u gospođu Hurrell u Golden Keysu – premda bi Dennis i na samrtni prisegnuo kako se ništa neprilična među njima nije dogodilo.

Ali Liddy, Liddy! Je li bila slijepa ili se naprosto nije potrudila pogledati? Ovo prosvjetljenje – punih pet godina prekasno – došlo je kao grom iz vedra neba te je ona gotovo pomislila kako je riječ o

nekoj tempiranoj osveti viših sila koja ju je stigla zbog njezina dubokog prezira prema samozavaravanju drugih ljudi. Ali tu se prekinula. Ne, smjesta da si prestala! Ne smiješ pasti u onu staru stupicu preuzimanja krivnje. Odbaci je natrag, tamo gdje joj je mjesto, na one koji to zaslužuju. Pokušaj reći »onaj gad, Dennis« ili »ona kučka od moje sestre«.

No koliko god se Bridie trudila, nije joj to polazilo za rukom. Cijeli si je tjedan mahala pred očima tim parolama punim mržnje prema njima, čekajući da joj prorade osjećaji. Ali ništa se nije dogodilo. Ništa. Bilo je kao da se nasukala, kao da su godine što ih je provela slušajući druge, tužnije priče, nagomilale oko nje tolike naslage pijeska razumijevanja te njezina brodice uvrijeđenosti i bijesa nije mogla isploviti. Tko bi, na poslijetku, zbog toga mogao predbaciti

Liddy? Bridie se i odveć dobro sjećala onih mjeseci nakon što je Liddy imala onako težak porod s Edwardom: Daisynog vrištanja, Liddyna plača, glupe zajedničke odluke da Miles potpiše ugovor u Aberdeenu. Nije to bila nikakva nježna čarobnica što je opčarala njezina muža. Liddy je u to vrijeme bila plačljiva podrtina. Pa ako je muškarac poput Dennisa sigurnim korakom ulazio u njezinu kuću da joj popravi krov koji prokišnjava, iščeprka sigurnosne igle s dječjih pelena iz filtera stroja za pranje rublja i popravi joj automobil, kako je mogla ne uteći se njemu. Zaboga, sav je bio prožet mirisom obitelji. Zaštitnik, netko na koga se možeš osloniti. Gotovo zajednička imovina.

A njegova izdaja? Još je lakše razumljiva. Tko se ne bi za nju zagrijao? Za to prevrtljivo, lepršavo stvorenje, s onom očaravajućom mješavinom malih slabosti i velikih oduševljenja. Jedna gorka suza na njezinu obrazu i on bi je privinuo na svoje grudi. Lako je razumjeti kako su ti nevini i gotovo nesvjesni bratski zagrljaji doveli do tješnja od kojega je bilo teže odustati. Prestani s tim, pokušala je samu sebe izgrditi. Odustani od ovog neprirodnog mira Pokušaj ih mrziti barem zbog toga što ti ništa misu rekli. Ali, Dennisova je šutnja, na neki način, bila savršeno logična. Kod dugogodišnjih brakova u pitanju je *sauve qui peut*, no ako se, kraj tebe, za splav za spašavanje drže još dva ranjiva dječaka, po čemu bi se tvoja ponuda da pustiš cijelu družbu da se utopi, samo zato da sebi olakšaš savjest, trebala smatrati uzvišenom gestom? Bridie se nagledala

dovoljno razvodom unesrećenih obitelji, a da ne bi bila uvjerena kako priznanje s jedinim ciljem olakšanja vlastite savjesti nema baš veze s vrlinom. Ako se zbog čega divila Dennisu, bilo je to zato što je preuzeo odgovornost da će začepiti svoju veliku gubicu.

I što se pobrinuo da i Liddy začepi svoju. Jer ona sigurno nije na to lako pristala. Liddy, velika ispovjednica, Liddy iskrena-i-otvorena-srca. Nije čudo što je bila uvjerena kako je njezina krivnja u odnosu na Bridie odavno već okajana. Jer za Liddy, nešto prešutjeti zacijelo je bila užasna pokora te bi bilo posve prirodno da vjeruje kako je zaslužila oprost. Možda bi netko rekao da je ona bolje prošla.

Napokon, posuditi sestrina muža obično se smatra mnogo većim grijehom negoli pustiti da se tvoja savjest koja krvari prelije i razori nečije snove. Ali Bridie je dobro znala da to tako ne funkcionira. Odjednom je sve imalo smisla; ono odveć žurno zatvaranje vrata, uzvici poput onoga »Bridie, pusti to, molim te!« Liddy se žrtvovala. Dennis se bojao najgoreg, pa je, kao onaj koji je mogao najviše izgubiti, diktirao igru. Ali Liddy je zacijelo živjela u uvjerenju da bi joj bilo oprošteno, kad bi samo smjela moliti za oprost. Bridie je mogla zamisliti koliko ju je morao moliti i preklinjati sve to vrijeme, da ništa ne kaže. Koliko je morao plakati i skakati oko nje. Kako se silno bojao da će ga Bridie, ako dozna, smjesta napustiti. I kako ju je, očito, svih tih nervozom i kajanjem ispunjenih godina, iskreno volio.

A što su druge dvije učinile? Sjedile su i gledale. Sjedile su i gledale kako joj muž, od straha i grižnje savjesti, polako propada. Kako se sve više gomilaju sanduci piva, kako je ona svakim danom sve nesretnija, kako Toby i Lance sele iz kuće. I nisu pritom rekly ništa. Kakav par govvara! Nikada im to neće oprostiti. Nikada. Samo jedan mali mig jedne od njih, jedna jedina riječ, i ona bi bila mogla ponovno izglati sve nesporazume između sebe i Dennisa. Bila bi mogla shvatiti što je to što njega grize i što nagriza ono što je od njih oboje ostalo. Mogla je toliko toga spasiti. I gnjev, koji do sada nije osjećala, poče nadalaziti naglo, poput bujice. Heather je, želimo li prema njoj biti pošteni, bila tako sebična, tako je malo mislila na druge, te je vjerojatno na čitavu priču odmah zaboravila. Bridie je jedanput bila osobno nazočna kad su sjetne, nježne aluzije nekog jadnika naišle kod Heather na tako očigledan nedostatak razumijevanja, te je svima što su se tamo našli bilo jasno kako je ona zaboravila da su njih

dvoje nekoć bili u bliskim odnosima. Nekoga tko se ne trudi zapamtiti čak ni vlastitu prošlost, ne možete kriviti ako ne zamjećuje razdor nastao zbog pogrešaka učinjenih u prošlosti drugih ljudi.

Ali Stella! Stella je nešto posve drugo! Stella si ne bi nikada dopustila da zaboravi na bilo čije staro nevjerstvo. Oh, ona je zacijelo prihvatila Dennisove argumente, možda i malo nakitila licemjernim: – Ne, ozbiljno, Liddy On ima apsolutno pravo. Nemoj reći ni riječi. Jedan razoreni brak u obitelji posve je dovoljan. – Ali, potajno je u tome zacijelo uživala, kao mačka u vrhnju. Koliko bi se neiskrenih razgovora dalo nabrojiti u dugih pet godina? Na desetke? Na stotine? Čak na tisuće. Bridie se, još i sada, mogla čuti, kako kao i obično lupeta: – Ne mogu vjerovati kolike žene nemaju pojma što se događa! – I Stellu kako medenim glasom glupo pita: – Zar stvarno ne možeš, Bridie? – Spustivši i posljednji nož u metalnu košaricu za jedaći pribor, Bridie zalupi vrata stroja za pranje suđa i nasloni se na nj, teško diši. Hvala Bogu da nije Stella ta koja svaki čas treba ući na vrata. Jer ona bi je sada ubila. Stvarno bi je ubila.

– Bridie? Mogu li ući?

Bridie digne glavu s novina što ih je čitala. – Naravno da možeš ući. Zašto bih te, zaboga, ostavila na ulici?

– Ne znam. – Heather umornom kretnjom zbaci torbu s ramena na stol, skine kaput i ogleda se po kuhinji s nadom.

– Kavu? – ponudi Bridie.

– Srce si! – Izvukla je stolac ispod stola i srušila se na njega. – Bože, kakvo strašno jutro! – Oči joj se suze, kad je pogledala. sestru. – A sve mi se čini da me čeka i daljnje pogoršanje.

– Problemi? – upita je Bridie, lijevajući kavu u drugu šalicu koju potom gurne prema njoj. – Mlijeka? Heather je zapanjeno pogleda:

– Bridie, jesmo li nas dvije na istoj valnoj dužini? Meni prijete jednotjedno odbrojavanje do trenutka kad više nikada nećeš sa mnom progovoriti ni riječi, a ti zvučiš kao da se ništa ne događa. Bridie slegne ramenima.

Praveći se da ne vidi vrč s mlijekom, Heather ponovno započne: – Ja sam ovdje iz posve određena razloga. I to, bolje da te odmah upozorim, veoma neugodna razloga. – Otpila je gutljaj kave za ohrabrenje. – Činjenica je da kod Liddy ne mogu ništa postići. Baš ništa. Neće sa mnom pravo ni razgovarati. Ako joj spomenem tvoje

ime, ona ili naprosto izjuri iz prostorije ili odgovara: »Ne želim o tome razgovarati, hvala lijepa.« Tako sam zaključila da moram sama donijeti odluku i sada pokušavam učiniti ono što mislim da je najbolje. – Odložila je šalicu natrag na stol i pogledala sestru u oči:

– To neće biti lako, ali ti ne smiješ izgubiti živce. Ne želim da izgubiš glavu, Bridie. Ti sada lijepo sjedi i slušaj. Jasno?

Bridie pokušava izgledati zabrinuto, kao što se od nje očekivalo. – Nastavi.

– Ovo ti se neće nimalo svidjeti, Bridie, nimalo. Heather duboko udahne, zagleda se u strop i napokon reče: – Razlog zašto je Liddy toliko bijesna na tebe jest taj što se nisi potrudila malo bolje promisliti prije nego što si je tresnula po glavi onim tračem koji ih je oboje veoma uzrujao...

– Nisam to bila samo ja – podsjeti je Bridie. Sve smo se složile. Napokon, ti si je nazvala.

– Točno – prizna Heather. – Ali Stelli je slučajno izmaklo da smo ona i ja to odavno znale, ali nismo smatrale da trebamo išta reći.

– Stelli je slučajno izmaklo? – Tako se čini, na žalost.

Opa, pomisli Bridie. *Zamisli ti ovo*. – To je, znači, razlog zašto Liddy krivi mene?

Činilo se da se Heather osjeća sve neugodnije i neugodnije: – Da, to je razlog što krivi tebe. Ali ima tu još nešto.

– Stvarno? – Bridie pogleda sestru široko otvorenih očiju. – Ima još nešto?

– Da – Heather se promeškolljila na stolcu. – Vidiš, Liddy je već godinama...

– Da?

– To je jako teško!

Bridie joj nije priskočila u pomoć. Heather se uspjela pribрати i brzo počela: – Slušaj, Liddy drži kako si ti odveć spremno riskirala da nju i Georgea rastaviš nečim za što si i sama znala da je obična izmišljotina – strašna zabuna. Dok, međutim, ona tebe godinama štiti od nečega posve stvarnoga!

Naslonila se u stolcu čekajući da je Bridie upita: – Od čega? – Ali Bridie se nije ni pomaknula. Heather se ponovno nagne naprijed: – Slušaš li ti mene, Bridie?

– Slušam.

Heather nastavi. – Već godinama, izbjegavamo s tobom o nečemu razgovarati. Mi čak ne znamo ni da li ti to znaš. – Uzdahnula je. – Uvijek kažeš kako si u svom poslu naučila da ljudi čuvaju tajne samo onda kad oni drugi doista ne žele čuti istinu.

Tu se Bridie, kao pristaša preciznosti, osjeti ponukanom da je prekine: – Ne vjerujem da sam to baš tako formulirala.

– Možda i nisi. Ali činjenica ostaje, možda ti ipak znaš... – čekala je puna nade, ali Bridie se još uvijek nije dala. – A možda i ne znaš. Bilo kako bilo, do sada se činilo kako nema nikakva smisla bilo što reći. Ali sada je druga situacija. Ti nas upravo sve kaniš poslati k vragu, strašno ojađena u uvjerenju da te je cijela obitelj napustila. Zato je možda bolje da ti se kaže zašto je Liddy toliko bijesna, i zašto je Stella i ja ne uspijevamo pomaknuti s mjesta.

Bridie nasloni bradu na sklopljene ruke i nagne se preko stola. – No, reci već jednom. Što bih ja to trebala znati?

Heather se skrila iza svoje šalice hladne kave.

– Jesi za kolačić? – ponudi je umiljato Bridie.

– Ne, hvala. – Heather nervozno zabubnja prstima po šalici. – Bridie, ne mogu povjerovati da te nije nimalo začudilo, kad je sve ovo počelo, što se Dennis nije jednostavno ponudio da ode ravno k Liddy i pokuša tu stvar raščistiti.

– Dennis? Ne, nije. – Bridie odmahne glavom. Ne čini mi se da me to ikada začudilo.

Zavladao je muk.

– Ta valjda ti to neću morati nacrtati? – umorno upita Heather.

– Mislim da hoćeš – reče Bridie, pripremajući se za predstavu. Znala je da to može izvesti. Napokon, ako se ičega svih ovih godina nagledala, onda je to bilo kako klijenti izmišljaju opravdanje za svoj navodno pravedan gnjev – Da, mislim da ćeš morati. A reći ću ti zašto. Zato što si uletjela ovamo nakon tjedana šutnje i nejavljanja. Ili točnije, nakon što si me tjednima najokrutnije mučila, ako baš želiš dramtizirati. A ipak, svojim nastupom daješ do znanja kako za to svoje usrano ponašanje imaš neoborive argumente. A sada se od mene, kao još jedno malo, dodatno, mučenje, očekuje da se igram odgonetanja. – Unijela se Heather u lice: – E, pa draga sestro, serem ti se ja na to. Serem ti se na to! Heatherino totalno zaprepaštenje načas je sve zaustavilo.

Bridie ju je žalila. Ali ne dovoljno da bi promijenila mišljenje i pokušala to riješiti na drugi način. Trebalo je neko vrijeme da s Heatherina lica nestane izraza gađenja. Navukavši oklop samosvladavanja, ona reče: – Onda, dobro. Sada slušaj. Liddy i Dennis su spavali skupa. Nekoliko puta. Onda je to Miles otkrio. Zato je otišao. Ali radije nego da upropasti i tvoj brak kao što je upropastila svoj, Liddy je sve ove godine o tome šutjela. – Očekivala je da će se Bridie tu slomiti. – To je za tebe novost, zar ne? Nisi to znala.

Sjedila je, još uvijek čekajući da istinitost ove objave prodre do Bridiena mozga. Ali Bridie ju je i dalje mirno gledala.

– Prisjeti se malo – nukala ju je Heather. – Pokušaj se prisjetiti.

– Pokušavam se sjetiti – odgovori Bridie. I doista se sjetila kako je jedanput kad je bila na vikendu kod prijatelja i kad je posudivši od njih sunčane naočale, hladnokrvno zaključila: »Baš su dobre. Mislim da ću ih zadržati.« I doista, nakon posljednje šetnje drvoredom do mjesta gdje je bio parkiran njihov auto, dala se odvesti kući, potpuno svjesna da su joj ljupke naočale tako dugo na nosu da ih nitko više ne primjećuje. Bio je to jedini hladno proračunat postupak u njezinu životu. Sve do danas. Jer, zašto bi ijednoj od njezinih sestara bilo dopušteno da se istinom služi samo onda ako sav napor koji je za to potreban ulaže netko drugi? Sve su se one, svaka na svoj način, posljednjih nekoliko mjeseci koristile nečim u što su tvrdile da vjeruju. Bridie si je mogla priuštiti barem to tužno zadovoljstvo da im baš tu, njihovu istinu baci u lice.

– Heather, mislim da je najbolje da odeš.

– Da odem? – Heather pruži ruku preko stola prema sestri, koja svoje ruke naglo povuče i sakrije u krilo. – Bridie, pitam se jesi li ti to uopće registrirala. . .

Jesam li registrirala! Naruga se Bridie u sebi. Njezina je sestra čak i govorila kao prokleti poslovni časopis! – Pitaš me, je li mi stvar doprla do mozga? – upita je. – Jest, doprla mi je do mozga. Dennis i Liddy. Ljubavna veza. To si mi rekla. Ali ja ni u jednom trenutku nisam pomislila da bi to moglo biti istina. – Nastavi nadahnuta prkosom: – Prisjeti se samo što je sve Liddy znala reći o ljudima koji nisu posve iskreni u svojim odnosima s drugima. Ni na trenutak ne mogu povjerovati da bi ona mogla biti tako dvolična. Ne, nipošto,

Heather. To je smiješno. Time samo pogoršavaš stvari, i zato je bolje da odeš.

– Zaboga, Bridie, zašto bih ja ikada... – Molim te, Heather. Sada lijepo otiđi.

– Valjda ti je jasno da je ovo što radiš identično onome ...

– Molim te da odeš.

Heather je zašutjela. Još je malo posjedila, zacijelo »važi mogućnosti koje joj stoje na raspolaganju«, pomisli ogorčeno Bridie. Onda je ustala. – Dobro. Odlazim. Tebi je vjerojatno potrebno malo vremena da o svemu porazmisliš. Ali nazvat ću te kasnije.

– Imamo nekih problema s automatskom sekretaricom – reče hladnokrvno Bridie. – Ne snimi baš svaku poruku.

Heather otvori usta da nešto kaže, ali se onda ipak predomisli. Bridie joj pruži kaput.

– Molim te, izruči moje najsrdačnije pozdrave gospođi Rigsby Heather je pogleda s nerazumijevanjem.

– Sljedeće subote – dovrši slatkim glasom Bridie. Lampica se upalila.

– Bridie – reče Heather – ovo nije tebi slično. Bridie se umiljato nasmiješi: – Ljudi, zapravo, tako malo znaju jedni o drugima. Sve dok ne zagusti. Nije li tako?

Zadržala je smiješak na usnama dok njezina sestra nije otišla. Podmukla, oprezna Stella. Očigledno ne želeći ostati na repu događaja, pojavila se rano sutradan. Stojeći na pragu, spuštene glave, poput pokajnice, ona reče: – Osjećam se grozno. Grozno.

– Nema nikakva smisla da svoju grižnju savjesti donosiš ovamo k meni – hladno odvrati Bridie.

– Grižnju savjesti? – Stella je odmah načulila uši. – Uopće ne govorim o grižnji savjesti.

Bridie ju je pustila unutra. – No, o kakvom je onda groznom osjećaju riječ? – upitala je, gledajući kako Stella strijelja očima po sobi, kao i obično, provjeravajući ima li kakvih, makar i najmanjih promjena: novo kupljenih ili očišćenih stvari, ili pak onih naprosto premještenih na drugo mjesto.

Stella se s naporom uspjela koncentrirati. – To je grozno za svakoga, Bridie. Svi patimo.

– Nemoj misliti da ćeš se na taj način izvući. Stella se načas prestane boriti sa svojim kaputom, a izraz nelagode na njezinu licu poče se pretvarati u neugodnu slutnju: – Kako to misliš?

– Onako kao što sam rekla. Puka patnja ne oslobađa ljude krivnje za ono što su učinili.

– Pokušavaš li time reći... – upita Stella, porumenjevši.

Bridie nastavi kao da njezina sestra nije ništa rekla: – Premda mnogi misle da je to moguće. Sam Bog zna da se ja s takvima svaki dan susrećem. Muškarci koji su svojim ženama unakazili lice. Žene koje su pustile da im djeca umru od zapuštenosti. »Oh, osjećam se grozno!« tako svi govore, kao da bi se sve preostalo sažaljenje trebalo usmjeriti na njih. Plaču i kukaju, i objašnjavaju nam kako oni to teško podnose. Mi im na to, naravno, ne možemo ništa reći. To ne bi bilo u skladu s profesionalnom etikom. Ali možemo o tome imati svoje mišljenje. A i imamo ga: Vi ste time zaslužili samo osudu.

Posljednju je riječ praktički pljunula sestri u lice. Shvativši, napokon, da je sama cilj ovog napada, Stella oštro odbrusi: – Slušaj, došla sam ovamo u najboljoj namjeri...

– Nemoj ni počinjati! – poviče Bridie. – Nemoj ni načas umišljati da bih te pustila u kuću zato da svučeš kaput i pogledaš moj kauč! Nisi ovdje da mi držiš propovijedi. Ovdje si da slušaš!

Stella se u tom času već počela povlačiti prema vratima. Ali Bridie je skočila, zgrabila je za zapešća i povukla u sobu. Dok se Stella trudila da održi ravnotežu, Bridie ju je tako spretno okrenula te se sada našla između svoje sestre i vrata. – Slušaj me dobro, gospođice Zlobna lukavko! Nemoj misliti da te nisam skužila. Ti si čula onaj glupi trač o Georgeu i mogla si to naprosto prešutjeti. To bi, zapravo, bilo mnogo više u tvom stilu. Napokon, ne događa se često da Stellu muče moralna pitanja: je li to ispravno, je li tako najbolje, zar ne? Zar nisi cijeli život provela pokušavajući druge u tome spriječiti? – Tu se Bridie, pojačavši stisak na sestrina zapešća, upusti u okrutno imitiranje: »Oh, Bridie, pusti to, molim te!«, »Oh, Bridie, nemoj ništa reći!«, »Oh, Bridie, zar je to važno?« Koliko sam puta čula tu tvoju kukavičku pjesmu sirena? Dovoljno često da mi bude jasno kako biti iskren naprosto nije u tvom stilu.

– Umukni! – vrisnula je Stella. – Pusti mi ruke! – Brzim zahvatom, koji su očigledno obje naučile na istom tečaju samoobrane, Stella

naglo izvije zapešća i jednim se pokretom oslobodi sestrina stiska.

– Ne ideš ti nikamo – upozori je Bridie. – Ne prije nego što čuješ ono što ti ja imam reći.

No kako se Stella u taj čas zaletjela prema Bridie, ova, izmaknuvši se u stranu, opali sestru nogom u potkoljenicu. Nato se Stella okrene i promijenivši smjer, pojuri prema kuhinji. Bridie jurnu za njom. Znam zašto si rekla Heather, a ne meni. Napokon, ja sam prokleta socijalna radnica, zar ne? Jasno je da sam ja ta koja će reći Liddy Ali, ne. Ti si izabrala Heather. Najvjerojatnije računajući da će ona to reći meni, i da ću onda ja upasti u nevolje, jer ću kazati Liddy, a ti ćeš glumiti nevinašce koje stoji po strani i nema s tim apsolutno ništa.

Stella je bijesno tresla kvaku stražnjih vrata. Ja ovo ne želim slušati, Bridie! Ne želim slušati! Smjesta otključaj ova vrata! Ja idem kući!

– Jedino što nisi računala s Heatherinom totalnom sebičnošću, zar ne? Nije se uopće potrudila da mi prenese. Vjerojatno je zaboravila! Premda se čudim da ti tako što nisi predvidjela. Napokon, kada se to Heather zanimala za živote drugih ljudi? Koliko je meni poznato, nikada.

– Sve si pogrešno shvatila! – Stella je očajnički pipala po okviru iznad vrata i po policama kuhinjskog ormarića, tražeći ključ Bridienih stražnjih vrata.

– Tako si nekoliko mjeseci kasnije, morala odustati, i odvažiti se da mi kažeš sama.

Stella se okrenula, blijeda u licu: – Umukni! Umukni!

– Kakva šteta! Morala si uprljati prstiće paleći vlastitim barutom posut trag.

– Ti nisi normalna! Ti si luda! – Stella je odgurnula Bridie, koja je pak sa svoje strane uzvratila tako snažno da je Stella leđima udarila u vrata.

– Nemoj to više pokušati – upozorila ju je Bridie. – Ili se može dogoditi da posegnem u neku od ovih ladica i izvučem jedan od noževa kojima se služim za pripremu svojih usranih, neprivlačnih jela!

Zadovoljno je promatrala Stellu koja se ukočila od straha.

– Ipak, lukava si ti – nastavi ona. – Za nekoga s tako malo pameti i tako prizemnim interesima, to je stvarno začujuće. Kod tebe zacijelo

nije riječ baš o pameti. Vjerojatno se radi o nekom primitivnom nagonu koji je cijelo vrijeme usmjeren na to da se bori za tvoje interese. Računala si da ću se naglavačke baciti na to, pokušavajući obaviti svoj posao. I da se Heather ni u jednom trenutku neće zapitati hoće li to možda Liddy loše primiti. – Vidjela je kako se sestrine oči široko otvaraju, ali Bridie nije dala naslutiti što ona od toga vjeruje, a šio ne. – Ali ti si znala, zar ne? Ti si jako dobro znala kako će ona to primiti. I otada si je stalno potajice podržavala u njezinu patetičnom samosažaljenju. Ti si poticala njezin pogrešno usmjereni gnjev

– Nije istina! Nisam!

– Ozbiljno? Meni se, naprotiv, čini da cijelo vrijeme ništa drugo i ne radiš!

Stella nije mogla suzbiti rumenilo. Bridie nije popuštala: – Dakle, što si ti time trebala dobiti? Reci mi. Strašno me zanima. Što bi to, tako ti svega, moglo biti zbog čega bi ti se isplatilo mirno promatrati kako nekoga, tko ti nikada ništa nažao nije učinio, polako uništavaju? Što si ti time dobila, Stelly? Novu »najbolju prijateljicu«? Oslobođenje od osjećaja da si »na rubu zbivanja«? Napokon si postala Pčela Matica, je li tako?

Stella se pokušava probiti kroz sestrin prezir. – Bridie, uopće te ne slušam... – No Bridie zgrabi dasku za rezanje kruha i tresne njome o plohu radnog stola. Taj tresak ponovno ušutka Stellu.

– Gadiš mi se. Tako mi se gadiš – završi Bridie. I odmakne se od vrata.

– Dobar dan? – upita Dennis, s treskom istresavši »špeceraj« na kuhinjski stol.

Bridie digne pogled s košarice s priborom za šivanje i načas prestane pjevušiti kako bi mu mogla odgovoriti: – Divan, hvala na pitanju – prije nego što će se opet posvetiti prekapanju po košarici. Napokon, izvadiвши iz nje dva kalema konca, za jedan usklikne: – Savršeno! – a drugi baci natrag među ostale. – A ti?

– Više nego divan – objavi on veselo. – Dobio sam posao.

– Posao?

– Kao šofer! – Izvukao je iz vrećice paketić njezinih omiljenih luksuznih grickalica i malu bocu šampanjca. Bridie priđe stolu. – Kakav šofer? – upita, okreći bocu koju joj je slavodobitno gurnuo u

ruku. – Kao super šofer – objasni on. – Odavde do zračne luke i natrag. Na poziv, u svako doba dana, pet dana tjedno, ali ne više od četiri ture dnevno. Šoferska odora. Elegantna kola. – Izvukao je i drugu bocu iz vrećice. – Direktorska bagra, naravno – objasni, malčice nesretno. – Ali posao je pošao.

– Što je u drugoj boci? – upita Bridie.

– Nisam siguran. – Okrenuo je etiketu prema svjetlu. – Ukusno i osvježavajuće... bla bla... filtrirano... bla bla... s dodatkom borovnice... bezalkoholno.

– Ozbiljno?

Odložio je bocu na stol. – Pa – rekao je, zagrlivši je – prilično je logično, zar ne? Čovjek si ne može dopustiti da radi kao šofer: biti cijeli dan na raspolaganju, i pri tom se opijati.

– Točno – reče Bridie, predajući se. – Čovjek si ne može dopustiti da mamuran vozi autoputom. Dennis gurne Bridienu ruku prema svom rasporku. – Mislim da se poboljšanje već osjeća. Hoćeš li provjeriti?

– Ne ovdje – reče Bridie.

I tako su se popeli gore u sobu. 1 11.

Terence je bio užasnut: – Ne mogu vjerovati, Bridie, baš ti! Upravo sada kad će nam se od lipnja ovamo naseliti Highfieldovi ljudi, i kad imamo toliko novih zahtjeva za pomoć. To je grozno.

– Žao mi je – rekla je Bridie. – Doista mi je žao. – Da sam samo mogao naslutiti da se što takva događa...

Bridie je strpljivo sjedila i slušala, nakon što mu je već dva puta ponovila kako je Bethina majka tek večer prije nazvala i ponudila joj posao.

– Ne mogu povjerovati – ponovio je Terence – da ćeš napustiti nas i otići u unutarnje uređenje! Zbilja! – To zapravo nije unutarnje uređenje – ispravi ga Bridie. – To je više kao posao organizatora. Na studij u našem gradu svake godine upiše se, navodno, više od tri tisuće studenata. Oni očito negdje moraju stanovati. Mnogi, naravno, idu u studentske domove. Ali mnogo više njih završi po kojekakvim groznim stanovima. Prljavima i po život pogibelnima. S bravama koje se ne daju pravo zaključati. S neispravnim plinskim instalacijama. Sa starim smrdljivim sagovima. Gospođa Morani ima s

nekoliko ureda za smještaj studenata sklopljene ugovore o uređenju i održavanju stanova u kojima žive studenti.

– Ali zašto, zaboga, to radi tebi?

– Zato što ja to znam raditi. – Bridie se nagnula kako bi ukrala još jedan od Terenceovih najdražih keksa. – Čini se da je vidjela Lanceov stan prije nego što sam ga natjerala da ga malo uredi. A onda je došla ponovno. Pretpostavljam da to mogu zahvaliti razlici između onoga »prije« i onoga »poslije«. Doista je izgledao sasvim drukčije. Bilo kako bilo, ona je čini se uvjerena da sam ja kao rođena za taj posao. »Mi se užasno trudimo izbjeći one ah – tako – profnjene unutarne dizajnere«, stalno mi ponavlja. Ovo je posve konkretan posao. Za to ti treba jedino zdrava pamet.

– Upravo ono zbog čega te i ja trebam – reče Terence ogorčeno. Prelistao je dvostruke stranice s godišnjim planom rada njihove službe i još jednom duboko uzdahn – O, Bože. Propustit ćeš čak i simpozij u Carlislu! – Pogledao ju je. – Pretpostavljam da si svjesna kako je ovo najobičnija izdaja, Bridie. Nimalo mi se to od tebe ne sviđa.

– Ja sam svoje odradila – branila se Bridie. – Svejedno...

– Rekla sam da mi je žao – pokušala ga je utješiti Bridie. – Znam da je teško, ali uvijek je tako. Ne postoji pravo vrijeme za to. Znaš i sam.

Odgurnuo je godišnji plan rada. – Da, znam, znam.

– Možeš me kazniti – reče Bridie, veselo. – Nije me briga. Bit ću dobar i poslušan vojnik ovih posljednjih mjesec dana. Možeš mi dati Carterove. I Callaghanove. Spremna sam čak otići posjetiti gospodina Fullertona.

– O, da! Nakon toga ćeš biti posve sigurna da ti više nikada neće pasti ni na kraj pameti da se ovamo vratiš!

– Ionako se nikada neću vratiti. Mislim to najozbiljnije, Terence. I doista je tako mislila. Već tjednima dolazi ovamo gdje je čekaju uvijek isti prizemni problemi i nepotrebna uzrujavanja. Ali sve je nekako drukčije. Ona se promijenila. Tamo gdje je nekoć nastojala nadvladati vlastitu tjeskobu, sada su njezini naponi bili sve više usmjereni na prikriivanje ravnodušnosti. Tamo gdje nekoć nije mogla ne vidjeti barem tračak nade, čak i u očajnim situacijama, sada se činilo da hoda pod istim sivim pokrovom beznađa kao i većina

njezinih klijenata. Kad god bi prije prošla mimo natpisa na zidu sobe gospođice Minto: »Jedan čovjek ne može promijeniti svijet, ali ti možeš promijeniti svijet za jednog čovjeka«, osjećala je kako joj vjera postaje čvršća, odlučnost jača. Sada bi pomislila: sentimentalna besmislica! Ali išlo je to i dublje. Bilo je tu još nečega. Nije to više bilo samo uobičajeno očajanje uzrokovano bojazni da je odveć toga odveć često odveć loše za odveć mnogo ljudi. Još od Božića počela ju je sve više zaokupljati razorna pomisao da nikome od njih, čak da netko i mahne čarobnim štapićem i sve ih poškropi blagostanjem i zadovoljstvom, ne bi bilo ništa bolje. Svijet bi i nadalje bio pun groznih ljudi koji i sebi i drugima sve čine nepodnošljivim. Bridie je cijelog svog radnog vijeka nastojala opravdati prkos i sebičnost, brutalnost i neznanje. Svi su to oni činili. Morali su. Kako bi inače netko, tko nije Isus Krist, mogao ući u neke od tih domova? Uzajamno su se tješili na beskrajnim sastancima. – Sigurno joj nije lako, u situaciji u kojoj se nalazi..., Još je on dobar, uzmemo li u obzir..., – Što se može očekivati? – Što su te riječi bile ako ne krhka brvna preko kojih je trebalo uspostaviti barem privremeni dodir između njih kao svjesnih, za život sposobnih ličnosti i onih kojima je sve uskraćeno, koji su slabi, neprincipijelni i nepopravljivi? Bridie je, kao i svi ostali, išla od jednog do drugog, mrmljajući mantru: To sam, da nije Božje milosti, mogla biti ja. – Samo što je ona, za razliku od ostalih, u to vjerovala! Pa je, sukladno tomu, smatrala da bi ovi ljudi, kad bi se, recimo, dogodilo da potrebna sredstva počnu padati s neba, a vremena i energije bude konačno na pretek, bili drukčiji: dobri i prijazni; i da bi se nastojali ponašati korektno.

Kako je mogla biti tako glupa? Liddy je imala i dovoljno novca da prehrani svoju djecu, i dovoljno energije da ih odvede u knjižnicu i dovoljno vremena da ih navečer spremi u krevet. A pogledaj kako se ponijela! Heather je mogla sjediti na svom skupom kauču, pijuckati fino vino i o svemu porazmisliti, ali nije se pokazala ništa boljom. A što se Stelle tiče, ona je ulagala više energije i posvećivala više pažnje razmještanju svojih skupocjenih porculanskih figurica po polici iznad kamina negoli poštenom odnosu prema vlastitoj sestri.

Ako oni koji žive u obilju ne mogu biti dobri, onda to nitko ne može. Pa, u čemu je onda vic? Terence je još jednom pokušao.

– Bridie, reci, onako iskreno po duši, ne misliš li ipak da bi ovo, možda, mogao biti više obiteljski problem?

Bridie se pravila da ne razumije. Raširio je ruke. – Da odmah bude jasno, ne želim se miješati. Tvoj život je samo tvoj, i ja te ne mogu natjerati da ostaneš, ma koliko te mi ovdje trebali. Ali ti si u zadnje vrijeme tako uzrujana zbog svojih sestara. A katkada je teško...

– Nije to zbog toga, ozbiljno, Terence. U to sam posve sigurna. – Te se stvari znaju manifestirati na najčudnije načine.

– Svjesna sam toga.

– A u našem poslu, neki od nas oslanjaju se više na svoje obitelji nego što bi trebali. Katkada ih iskorištavamo. Pa onda, kad one iz ovog ili onog razloga, ne reaguju onako kako mi očekujemo, možda smo ih skloni odveć strogo suditi.

Bilo je ovo pravo mučenje. Kako bi sve malo ubrzala, Bridie mu priskoči u pomoć: – Misliš na onu poznatu izreku da su postolarova djeca uvijek najlošije obučena?

– Nešto slično. No, bilo kako bilo, možda bi bilo dobro da od njih odveć ne očekuješ. Nemoj im odveć strogo suditi...

– Ozbiljno ću o tome razmisliti, Terence. – Bridie se okrenula prema prozoru, zatumljujući radost. Vrijeme kad ljudima nije odveć strogo sudila bilo je definitivno iza nje. Pravo da ti se blago sudi nije nešto što lebdi u zraku, na dohvat svakome. Njega treba zaslužiti. U obitelji se ono zaslužuje ljubavlju. A ljubav nije samo riječ ili stanje duha. To je način na koji se odnosiš prema drugima. Svijet je prepun onih koji za sebe tvrde: »Oh, volim je (ga, njih)«, a potom se prema njima ponašaju kao da su zadnja govna.

– Tko zna, možda pomogne. – Da, možda pomogne.

– Ali ako se ipak predomisliš... – Terence, neću se predomisliti.

– Ne, nećeš – prihvati Terence. – Znam da nećeš. Mislim da smo te izgubili. Kakva strašna šteta!

Zadržala je ozbiljnost dok nije izišla iz sobe. Onda je provalilo iz nje: prvo se široko osmjehnula, a potom i veselo zapjevuši. Da je izišao za njom bio bi i nehotice otkrio njezinu tajnu. Bio bi to pogodilo po njezinu bodrom koraku. Kakav osjećaj blaženstva! Kakva radost! Kakvo golemo, ničim ugroženo olakšanje! Koliki je dio njezina života, čak njezine osobnosti, bio upetljan s drugima. Njezina obitelj bila je

poput golema krošnjata stabla u čijoj sjeni nikakve mladice nisu mogle rasti.

Ovdje vani, na suncu, sve je drukčije. Slobodni vikendi bili su duži i manje naporni. Neopterećeni beskrajnim nizom malih sestrijskih dužnosti («Stvarno bih morala nazvati Stellu»; »O, Bože! Čokoladna rolada za Liddynu zabavu!«; »Je li Heather nazvala zbog onih karata? Da je pokušam uloviti?«), čak su joj se i večeri činile beskrajno duge. Osim toga, pustiti ljude da rade što ih volja mnogo je zabavnije negoli čati ondje i sažalijevati ih. Kad pomislite:

»Nije me briga!« – kakav je to djetinji kemizam koji vam se u tom času dogodi u mozgu i od kojeg vam se usne iskrive u osmijeh a noge same zaplešu? Kad pomislite: »Neka svi idu dođavola!« zašto podzemni potočić radosti odjednom izbije na površinu kao otvoreni smijeh? Sada bi u zrcalu katkada izgledala kao da joj je osamnaest, kao da, zajedno s brigama i obzirima, može sa sebe zbaciti i bore i staračku mlohavost. – Možeš li mi oprostiti? pitao ju je Dennis, duboko u noći, prije nego što mu je uspjela staviti prst na usta i zauvijek ga ušutkati. – Možeš li njima oprostiti? – došlo je poput jeke, odmah i drugo pitanje. Ona osjeti kako joj se srce smekšalo. U njemu nije bilo opraštanja. Oprostiti možeš nekome tko ti je učinio nešto nažao. Njezine sestre uortačile su se protiv nje kako bi je oslobodile. Prerezale su vrpcu kojom je bila vezana i ona se, poput blistava balona ispunjenog helijem, digla do topline i svjetlosti, i otplovila. Napokon, bez spona! S vremena na vrijeme usudila bi se baciti pogled u prošlost, da vidi hoće li to u nje izazvati bol ili srdžbu, dva osjećaja koji, kako se uvjerala, ljude međusobno vežu mnogo duže i snažnije od ljubavi. Ali njih više nije bilo i ona je bila slobodna.

No sada ju je počelo mučiti drugo pitanje. Nije li ona sama, možda, priželjkivala da sve završi tako kako je završilo? Ova divna, lepršava halja savršene slobode, tako joj je dobro pristajala da bi čovjek gotovo pomislio kako ju je ona u posljednjih nekoliko mjeseci potajno prekrajala kako bi joj bolje pristajala. Možda se ona u duši i nije razlikovala od onih svojih klijenata koji su glumili zaprepaštenje kad bi im se djevojka odselila, šef im uručio otkaz ili im prijatelj prestao telefonirati. – Nisam imao pojma da se takvo što sprema! – svi su odreda uzvikivali. Ali pri tom nisu mogli poreći da o ljubavnicima, poslodavcima i prijateljima imaju dovoljno saznanja te su, bez obzira

o kojemu je od njih riječ, trebali nešto naslutiti. Neće li uvijek ostati mali trag sumnje da su oni, za svoje skrivene potrebe, to svoje saznanje postavili naglavce?

A onda bi pomislila: Gluposti! Ja s tim uopće nisam ništa imala. Ovako razmišlja žena koja, još u šoku nakon terorističkog napada, stalno s osjećajem krivnje ponavlja policajcu što je prati do kola prve pomoći: »To sam sigurno ja skrivila. Kad sam otvorila svoju torbicu, bomba je eksplodirala«, ili možda djevojčica koja nekom glupom vračbom tobože baci prokletstvo na najbolju prijateljicu, a onda je sljedećih nekoliko godina muči grižnja savjesti jer je ovu pregazio auto. Ne, ja sam jedino iskoristila šansu koja mi se pružala. Ja sam samo pobjegla.

Dennis ju je čekao u kuhinji, sjedeći na rubu stola, četkajući svoju lijepu novu šofersku kapu. – Kako je prošlo?

Zavrtjela se oko sebe slavodobitno. – Uspjela sam! Uspjela sam!

– Ozbiljno? Nisu se naljutili?

– Naravno da su se naljutili. Ali nisam dopustila da me to spriječi. – Uхватила je njegov zabrinut pogled. – Daj, molim te, Dennis! Ta upravo si i sam prihvatio neobičan posao. Zašto ne bih i ja?

Tome se, očito, nije moglo prigovoriti. A netko koga je, poput čudesne zrake svjetlosti, obasjalo pomilovanje, bio bi lud da prigovara. No Dennis je to ipak učinio: – Zato što me to zabrinjava, eto zašto. I nije ga mogla uvjeriti svojim pogledom totalnog nerazumijevanja. – Nemoj se praviti glupljom nego što jesi, Bridie. Naprosto se ne mogu oteti pomisli kako u svemu tome ima nečeg čudnoga.

– Misliš da si odveć dobro prošao? – Pa? Zar nisam?

– A što si ti htio? Vrisku i svađu? Bacanje tanjura? Proplakane noći? Reci samo, i ja ću se potruditi da ti ispunim želju.

Njezin sarkazam nije ga uspio skrenuti s teme. Okrenuo ju je prema sebi kako bi joj mogao vidjeti lice.

– Ne želim izazivati vruga – uvjeravao ju je. – I nisam nezahvalan. Jedino me stalno progoni osjećaj da se ova situacija ne može tako jednostavno riješiti. Ako stvari sada ne stoje loše, možda uspiješ i štogod gorega zakuhati.

Bridie pokušava odagnati njegovu zabrinutost: – Oh, Dennis. Ja sam te pokušala mrziti, doista jesam. Ali nisam mogla, a ne znam se

pretvarati.

– Zar ti do mene čak ni toliko nije stalo?

Nije se nasmiješila. – Sklopili smo pogodbu – podsjetila ga je. – Nema predbacivanja. Nema osvrtnja na prošlost. Samo ti i ja i nov početak. – I pustivši da ono neizrečeno »Toliko mi ipak duguješ«, ostane visjeti u zraku, ona se okrene i uključi električni kotlić za vodu. – I stvarno mi nije žao što sam se riješila ovog posla. Osvećuju mi se što odlazim time što su mi dali cijeli mjesec dana Carterove, Callaghanove, a i gospođina Fullertona.

– Uzimaju svoju zadnju funtu mesa?

– Čista pakost! – reče Bridie. I tada joj prvi put nešto padne na pamet. Čista pakost. Je li to moguće? Je li Stella čitavu priču izmislila? Iza njezinih leđa, Dennis je i dalje raspoloženo ćeretao. – Ma, nije važno. Ionako će sve ubrzo završiti. – Da, uskoro će završiti – ponovila je za njim Bridie, savršeno svjesna kako se ove grozne pomisli, sada kad joj je jednom pala na pamet, nikada više neće osloboditi, nikada – sve dok to ne provjeri. Samo trenutak prije bila je najvedrija osoba na svijetu, oslobođena svojih opakih sestara, slobodna da s Dennisom i svojim sinovima započne život ispočetka, čak toliko slobodna da uđe u posve nov nesuvisao svijet kataloga boja i presvlaka za namještaj. A onda joj je u glavi eksplodirala ta sična primisao i sve zasula prljavštinom. Ako u tome ima imalo istine, ako je Stella stvarno izmislila čak i glasine o Georgeu...

Pruživši ruku iznad glave uzela je dvije šalice za kavu. – Osim što – objavi ona mirno – osim što Terence kaže da ću možda u petak morati na simpozij u Carlisle.

– U petak? Mislio sam da je Carlisle u svibnju. Bridie je dalje bila okrenuta leđima. – Ne, to su radionice u Herefordu. Na to ide Sarah. – Nastavila je ubacivati sjeme po sjeme himbe u svježe izorano tlo njegove zahvalnosti. – Ali, zauzvrat, on misli da je red da ja odradim Carlisle. – Žlicom je umiješala kavu, razmišljajući takvom brzinom da su joj se prsti ukočili. – Ali mogla bih zamoliti gospođicu Minto da nam posudi svoju vikendicu. Mogli bismo ondje provesti ugodan vikend.

Vapaj se dao predvidjeti: – Ovo je moj prvi tjedan na poslu, Bridie! Ja ne mogu nikamo otići.

– Misliš? – Nije se usudila dalje navaljivati, od straha da se, ovako obuzet zahvalnošću zbog udijeljena mu oprosta, ne slomi i ne odluči da su dvojbene ljepote škotskog krajolika i bračni seks privlačniji od šoferske kape i usjajena mercedesa. – Naravno, imaš pravo. A vjerojatno će se i sesije razvući do pet ili šest popodne. A možda i dulje.

– S druge pak strane, bio bi to zgodan način da se nas dvoje maknemo iz grada u vrijeme svadbe...

Ona mu hitro vrati loptu natrag: – To je istina. Možeš ih već čuti kako govore: »Jedini razlog što Bridie i Dennis nisu došli je taj što ovog vikenda nisu u gradu.« – Okrenula se opet prema kotliću s vrelom vodom. – Ne, imaš potpuno pravo. Otići ćemo onamo drugi put. Tako će biti bolje.

– Ipak – zaključio on, približivši joj se s leđa i čvrsto je zagrlivši – prava je šteta...

– I ja kažem – prihvati ona. – Ali nije važno. Još je to jednom ponovila kad je zazvonio njegov novi mobitel.

Dok je vozila prema sjeveru, Bridieno raspoloženje kretalo se u rasponu od ushita do najcrnje potištenosti. Brežuljci! Uzbuđeno si je govorila. Zelenilo! Osvjetljenje! Ali ubrzo bi pomislila, kao da divljenje ljepoti i vječnosti tek nakratko može udaljiti sumnju, kako je to baš zgodno ispalo što se u Stelinom jeftinom traču spominje jedina stvar na svijetu na koju Bridie nije mogla ostati ravnodušna. Kako je baš dobro ispalo što je sve to izišlo na vidjelo upravo kad je gospođa Moffat nestala u smjeru Škotske. I kako je baš Lijepo što se Stella uspjela tako vješto približiti Liddy i postati joj, tijekom veoma opsežnih priprema za svadbu, najbolja prijateljica.

Korijeni sumnje, međutim, duboko sežu. Isto je tako, kad čovjek bolje razmisli, baš zgodno ispalo što je Liddy pronašla dobar razlog da se naljuti, upravo uoči svoje ponovne udaje. Prava sreća da su ona i Bridie na pas mater. Konačno može svu tu brljotinu oko svoje glupe veze s Bridienim mužem jednom zauvijek zaboraviti, može odjenuti nešto slično bjelini, koliko to »krem« već može biti, i sama započeti nov život. Ta danas je posve uobičajeno prekinuti svoje stare veze i potpuno zanemariti prava onih koji te okružuju. Drugi brak je po tome bio poznat. – Ja sam tvoj novi tata – kaže muškarac djetetu koje ga jedva poznaje, i uopće ga ne voli, a osim toga, ima

svog pravog oca koji živi negdje drugdje. Godinu ili dvije kasnije ton se, uglavnom, mijenja. – Ako se ne možeš civiliziranije ponašati, možda ne bi trebao živjeti ovdje! – Kako bi održali na životu svoje bajkovite konstrukcije, ovi ljudi uzgajaju vlastitu varijantu bodljikave ruže penjačice. – O, ne. Njoj uopće ne smeta što ne vidi svog oca. – Da, znam da je to tvoja druga baka, dušo. Ali ovog časa smo malko prezaposleni i ne možemo te tamo odvesti. – O, sretne druge obitelji, sagrađene na izbjegavanju problema i lažima! Kakvo olakšanje za Liddy, ne morati više provoditi poslijepodneva u društvu s čovjekom koji je kriv što ju je Miles ostavio, ne morati se više, pri svakom pogledu na svoju sestru, sjetiti i osjećati se krivom.

Prometna policija dostigla je Bridie sjeverno od Carlislea.

– Žurimo se nekamo, ha?

– Ne osobito. – A kako nije bila raspoložena za uobičajene ljigave isprike, ona posve bezbrižno odgovori: – Naprosto sam brzo vozila.

Preokretao je očima dok je pisao kaznu. – Kamo ste se uputili, ako smijem pitati?

Ovome nije morala lagati. – U Ecclefechan. Odvojio je ružičasti listić od bijele kopije.

– Dvadeset minuta – upozorio ju je. – Ni sekunde manje.

U Ecclefechanu je živjela nevjerojatna količina Moffata. (Bilo bi joj lakše da je tražila nekog usamljenog Ecclefechana u Mofiatu.) Ali fotoreporter u mjesnom besplatnom listu napokon se ipak sjetio unuke koja je bila prvakinja u klizanju na ledu, jedinog podatka koji je Bridie uspjela iskopati iz sjećanja na neki žuti izrezak iz novina. A prodavač novina na uglu ulice u kojoj je živjela ta nadarena Fiona, odmah joj je pokazao bakinu kuću.

– Bridie! Kakvo iznenađenje!

I već je bila unutra. Nije je podvrgnula trećem stupnju. Nije se čak ni zapitala kako ju je Bridie pronašla. – Samo na kratko, znate – upozorila ju je Bridie. – Inače ću zakasniti na simpozij. – Ali kako je to kratko vrijeme moglo proći a da se ne spomenu sve tri sestre? Tu je bila na sigurnom terenu. Uz razgovor o Stelli dočekale su da se ugrije voda u kotliću i postavi stol za čaj. Heather su praktički uspjele pretresti dok su u čaj dodavale mlijeko, s obzirom da ju je gospođa Moffat jedva poznavala. Razgovor o pametnoj odluci gospođe Moffat da se, nakon tužne smrti svoga muža, vrati »kući«, doveo ih je do

taloga prve šalice čaja. A potom, naginjući se preko stola s čajnikom, gospođa Moffat reče:

– Ali ne smijemo zaboraviti na Liddy Kako je ona?

Bridie ispriča nešto o Liddy kako je upravo preboljela jaku prehladu i, po cijenu da razgovor skrene na krivi kolosijek, ubaci i neku izmišljotinu o Daisynoj školi.

Onda je gospođa Moffat sama načela temu: – A George?

Bez obzira na to koliko je bila napeta, Bridie nije ništa umišljala. Ton se bio promijenio. U glasu gospođe Moffat osjetila se neka oštrina. Da biste je čuli, morali ste, doduše, dobro napeti uši, ali ona je nedvojbeno bila tu.

Znači, bila je u krivu. A, na svoju je veliku žalost, bila i razočarana. Mogla je praktički osjetiti kako je preplavljuje razočaranje. Bilo joj je jasno da je pola zemlje proputovala, ne iz znatiželje, ne iz želje da otkrije istinu, nego zato da uhvati Stellu u drskoj, zlonamjernoj laži. Tko zna kakve li su se sve promjene dogodile kod njezinih sestara! Ali ona se varala. Pogled gospođe Moffat je to dokazivao. George Rigsby: Državni neprijatelj br. 1.

Bolje da ode.

– Nisam Georgea vidjela nekoliko tjedana – reče Bridie, nadajući se da će njen nezainteresirani ton odvratiti gospođu Moffat od toga da se upusti u priču za koju je Bridie sada bila sigurna da je Stella nije izmislila. – Zapravo mjesecima.

A odgovor gospođe Moffat bilo je prilično nedvosmislen: – Veoma mi je drago što to čujem.

O, Bože! Je li Bridie reagirala odveć odrješito? Očigledno su njezine riječi ostavile dojam da su se Liddy i George razišli. Bridie se upravo počela pitati bi li se potrudila da ispravi netočan navod, kad gospođa Moffat nastavi – Drago mi je da je tako završilo. Nisam, naravno, nikada ništa htjela reći. Ali...

Njezine pomno našminkane usne izgovorile su to veoma naglašeno. Bolje da se ne mičem, zaključi Bridie. Izgledalo bi malo čudno da se uputi prema vratima upravo kad počinje tračanje. gospođa Moffat mogla bi pomisliti da odlazi u znak negodovanja, što bi je moglo potaknuti da, bojeći se onoga što će biti preneseno Stelli, dogradi telefon i ispriča neku svoju, malo dotjeranu, verziju njihova

razgovora. Bolje da još malo ostane i da možda i sama nešto priklopi: – Uostalom, nije li o njemu kolala neka pomalo čudna priča?

Prilično neutralno, ne čini vam se? Uzmi ili ostavi. Ali gospođa Moffat se užasnula: – O, majko moja! Bridie, ja se zbog toga grozno osjećam! Grozno! Jednostavno ne znam što da kažem! – Ogrubjele ruke grčevito su joj se stisnule u krilu. – Zapamti da sam ja to Stelli rekla u najvećem povjerenju!

Bridie je veselo prekine: »Troje može sačuvati tajnu samo ako je dvoje mrtvo«, nadajući se da će ovo zrnce svjetovne mudrosti njezine majke pomoći gospođi Moffat i ublažiti joj grižnju savjesti. Ali nije joj uspjelo.

– Ne, ali Bridie, dušo! Lažno svjedočiti! To je neoprostivo. Neoprostivo!

Lažno svjedočenje. Znači, ne samo da glasina nije izmišljena, ona čak nije bila ni istinita. No, ako ništa drugo, to je dobra vijest za Daisy i Edwarda. Oni nisu ugroženi. To je bila posljednja odgovornost koju je Bridie vukla za sobom iz svog bivšeg života, a koju je sada mogla prerezati. – Znači, sve to se pokazalo kao jedna grozna zabuna.

– Zabuna? – obrazi gospođe Moffat zarumenješe se više od bijesa nego od neugodnosti. – Kakva zabuna! Ta žena je besramna. Naravno, lako je razumjeti zašto se toliko trudi da uprlja ime muškarca koji ju je iznevjerio. Ali izmisliti tako gadan trač! To je zbilja pokvareno. Pokvareno!

– Ali svodi se samo na to? Trač? U tome uopće nema istine? Nije bio optužen? Ni izveden na sud? – Ne, dušo, nije. U tome nema ništa osim zlobnih laži. – Oči gospođe Moffat su se zacaklile. – A ja se, Bridie, osjećam grozno. Osjećam se iskorištenom. Kao da su mene i moju prijateljicu Moiru uporabili kao dvije stare kanalizacijske cijevi za odvod prljave neistine, s namjerom da se nekomu naudi. Ne mogu si pomoći, Bridie. Osjećam se tako nečisto.

Obuzeta sažaljenjem, Bridie zaobiđe mali čajni stolić i sjedne na kauč kraj gospođe Moffat. Zagrlila ju je oko ramena i kad je osjetila da se tresu, ona veoma nježno reče: – Ne smijete kriviti sebe. To se može svakomu dogoditi, doista. – Bolna grimasa na njezinu licu govorila je u prilog njezinoj tvrdnji: – To se i meni dogodilo.

– Ozbiljno? – gospođa se Moffat s očekivanjem zagleda u Bridie, a potom, sjetivši se, reče: – Ali, dušo, ti se na svom poslu susrećeš sa svakojakim ljudima. Ne bi me to čudilo. – Hrabro se pribrala. To je zato što, kako kaže Moira, čovjek ne bi očekivao da će tu vrst gadosti čuti s jednog tako pristojnog mjesta kao što je Ballenaughie. Gospođa Mazić, ma nemoj! Gospođa Lažić bi joj bolje pristajalo! Ljutito je odmahнула glavom. – Ne mogu si pomoći, Bridie. Nikada neću oprostiti toj ženi. Ne mislim da je to u redu koristiti se drugim ljudima kao sredstvima za širenje neistine, čak ni onda ako se neki muškarac prema vama loše ponio.

– A on se loše ponio? – zapita Bridie sa sve većim zanimanjem. – Pa, rekla bih da jest. – Gospođa Moffat potapše Bridie po ruci kako bi je pripremila na ono što se spremala reći. – Znam da ti, dušo, nemaš predrasuda i da si osoba modernih nazora. To, zacijelo, i moraš biti s obzirom na svoj posao. Ali ja osobno mislim da čak i danas, u ovo doba, ako te muškarac odvuče od tvog zakonitog supruga, a potom odmah odjuri na neki izmišljeni novi posao i godinu dana stalno obećava kako će te pozvati k sebi čim nade nešto bolje od užasnog brloga u kojem trenutačno živi...

Bridie pred oči iziđe Liddyna suncem okupana dnevna soba, njezin prelijepi vrt, čarobna spavaća soba. – Užasni brlog?

...onda se naprosto prestane javljati. – Ona prezirno šmrcne. – E, pa ja to nipošto ne bih mogla nazvati džentlmenskim ponašanjem.

– Mislite li da je to Liddy znala?

– Samo ako joj je on rekao, dušo. Ne znam kako bi inače... Moira kaže da su George i spomenuta dama budno pazili da njihova veza ostane tajnom, dok im je to odgovaralo. Dok sve ove prljave igre nisu započele. Ne vjerujem da je ijedno od njih željelo da to netko čuje.

– Da netko čuje?

– Njegova žena, primjerice, dušo.

Sada su se pak Bridiene oči zacaklile: – Njegova žena?

Gospođa se Moffat hitro ispravila: – Njegova bivša žena, naravno. A tko bi joj zbog toga mogao zamjeriti; dovoljno je pogledati najmlađe dijete Fryerovih koje tako očigledno sličići... – No tu se ona naglo prekine, zašuti i šmrcne. – Sve, to je smrdljiva hrpa smeća, Bridie. Smrdljiva hrpa laži i zlobe. Dobro da se tvoja sestra iz svega toga izvukla, to je sve što mogu reći. I ako imaš imalo srca, nećeš joj

to nikada reći. – Sada kad je svoju srdžbu i negodovanje skinula sa srca, gospođa Moffat odlučila je, čini se, da na čitavu stvar što prije zaboravi. – Oh, tako mi je drago što te vidim, Bridie! Imaš li vremena za još jednu šalicu?

Bridie je ustala. – Sada zbilja moram krenuti. Na vratima je gospođa Moffat uhvati za ruku. Bridie, hajde da nikome ne kažemo ništa o ovom našem malom razgovoru.

– Ni Stelli?

– Nikome. – Gospođa Moffat baci oprezan pogled uz i niz ulicu kao da se boji da tko od susjeda ne prisluškuje. – Shvaćаш, ja sam se, zbog svih tih neugodnosti, samoj sebi zarekla... – I tu se ona opet osvrne po ulici. – Možda je glupo od mene. Ali to je moj način da nekako iziđem na kraj s ovim što mi se dogodilo.

– Potpuno vas razumijem – uvjerala ju je Bridie. – Vas je to što se dogodilo tako bolno pogodilo te ne želite da se bilo što, što kažete prenosi dalje, kako se, kasnije, ne bi opet pokazalo kao neistinito.

– Upravo tako, dušo. Točno se tako osjećam.

– Ne brinite. – Bridie se sagnula da je poljubi u obraz. – Moj će kljun ostati zakopčan.

– A ako te Stella bude pitala o čemu smo...

– Kako joj mogu nešto reći – prekine je Bridie kad do vas uopće nisam stigla. Kakva šteta! A bila sam tako blizu.. – I ona gracioznom kretnjom ruke pokaže prema uzvisini što je ulicu gospođe Moffat odvajala od glavne ceste. – Gotovo sam prošla ispred vaše kuće. Ali što zbog ovih idi onih razloga, što zbog prometne gužve, naprosto nisam našla vremena.

I prije nego što se gospođa Moffat stigla zbog toga zabrinuti, Bridie je bila nestala, sigurna da će ovako dva kljuna ostati zakopčana, a ne samo jedan.

Dakle? Bi li se on to usudio? Bridie se rukama naslonila na upravljač i razmišljala. Mnogi su se usudili. Jedni zato što do svojih starih dokumenata o razvodu nisu, bez većih neprilika, mogli doći; drugi pak da pred javnošću sakriju svoju, ne posve čistu, prošlost. To nije bilo teško izvesti. Trebalo je samo križićem označiti pogrešnu kućicu (Neoženjen, razveden ili udovac.) Matičar je povremeno tražio provjeru, ali ne odveć često, a uvijek ste se mogli izvlačiti na to da vam se poskliznula ruka ili da niste sa sobom imali naočale, ili da

ste totalni idiot kad su obrasci u pitanju. Napokon, to nije bigamija. Davanje lažnih podataka je možda kažnjivo djelo, ali nije isto kao da vam je zakonom zapriječena ženidba. Što je on, dakle, učinio, onog ružičastog i srebrnog jutra? Kad je prekrasna, prepuna životne radosti Liddy zabacila svoju raščupanu kosu i rekla: – Oh, George! Hajde da se oženimo! – je li joj priznao? Možda su sada već svi, osim nje, to znali. Možda je to još jedna od malih obiteljskih tajni koje je bolje držati što dalje od Bridie koja se u sve miješa i sve ih terorizira, kako im se njezini dosadni moralni principi («Ne možeš je jednostavno ne spominjati, Liddy Ona ipak postoji.») ne bi ponovno našli na putu. A možda zna samo Liddy A možda ne zna ni ona.

Pusti to, javila se Bridiena savjest. Nemoj se miješati. Nije važno. Osim toga, tebe se ne tiče u kakvim oni međusobnim odnosima žive, kao što se ni njih ne tiče kako ti izlaziš na kraj s Dennisom. I prema tome, Bridie, prestani s tim, smjesta! Zaklopi tu knjigu!

A možda bi nekadašnja Bridie bila u stanju u tome istrajati. Ali sve se toliko promijenilo. A ipak je jedno od najvećih ljudskih zadovoljstava iskoristiti prigodu da doznate je li onaj tko vam je učinio nešto nažao zaglibio možda i dublje no što ste se usudili ponadati. Pogled joj se stalno vraćao na autokartu raširenu na sjedalu do sebe. Je li to bio Ballenguillie? Ili Ballenchauchy? Ne, evo ga ovdje, točno na mjestu gdje je karta nabrana, centimetar od pregiba: Ballenaughie.

Bridie upali motor i ubaci u brzinu. Je li to samo puka znatiželja, pitala se. Ili je na to huškaju zlobni bogovi odozgo, s jedinom namjerom da izazovu neprilike? No kad je osjetila kako je počinje obuzimati lovačka strast, ona zapjeva iz sveg glasa, prateći pjesmom sve glasnije brujanje motora. Prije nego što će skrenuti na zaobilaznicu, Bridie pomisli kako bi, s malo sreće, mogla dokazati istinitost još jedne od majčinih ubojitih izreka:

Govno, što ga više diraš, više smrdi.

– Pa gdje se to, dođavola, nalaziš? Na putu za Damask?

– Ne, ozbiljno, Dennis – Bridie primakne slušalicu bliže uhu a drugo začepi rukom da ne čuje zaglušnu prometnu buku. – Hoću ti samo reći da sam se predomislila. Razmišljam o tome cijelim putem...

– Brides, o tome razmišljaš već mjesecima.

... i sada mi nekako sve izgleda drukčije. Želim na to otići.

Promet iza njezinih leđa dizao je paklensku buku. Dennis je šutio.

– Halo?

– Oni su te smotali, zar ne?

U prvi se mah nije mogla sjetiti o kome govori. Tko me to smotao?

– Oni tvoji mlitavci, socijalni radnici tipa dajte-im-još-jednu-priliku s kojima se cijeli dan družiš.

– Nemaju oni ništa s tim – reče Bridie uvrijeđeno. – Ovo je mnogo osobnije. – Razmišljajući kako da ga u to uvjeri, sjetila se onih trenutaka velikodušnosti na svom putu prema sjeveru, dok je vozila kroz veličanstveni škotski krajolik. – To ima neke veze s veličinom stvari. I vječnošću. I s tim da čovjek ne smije biti sitničav .

– Znači, sada neka svi mi, „otkažemo sutrašnje dogovore zato da ti se možemo pridružiti u kršćanskom opraštanju?

– Otkazete? Kakve dogovore?

– Pa, ja sam, primjerice, pozvao Tansy i Beth i dečke da dodu k nama na ručak.

Da dodu k nama kako bi joj odvratili misli od toga tako važnog dana, zvuči mnogo vjerojatnije. Ali, Dennis, to zacijelo možeš odgoditi za neki drugi dan. Ovo je važno.

– I mi smo bili – pripomenuo je tako tiho te ga je jedva čula. – Nekoliko tjedana.

Želudac joj se okrenuo. Pazi, upozorila je samu sebe. Sjeti se: onaj koji teži za osvetom, neka iskopa dva groba. (Usprkos mračnom proročanskom tonu, ova nije bila jedna od majčinih.) Ali kad je njegov mobitel počeo tuliti i on kratko rekao: – Uostalom, to je tvoj sprovod. Pardon, svadba – ona osjeti samo olakšanje što je razgovor završio. – Reci dečkima da su obvezna odijela, košulje i pristojne kravate. I provjeri znaju li točno u koliko je sati.

– Moram se javiti na ovaj poziv, Bridies. – Spustio je slušalicu. Ona iziđe na užasno studen vjetar. Da li da ga nazove i sve otkáže, prije nego što stupi u dodir s Lanceom i Tobyjem? Da kaže kako nema pojma što ju je bilo uhvatilo? Ali kakva bi to bila šteta! Ne, Bridie je nastavila voziti. Na svom putu prema jugu, prolazeći mimo Carlislea, upamtila je ime jednog hotela koji se činio prikladnim za stručne skupove. Na benzinskoj postaji u Penrithu kupila je omotnice i odmah ondje, sjedeći na ogradi, ispisala ček za kaznu zbog prebrze vožnje što ju je dobila dan prije, silno pazeći da ne načini kakvu

glupu pogrešku, koja bi mogla biti razlogom da se na nju i njezine kod kuće obruši kakva dodatna papirologija.

(Nije bilo mudro izložiti se pitanjima o tome kako to da se nalazila na cesti, osobito na onoj, kad je u to vrijeme trebala voditi nekakvu radionicu na temu praćenja obitelji.) Tek kad je prošla Lancaster, sjetila se da potraži ključeve vikendice gospođice Minto i da ih spremi u dobro čuvani pretinac svoje torbice. Ima li još negdje koji račun koji treba poderati? («Što, zar vas tamo nisu ni hranili?») I što još? Znala je da je kolege neće izdati. Pobrинуla se za to rekavši im da je jedini razlog što uzima svoja posljednja dva dana godišnjeg odmora to što se želi odvesti na sjever i kupiti neki specijalni i dugo ženi štap za pecanje Dennisu za rođendan. – Ne smijete mu ništa reći, ako slučajno nazove ili ako ga susretnete. Zamela sam trag tako što sam mu rekla da je riječ o stručnom skupu. Nemojte me odati!

Sve je bilo dotjerano do savršenstva – osim vjenčanog dara što su joj ga u ruke dale same vile suđenice Ballenaughiea. Taj je ležao na stražnjem sjedalu, još uvijek umotan u smeđi pakpapier. I njega će do sutra ujutro još morati lijepo dotjerati. Sebe također. Tko zna ima li koji komad u ormaru koji je u doglednoj prošlosti bio na čišćenju? Tanka haljina od zelene svile? Stella je imala pravo. Ožujak je tako nepredvidiv mjesec. Hoće li se vidjeti ako ispod obuče toplu potkošulju?

Još se natezala s hulahupkama i cipelama kad se Dennis konačno vratio kući.

– Je li ti to bila posljednja tura večeras?

– Najtoplije se nadam. – Potegnulo je rukav košulje koju mu je upravo bila izgláčala. – O, Bridie! Samo ne ovu, molim te! Znaš da je mrzim.

– To je svadba, Dennis.

– Ono jučer bila je najpodlija izdaja. – Ali bio je odveć umoran a da bi to dalje razrađivao. A ujutro je

Bridie bila zaposlena odgovarajući na telefonske pozive svojih sinova. Toby je odbio ići. Imao je spoj. Odavno dogovoren. Lance je bio popustljiviji, (osim kad je došao red na pristojnu kravatu), ali i njega je trebalo uvjeravati. Tako je Dennis, tek kad se vratio s pranja kola, uhvatio prigodu da priupita Bridie što ju je navelo da promijeni

mišljenje. – Ja jednostavno ne shvaćam što se događa. Što je bilo sa svim tvojim krasnim principima, svom onom uvrijeđenošću. Stalno si ponavljala da bi s prijateljem koji bi se prema tebi tako ponio, prekinula odmah i bez razmišljanja. Zašto si iznenada odlučila da im oprostiš? Samo zato što su članovi tvoje obitelji?

– Ne mogu to objasniti, Dennis. – Premda joj se bio posve približio, ona se nije htjela okrenuti od zrcala pred kojim je upravo vodila borbu sa svojom neukrotivom kosom. – Osim, možda... – Očajnički je tražila neki način da se iz ovoga izvuče. – Osim što je to možda bila velika pogreška, suditi o njima kao da su prijatelji. Možda je glavna svrha obitelji upravo to da je prihvatiš takvom kakva jest. On se namrštio na omraženu košulju. – To gore. – Ali nije se micao iz sobe. Očigledno je imao namjeru ostati ondje i pričekati da ona dade neko uvjerljivije objašnjenje za ovako neshvatljivu promjenu mišljenja. Zato je ona, dohvativši ukosnice, pokušala ponovno. – Mislim, ako dobro razmisliš, obitelj nipošto ne može biti nešto što čovjek može prihvatiti ili odbaciti, zar ne? Kad u obiteljske odnose jednom uvedeš mogućnost izbora, sve će se raspasti. Tko će izabrati bolesnike, starce ili luđake? Oni neće imati ni s kim ni kamo.

Ovo ga je razbjesnilo. – Tvoje sestre nisu ni bolesne, ni stare ni lude. Sama si rekla da su naprosto sebične i bezobzirne.

Odustala je od ukosnice pa je pustila da joj kosa slobodno padne na ramena. Ovako se puno bolje osjećala, a nije ništa lošije izgledala. – Pa, dobro – zacvrkuće ona – možda je jedini način da se čovjek bilo s kim u životu složi, taj, da nosi naočnjake.

Njemu to nije zvučalo uvjerljivo. Okrenuvši je prema sebi, uhvati joj lice objema rukama, i reče: – Zabrinut sam, Bridie. To nisi ti. To uopće nisi ti.

Ona mu se vedro nasmiješi: – Ne, ozbiljno. To jesam ja.

– Nisam baš uvjeren. – On čvršće stisne njezino lice. – Zapravo, ja se bojim da je to poraz. Ti ne donosiš odluke naprečac. Nikada to nisi činila. A ovako velika promjena mišljenja, kao grom iz vedra neba... – Zbunjeno je zavrtio glavom. – Nisi im ništa rekla. Uopće si nisi ostavila vremena da o tome još jednom dobro razmisliš. Ja mislim da pokušavaš navući na sebe neko lice koje nije tvoje. Bridie, svetica! Ali ti im ne možeš oprostiti pukim naporom volje. Predobro te poznajem, Bridie, ovo naprosto ne prolazi. Požalit ćeš to istoga

trena kad ih budeš vidjela kako ti se smješkaju preko svojih *canape* sendviča. Bojim se da se iznenada ne zapališ od bijesa. Da se ne prevrneš na leđa. Da ne eksplodiraš.

Podigla je lice i ponudila mu usne na poljubac, nadajući se da će sama njezina smirenost i odlučnost da provede svoj naum raspršiti njegove bojazni. – Imaj povjerenja u mene.

Pozorno joj se zagledao u lice, prije nego li je odgovorio: – Rado bih, Bridie, ali ne mogu.

Neka onda strahuje, ako baš mora. Unaprijed je mogla pogoditi kako će one reagirati, i nije se prevarila. Od trenutka kad je digla glavu i ugledala njih troje kako kroz vrata na okretanje odvažno kroče u predvorje, Liddy je, glumeći, u skladu s prigodom, veliku užurbanost, toplo poljubila Bridie i isti čas hitro odjurila kako bi se pozabavila dugom vrpcom na Daisynoj haljini, a i George, koji je slijedio primjer svoje buduće, izgubio se negdje na drugom kraju dvorane, propustivši prije toga jedno po jedno kroz svoj medvjedi zagrljaj. Stelli je, naravno, malo nedostajalo da ne počne mahati repom, što je išlo čak tako daleko da je dopustila da olakšanje što vidi sestru kako u društvu s mužem i sinom ulazi na vrata, nadvlada njezin strah od dodatnog opterećenja u smislu organizacije. – Oh, Bridie! Sjedit ćeš s nama u našem redu, zar ne? Mogu nekoga premjestiti straga. Mogu ovaj čas skoknuti i promijeniti nekoliko oznaka s imenima na stolu.

– Ne, nemoj – zaustavi je Bridie. – Dennis je dežuran. Sjedit ćemo blizu vrata, u slučaju da njegov dosadni telefon počne zvoniti. – Potom se, izbjegavajući mužev pronicav pogled, okrene da pozdravi Heather, koja joj je raširenih ruku poletjela u susret. – Bridie, ti si zlato. Ti si pravi anđeo! Znala sam da, kad dođe do gustoga, nećeš iznevjeriti svoju obitelj!

– Hoćemo li krenuti? – brzo upita Bridie. Budući da je Dennisa njegov izraz otvorenog prezira učinio nedodirljivim, ona potraži zaštitu kod sina. – Vidiš kako je Lance elegantan? Ne bih se uopće čudila da sljedeća svadba bude njegova. – A, u svom prevelikom uzbuđenju, možda bi se čak bila upustila i u kakvo nesuvislo nabranje Tansynih vrlina, da ih prve note Liddyne najdraže pjesme, što su se začule iz razglasa, nisu natjerale da se požure na svoja mjesta. Dennis je uhvatio Bridie pod ruku, i slijedeći njezine upute

poveo je kroz dvostruka vrata do zadnjeg reda sjedalice. Premda nisu bili u crkvi, Bridie se ipak osjećala krivom, kao da su ljudi oko nje njezine skrivene zlobne misli mogli jednako dobro čuti kao i Liddyne i Georgeove jasne, svečane odgovore. Bridie je sjedila promatrajući kako Stellin izazovni novi šeširić poskakuje gore-dolje, te kako se Heatherini, svježe manikirani, prsti neopazice, uz vrat, prikradaju njezinu ovratniku provjeravajući pad njegovih bogatih valovitih nabora. Kako li je prezirala svoje sestre! Kako su je samo mogle dočekati onako raširenih ruku, bez ijedne riječi isprike, kao da si uopće nemaju što predbaciti? Ponašaju se kao da su i one, poput Georgea, uvjerenе da ljudi imaju pravo izabrati gdje žele započeti svoj novi život. Ali to nije pošteno, to nije u redu, početi s brojenjem uvijek ondje gdje tebi odgovara, kao da su tjedni i mjeseci tvoje vlastite okrutnosti iznenada netragom nestali.

Ali nisu. Otvori knjigu onoga drugoga i naći ćeš ih tamo, crno na bijelom. Skini naslagu po naslagu uvreda i nepravdi, sve do početka svijeta i vijeka, i nećeš naći niti jedno mjesto na kojem bi se dvoje moglo složiti i reći: »Ovdje je sve započelo.« Koliko je Bridie bilo poznato, Stella je mogla godinama patiti od osjećaja da je prezrena i omalovažena. Kao što je bilo veoma vjerojatno da je Heather tisuću puta uskipjelo zbog Bridienih upornih pokušaja da organizira obiteljski život. A Liddy je, gotovo sigurno, već bilo dosta toga što je prisiljavaju da skriva istinu kako bi učinila uslugu onoj kukavici od svog šogora i uštedjela svojoj sestri suočavanje s nezgodnim činjenicama. Da ste doista željeli oprostiti i zaboraviti, mogli ste se uvijek ponovno prisjetiti onoga što su vam roditelji govorili kad bi se kao djeca posvadili. A! ona ti je to napravila? A što si, ako smijem pitati, napravila ti njoj trenutak prije? – Da ste se trudile, oprostiti, bilo bi to lako. Mogle ste odmah, ovdje, pozvati sve da prekinu s ljutnjom i neprijateljstvima. Mogle ste biti dovoljno velikodušne i pune ljubavi da, promatrajući svoju ozarenu sestru kako se obraća najprije svom novom suprugu, a potom i ostalim gostima, izreknete u sebi staru, prastaru riječ kojom se od pamtivijeka objavljuje prekid neprijateljstava: »Pakt. « Da ste imale namjeru oprostiti...

Sada se Lance nagnuo preko Dennisove ruke: Mama, mogu li otići? Podigla je kažiprst: – Još samo jedna sitnica... On je tiho zavapio: –

Mama! Pogodili smo se. Bez primanja. Rekla si da mogu otići odmah nakon obreda.

– Čekaj dok čuješ. – Potražila je u torbici svoje ključeve. – Uzmi auto. – Lanceu se odmah zakrijesiše oči, premda se, kraj nje, Dennis ukočio od negodovanja. – I usput odvezi veliki paket što je na stražnjem sjedalu do Giovannija.

– Mogli bismo i mi otići, Brides – predloži Dennis, pun nade.

– Nećemo dugo ostati – umirila ga je ona. – Samo nekoliko minuta. Forme radi.

– Forme radi! – No ipak je dao sve od sebe: ustajući kad i svi ostali i uljudno se smiješeći sve dok nisu obukli kapute i polako napustili dvoranu. Na kratkom putu do restorana s druge strane trga, što ga je Liddy bila rezervirala za primanje, razgovarao je jedino s Daisy i Edwardom, i nevoljko se od njih rastao na ulazu. Unutra je iznenada iskoristio neslužben ton prigode i odvuкао Bridie od onoga što se moglo smatrati redom čestitara, da se većina gostiju nije razbježala u potrazi za pićem koje je bilo posluženo na pladnjevima.

– Dođi, Brides, uzmi jedan od njihovih ljupkih otrovanih kaleža.

– Pst, Dennis!

– Nemoj me ušutkavati – upozorio ju je. – Ja i onako ne znam zašto smo uopće ovdje. – Okrenuvši joj leđa, sa zanimanjem se zagledao u redove boca na zidu iznad šanka, praveći se da ne vidi roj rođaka što se počeo okupljati oko Bridie. U posljednja tri mjeseca njezina izbivanja iz obitelji, i Neil se, koliko je Bridie mogla vidjeti, također okoristio Stelinom sve većom bliskošću s Liddy On je na sebe preuzeo dužnost da gnjavi konobare, ulizički poziva na »pristojnu tišinu« kako bi se čule zdravice a, kad je Liddyn, šampanjcem pothranjen, smijeh počeo bivati opasno glasan, on je bio taj koji je nju i Georgea odvuкао do Bridiena poklona.

– Poklon? Sada?

– Ovo je od Bridie i Dennisa. Mislio sam da bi možda bilo lijepo... Nije joj trebalo dalje objašnjavati, odmah je krenula u tom smjeru. Dok je Liddy petljala oko dražesne ružičaste omotnice i uskliknula s oduševljenjem, kako se i pristoji, našavši u njoj čestitku, Bridie je pogledom potražila Dennisa, kojega, međutim, nigdje nije bilo. Neil uze čestitku i pročita svečanim glasom: »Uživaj u svom vjenčanju – Bridie.« I Dennis, naravno dodao je on na svoju ruku, pretpostavivši

da je to Bridie slučajno previdjela. Kao samozvani meštar ceremonije, uputio joj je zahvalan osmijeh u ime nacvrcane Liddy, ali Bridie to nije vidjela. Njezin pogled bio je netremice uprt u Georgea, dok je Liddy, veselo se boreći s vrpcama, izvlačila uokvirenu sliku iz njezina sjajnog omota i čitala ono što je pisalo na ceduljici:

– Minna u pijesku.

I zamislite. Ovo mu ime nije ništa značilo. Nije ni trepnuo. Uspio je tako temeljito, kao kirurškim nožem, odstraniti svoju prošlost da mu se čovjek gotovo morao diviti. Minna, napokon, nije neko uobičajeno ime kao Margaret ili Ann, pri spomenu kojih bi vam srce, upravo zbog te njihove učestalosti, već za koji tjedan, prestalo poskakivati. Koliko Minna čovjek uopće može sresti u životu? Pa i kad bi glasina o njezinu srodstvu s njim bila običan trač, nju čovjek nije mogao lako zaboraviti. Bridie je na zabranjenom području, zaklonjena sjenom granične živice, provela tek nekoliko minuta, i to je bilo dovoljno da se uvjeri kako pred sobom ima dijete s doista spomena vrijednim asortimanom odurnog ponašanja. Tulenje i vriska započeli su čim su se otvorila rasklimana stražnja vrata. I u kratko vrijeme potrebno da se objesi jedna košara rublja, i njezina je majka, vjerojatno iscrpila dobar dio vlastitoga nedjelotvornog repertoara. – Glupačo! Jesam li ti rekla da ne izvrćeš košaru? – Slušaj, ako ti je hladno, zaveži i gubi se unutra! – Minna! Prestani navlačiti tu plahtu! Past će u blato! – I dok je neizbježna pljuska izazvala neizbježno urlikanje, Minna je svojim malim pesnicama bijesno udarala majku po nogama, a Bridie, posve zanesena tim tako nemilim prizorom, uopće nije čula tihe korake iza svojih leđa, i užasno se prepala kad je, čas kasnije, osjetila na ruci nečiji dodir i začula glas.

– A što vi mislite? Kako vam uopće pada na pamet da se ovako šuljate po tuđem vrtu? veoma neugodan trenutak. Čak i sada, pri pomisli na to, Bridie su prolazili srsi. Ali tko bi pomislio da će ta žena što je tako oštro i sumnjičavo zurila u nju, veoma brzo postati tako prijazna? Očito 199 i je službena iskaznica odigrala svoju ulogu. (Kad su djeca u pitanju, ništa neće tako dobro potaknuti susjedstvo na tračanje kao neslužbena posjeta socijalnog radnika. Ljudi su uvijek sumnjičavi kad je u pitanju način na .koji drugi odgajaju svoju djecu). Ali kad je natočena kava, najvjerojatnije je upravo Bridieno iskreno divljenje crtežima i uljima što su se nalazili posvuda u ovoj

kućici, imalo čudotvorno djelovanje. – Je li ovo vaše? Ali to je doista sjajno! Oh, pogledajte ovu! – U roku od jednoga sata pogodba je sklopljena. Odlučeno je da ono »šaputanje koje je pobudilo našu pozornost« treba zanemariti. (Gospođa Fryer, premda nedvojbeno neugodna osoba, nije bila loša majka). A iz hrpe ulja što se upravo vratila s izložbe u Traquairu, Bridie je uspjela kupiti Minnu u pijesku.

O, zar nije bila izvrsno pogođena? Kako bi što bolje mogla vidjeti Georgeovo lice, Bridie se, dok je Liddy podizala portret prema svjetlu, prišuljala malko bliže. Prava šteta što nema odgovarajući okvir ovaj uopće nije po Liddynu ukusu (bez komadića razbijena zrcala, bez pastelnih boja). Uostalom, ona zacijelo kod kuće ima hrpe okvira manje-više odgovarajuće veličine. Ne, ne treba se bojati da u svojoj ljupkoj, pretrpanoj kući, neće za nju naći mjesta – po mogućnosti ondje gdje će je George morati pogledati najmanje desetak puta na dan.

Kao što je, s očiglednim užasom, upravo sada učinio. Činilo se da je umjetnički nadarena susjeda uspjela savršeno uloviti onaj plačljivi, pohlepan pogled crveno obrubljenih očiju, koji je zacijelo nebrojeno puta vidjela preko rešetaka dječjeg krevetića, u visokom dječjem stolcu – pa, i u tom istom pijesku! Čak ni George nije uspio zaboraviti to lice. Iznenada se okrenuo kako bi pogledom pretražio skupine nezainteresiranih dobronamjernika, tražeći među njima Bridie. Učinila je još korak naprijed kako bi mogao bolje vidjeti izraz slavodobitna izazova na njenu licu. A da nova Bridie nije svoje srce tako uspješno zamrznula da spriječi otapanje svojih ledenih namjera, u tom se trenutku čak bila mogla sažaliti nad svojim novim novcatim šogorom, toliko su očite bile njegova tjeskoba i patnja.

– Zar nije ljupka? – cvrkutala je Liddy. – Izgleda kao pravi mali mrgud! Boje su čudesne, Bridie. Tko je to naslikao? – Opet je okrenula portret. – Megan McFaden.

Novo trzanje Geogeoova lica naveli su Bridie na zaključak da mu se sjećanje počelo naglo vraćati. Ona se nasmiješi i okrene glavu, kao da je zbunjena pozornošću kojom obasipaju njezin poklon. Bi li sada bilo u redu popiti još jedno piće u zdravlje mladenaca? Nikada više neće ona zaklopiti knjigu ili izići iz kina ili kazališta ne želeći povjerovati da su ljudi spremni potrošiti strahovitu količinu energije na zadovoljenje svojih mračnih, tajnih žudnji. Sada je znala da su se

oni koji se osjećaju izigranima spremni odreći svega: istinoljubivosti, savjesti, navike da činiš dobro, svega – samo zato da s nekim izravnavaju račune, da se osvete. Poticani zlobom, u stanju su žrtvovati sve svoje velikodušne porive kako bi ostvarili svoje planove i sa sebe skinuli ljagu poniženja. A tko da ih zbog toga krivi? Čak i mlakonje što se zalažu za opraštanje zacijelo potajno sanjanju o poštenoj igri: krv za krv A po čemu bi se smatralo vrlinom ako se suzdržavate onda kad treba služiti pravednoj stvari.? U osveti postoji neka simetrija što je pravednost zahtijeva. To je način da se pokaže da o tim stvarima treba voditi računa, da su moralni principi važni, i da će uvijek biti važno, kao što je Bridie cijelog života nastojala, postupati po svojoj savjesti.

I zato neka im svaki trenutak zajedničkog života bude pomračen ovom koprenom saznanja koje im nije zajedničko, na isti način kao što je pomućena i njezina nekoć čista obiteljska sreća. Neka George strahuje. Neka se znoji. I neka mu se od tog napora da neprekidno pazi na svoj jezik, i boji se Bridiena, svaka buduća intimnost ogadi a ljubav uvene. Zid njegove šutnje stajat će između njih dvoje, a Bridie neće osjećati ni sažaljenje ni grižnju savjesti. Oboje su to zaslužili. A da je tamo gore, na svojem »stručnom skupu« na sjeveru, imala više vremena, možda bi se bila odvezla u posjet njegovoj bivšoj ženi, u nadi da i ona, također, u susjedstvu ima nekog nadarenog slikara kojemu nedostaju modeli. Dva portreta bila bi još i bolji poklon. Mogla im je pokloniti komplet.

Jedan od konobara prolazio je mimo nje i ona, u slavljeničkom raspoloženju, posegne za još jednom čašom. Sada je Liddy ushićeno uzvikivala, diveći se ljupkoj porculanskoj posudici za mirisne tvari, još jednom od zakašnjelih darova, a Bridie se okrenula na drugu stranu. Susrevši vlastiti pogled u zrcalu iza šanka, ona podiže čašu i, još uvijek se smiješeći, nazdravi.

Zašto ih je iznenada zamijetila? Zašto bi se, u prostoriji u kojoj ima pedeset i više ljudi što veselo čavrljaju, Bridie odjednom učinilo da se sve oko nje umirilo, kako bi njoj dalo priliku, da prvi put vidi ta dva para očiju, što su pratila svaki njen pokret? Dobro, Stellu može razumjeti. Stella je sa svojim oštrim njuhom mogla nanjušiti i najmanju tajnu. Ali ondje na drugoj strani, u dubokoj sjeni kuhinjskih vrata, stajao je netko drugi, netko za koga nikada ne bi pomislila da

je može gledati tako bestrasnim pogledom, s toliko neprobojne mirnoće. Pokušala ga je razoružati podigavši po drugi put čašu, kao da mu poručuje: – Ja sam sada spremna. Htjela sam samo na kratko ostati kako bih pokazala da se ne ljutim. Idemo li?

Ali Dennis, nepokolebljiv kao pravda, nije se ni pomaknuo.

To je, pomisli Bridie, tako svojstveno Stelli da se osjeti obveznom izmisliti neku izliku. Njih su dvije, stojeći ovako pred kućnim vratima i držeći svoje papirnate pladnjeve s preostalim *canape* sendvičima, djelovale prilično uznemireno.

– Možemo li ući?

Bridie nije mogla sakriti kratko oklijevanje. Znala je da mogućnost takva posjeta postoji; čak i vjerojatnost. To je bio jedan od razloga što je tako rano ustala. Ali ipak o tome još nije stigla dobro razmisliti. Osjećala se pomalo nervoznom. Učinivši korak unatrag, spotakla se na kutiju što je stigla dan prije, upravo kad su odlazili na vjenčanje. Primijeti da je Dennis još nije otvorio, premda je ustao dobar sat prije nego što je sirotog omlitavjelog Harryja odvuкао na uobičajenu šetnju. Ona nogom odgurne paket u stranu i makne se sa vrata kako bi pustila sestre da uđu. Heather se odlučnim korakom uputila mimo nje ravno u kuhinju i s treskom spustila svoj papirnati pladanj na radnu plohu, dok je Stella zaostala mrmljajući nešto kao: – Shvaćaš, toliko je toga ostalo. A oni iz restorana računali su da će to netko odnijeti. Pa smo mislile da bi možda ti i Dennis, ili dečki...

Budući da ni samoj sebi nije zvučala uvjerljivo ona ostavi rečenicu nedovršenom.

Heather se okrenula k njoj. – Pravi razlog zašto smo ovdje je taj što ti Stella ima nešto reći.

Stella je izgledala užasnuto. – Ne reći, Heather. Pitati. I to ne samo ja. Dogovorile smo se o ovome, nemoj zaboraviti. Zato smo obadvije i došle.

Na pol puta prema kotliću za toplu vodu, Bridiena se ruka zaustavi u zraku. Čekala je da njezina sestra čuje samu sebe, da prepozna u svojim riječima odjek Bridienih čestih vapaja za pomoć u posljednjih nekoliko mjeseci. Ali Stella je stajala tu pred njom bez imalo rumenila stida, bez ijedne primisli.

A ona se spremala da im ponudi kavu! Bridie odlučno skrsti ruke na leđima. Zar nitko od njezine obitelji ne miče ni malim prstom da

barem nešto pokuša o sebi doznati? Zar ih baš ona mora gurati naprijed, uvijek ona?

Predosjećajući da im Bridie, premda je došla na vjenčanje i primanje, neće uzvratiti istim obzirnim ponašanjem, Heather počne požurivati Stellu: – Daj, nastavi! Da s tim svršimo. Pitaj!

Stella se doimala prilično uznemireno. – Riječ je o onom poklonu – protisne napokon. – O onoj slici. Zabrinuta sam jer mi se čini da tu ima nečega sumnjivog.

– Nečega sumnjivog?

– Da. To nije posve bezvezna slika, zar ne?

– Nipošto – raspoloženo potvrdi Bridie. – Naslikala ju je prilično poznata škotska slikarica koju sam susrela kad sam bila gore na simpoziju. Ova se slika bila upravo vratila s izložbe u Traquairu. Mislim da bi se čak mogla pokazati kao dobra investicija.

Heather se nestrpljivo promeškolji. – Ne vjerujem da je Stella na to mislila.

– Doista? – Bridie pogleda prvo jednu pa onda drugu sestru. – Što je, dakle, Stella mislila?

– Znaš na što ciljам, Bridie – reče Stella ljutito. – Ta slika ima u sebi nešto veoma sumnjivo.

Odjednom se, sjetivši kako joj je ista Stella svojim ponašanjem za vrijeme ispitivanja bila digla tlak, Bridie primakne najbliži geranij k sebi i počne s njega čupati uvelo lišće. Ima ga dovoljno, pomisli, da joj potraje cijelo jutro. – Sumnjivo? – ponovi ona sestrinim vlastitim odsutnim, nesusretljivim glasom bez trunke razumijevanja.

– Upravo tako – potvrdi kratko Stella. – Znaš. Nešto značajno. Kad je vidio sliku te djevojčice, doimao se veoma čudno. Njemu je to nedvojbeno nešto značilo. Kao i ime slikarice.

Bridie je nastavila čupati lišće. – Pa, to je normalno.

– Zašto?

– Zato što je George bio čest gost kod nekoga tko živi vrata do vrata s Megan McFadden. A budući da je ona prilično poznata u svom mjestu, više je nego vjerojatno da joj zna ime.

– Ali kako si ti sve to doznala?

– Ispričala mi je kad sam kupila sliku. I same znate da se takve stvari nekako same uvuku u razgovoru. »Oh, poznajem nekoga tko živi ondje u blizini. « I tome slično. – Bridie podigne glavu s

poluočerupanog geranijuma da vidi kako im je sve ovo sjelo. Heather se doimala kao da je napol uvjerena, kao da bi ova slučajna povezanost sa susjedom neke njegove stare prijateljice mogla na apsolutno zadovoljavajući način objasniti Georgeovu zaprepaštenost. Ali Stella s tim nije bila zadovoljna. – To je bilo nešto više od toga. Ne samo iznenađenje. Bila je to užasnutost.

– Znaš da sam i sama to pomislila. – Bridie pusti da joj izraz blage, bezazlenosti, što ga je do tada imala na licu, zamijeni neskriven podsmijeh. – A, iskreno govoreći, nisam mogla ne osjetiti malko sažaljenja prema jednoj Minni. Kakvo neobično ime, zar ne? – nastavila je Bridie. – Čovjek nipošto ne bi očekivao da će netko tako jednostavan i skroman kao što je George...

Heather je bila ta koja je prekinula nastali muk: – Bridie, želiš li time reći kako je dijete na slici... Bridie podigne ruku. – Ništa je ne želim reći. To je samo mjesno govorkanje. Ali, prema riječima Megan McFadden, to je nedvojbeno ono što misle susjedi. – Pogledala je Stellu i, utvrdivši sa zadovoljstvom da je totalno zaprepaštena, ona, pazeći da ne pretjera u karikiranju, doda: – Ali, ozbiljno, ne smijete nikome reći ni riječi! Doista ne smijete! Držite svoje kljunove zakopčane, ili će me Megan McFadden ubiti!

Stella je pocrvenjela, no da li od šoka ili zato što se prepoznala, to Bridie nije znala. Zato ona nastavi: – Bilo kako bilo, Minnina majka sigurno ne bi željela da se taj trač proširi upravo sada kad se pokušava vratiti svome mužu. – Otkinula je još nekoliko listića s biljke, a onda onako, kao usput, zaključi: Lako se, naravno, baviti krpanjem vlastita braka, nakon što si uništio tuđi.

Heather je, čini se, opet prva shvatila. – Pokušavaš li nam reći da je George već oženjen?

– O, ne! – zgrozi se Bridie. – To nipošto nisam rekla! Kakva ideja! Ne, uvjerena sam da je njegov razvod zakonski posve u redu. Sa svim potpisima i »muhurima«.

Po Heatherinu izrazu moglo se lako zaključiti da ova novost nije ništa bolja. – O, Isuse! – promrmljala je i skljojala se na najbliži kuhinjski stolac. – Misliš li da to Liddy zna? – Okrenula se i pogledala Stellu, i Bridie njen pogled sa zadovoljstvom protumači kao potvrdu da je Heather savršeno svjesna svih tajnih promjena što su nastale u njihovim odnosima u posljednjih nekoliko tjedana. Koga

pitati ako ne Stellu? Stellu, koja je tako hitro iskoristila prednost sestrina izgnanstva, i navalila sa svim svojim katalozima i albumima uzoraka i priručnicima za savršeno organiziranje svadbe. Tko će bolje od nje znati što je budući muž rekao svojoj ljubljenoj o svojoj prošlosti? Jer kakvog su inače smisla imali svi oni slatki, povjerljivi razgovori o uzvanicima i haljinama i cvijeću i oznakama za mjesta za stolom i sličnom – kakvog je, kad smo već kod toga, smisla imalo ono tvrdoglavo nepoštivanje principa, sva ta izdaja – ako, nakon svega toga, Stella o tome što sirota Liddy zna ili ne zna, nema pojma kao ni njezine sestre?

A Stellinu bol bilo je pravi užitek gledati, dok joj polako, posve polako počinje bivati jasan dublji smisao sve toga. Bridie se naslonila na vrata trijema i prekrižila ruke na grudima. Samo naprijed! Sokolila ju je u mislima. Pokušaj to dokučiti, Stella! Promisli malo! Ili ti nisi baš takva prijateljica s Liddy kao što vjeruješ – nije ti to rekla, zar ne? To ti se jasno vidi na licu – ili od sada to više nećeš moći biti. Nećeš moći, s tim odurnim albatrosom saznanja što ti je za vratom i koji će zasmrđiti sve ono vaše prelijepo djevojačko druženje. Naravno, uvijek joj još možeš pokušati reći. Ako se usudiš. Samo nemoj zaboraviti da bi se i ti, poput mene, mogla veoma lako naći odbačena van, u mrak. Sestrine oči zakrijesile su se od neprolivenih suza kad joj je to doprlo do mozga. Ovo je tajna koju nikada neće moći nikome reći. Niti će je moći zaboraviti. – Kako si samo mogla sve ovako pokvariti? prošaptala je užasnuto. – Kako si mogla dopustiti da se to dogodi?

– Za Boga miloga! – raširi ruke Bridie. – Pa što sam, uopće, po tvom mišljenju trebala učiniti?

I onda je došlo. Besprijekorno. Od riječi do riječi točno. U pravom trenutku. Prvo Stelin vapaj: – Bridie, trebala si joj reći! – A odmah potom, uvrijeđenim se glasom javila i Heather: – Da, očigledno je to trebalo učiniti.

Oh, savršeno! Savršeno! Bridie je naslonila glavu na debelo staklo na vratima i pustila da joj čisto veselje prožme napaćenu, prodanu dušu. Sestre su zbunjeno promatrale kako joj se licem širi blaženi osmijeh čistog ispunjenja. Načas je zavladao muk, a onda su obje, prvo postiđena Heather, a potom i razliučena Stella, u potpunosti shvatile što su rekle i zašto im je to zvučalo tako poznato.

– O, Isuse! – promrmljala je Heather.

Stellino se lice iskrivilo od bijesa. – Bridie, kučko jedna! Kravetino jedna obična!

Bridie ih uopće nije slušala. Dolje kod njenih nogu, od naglog prodora ledenog ožujskog vjetra zakloparao je poklopac na vratašcima za mačku. Podigao je s poda pocrnjele listove i uskovitlao ih po kuhinji, kao da mali zlobni dusi, čiju je pomoć zazvala, plešu, slaveći njezinu pobjedu.

Poklopac na mačjem ulazu pao je natrag na svoje mjesto. Uvelo lišće se smirilo na podu. A Bridie osjeti kako je sva ona napetost posljednjih nekoliko mjeseci odjednom napušta. Sada, kad je bitka bila dobivena, koljena su joj se odjednom smekšala poput želatine. Prvi put, nakon tjedana i tjedana, misli joj se prestadoše kovitlati. Sada je sve bilo gotovo. Sve je prošlo. Sve. Pustila je da joj se tijelom širi toplo, umirujuće saznanje da su računi izravnani i da je to, malo po malo, smiri.

One su, međutim, već počele navaljivati: – Za ime Božje, Bridie! Što ćemo učiniti?

Kakav bezobrazluk! Kakav neopisiv bezobrazluk! Kako bi bilo lijepo staru Bridie opet imati u obitelji, sa svim zavjerama i planovima što ih je vječno kovala da održi obitelj na okupu. Zar im nitko nikada nije rekao da se mrtvi ne vraćaju u život, i da ljubav, ne spona, jednom neoprezno raspuštene, ostanu zauvijek vijoriti na vjetru?

– Ah, nemojte to mene pitati. – Blaženih li riječi! Zašto ih nikada, nikada prije nije izgovorila? Tako su jednostavne. Tako veličanstveno neobvezujuće. Da je na vrijeme upoznala prednosti ravnodušja, mogla je i ona, baš kao i njezine sestre, prolebdjeti kroz život na tom mekom i bezbrižnom oblačku. – Ne, nemojte pitati mene. Ja sam posljednja osoba koja će drugima govoriti što da čine. Vidite i same što se dogodilo kad sam posljednji put pokušala nešto reći Liddy.

To im je začepilo gubicu. Dok je jedna čekala na drugu da započne pregovore ispočetka, začulo se opet klepetanje poklopca na mačjim vratašcima, a iz njih je provirilo nešto crno i veoma određeno.

– Što je to? – upita uplašeno Heather.

– Harry – odvrati Bridie. – Vratio se sa šetnje. Sjećajući se jučerašnje Dennisove neljubavnosti, Heather se okrene Stelli: – Hajde! Bolje da odemo. Gurajući sestru, koja je još bila u totalnom

šoku, prema vratima, uspjela je ipak skupiti snage za posljednji hitac:
– Slika je, srećom, toliko ružna te je Liddy, zacijelo, neće objesiti.

– Ona smatra da je ljupka – zacvili Stella, pokvarivši sve. – Kaže da će je objesiti na stepeništu.

– Tamo će izvrsno izgledati – doviknu Bridie, idući za njima prema izlaznim vratima. Kad su joj se vrata zalupila u lice, ona malo ustukne, a potom, shrvana od smijeha, naslonivši se uza zid, pusti da joj koljena popuste. Tako im treba! One su, na poslijetku, sve ovo započele; to je njihova opasna zamisao da ljudi ne zaslužuju nikakav poseban tretman samo zato što su članovi obitelji. One su se počele ponašati kao da su se vremena izmijenila, i kao da je biti lojalan svojoj obitelji zastarjelo, jednako kao pripremati svake večeri svjež obrok, danas, kad postoji mikrovalka ili gledati televizijske emisije onda kad se prikazuju, umjesto da ih snimiš i gledaš kad tebi odgovara. E, pa sada su to osjetile na vlastitoj koži, zar ne? One su počele mijenjati običaje, a u međuvremenu se i ona promijenila. Ali one će zbog toga više žaliti nego ona. Sto je ona uopće imala od svega toga? Pokušala je ispuniti prazninu nastalu majčinom smrću, a sva joj je nagrada za to bila beskrajno glupo organiziranje nečega, veliki telefonski računi i muž kojega je toliko zapustila da je sve češće posezao u hladnjak. Ne, ne, bit će sretna kad ih se riješi. Neće više o njima morati razmišljati. Njihovi problemi neće više utjecati na njezin život. Osjetit će jednako olakšanje kad ih se riješi, kao da je riječ o najgorem od beznadnih slučajeva na njezinu poslu. Kao Dennis i Marleyevi, viđat će ih kad joj to bude odgovaralo: na vjenčanjima i sprovodima; a inače će se držati na pristojnoj udaljenosti (kao sve prave obitelji). Sjećanja će, nedvojbeno, s vremena na vrijeme izranjati na površinu; u trenucima nepažnje, nešto će ih, možda, izazvati: smijeh nalik Liddynu, iz udaljenog kuta sobe na nekoj zabavi; red čaša s džin-tonikom na šanku u nekom kazalištu; savršeno pokošeni travnjaci.

Ali za čas će nešto drugo privući njezinu pozornost. Ona će za sobom ostaviti tek prolazni dašak žaljenja.

Na vratima se pojavio Dennis. – Bridie, što to radiš? Smiješ se? Ili plačeš?

Nije mu to mogla reći jer ni sama nije znala. Odjednom je uhvati neka nervoza i ona počne prtijati oko paketa na podu... – O, pogledaj!

To je onaj dio za usisač, konačno je stigao. Nadajmo se da je ovaj dobar. Prilično im je trebalo da ga pošalju. Zbilja ću poludjeti ako...

Kleknuvši pred nju, on joj uze iz ruke savitljivo, plastično crijevo i odloži ga na pod. – Bridie, moram ti nešto reći.

– Nemoj! – povika Bridie želeći ga zaustaviti. Ne mogu sada razgovarati, Dennis. Sve je ovo bilo odveć za mene. – Nije ga se usudila pogledati, znajući da će vidjeti isto ono što je vidjela i sinoć, kad je posegnula za njim a on se, s nelagodom, okrenuo na drugu stranu. – Ne bismo li mogli sve ovo zaboraviti? Sjećaš se što sam rekla Heather, kako se ovaj vikend vjerojatno spremamo u Francusku? Pa, hajde da jednostavno sve ostavimo i odemo. – Počela je brzo govoriti, odlučivši ga spriječiti da kaže ono što je znala da dolazi. – Hajdemo u Deaulort. Tamo ti se bilo svidjelo. Sam si to rekao. Sjećaš se?

– Zapravo – prekine je on – ja upravo razmišljam kako bih se na nekoliko dana preselio k Lanceu i Tobyju. – Potapšao ju je po ruci, tješeći je. – Htio bih o svemu malo razmisliti.

Dakle, sad je to izrekao. U tom slučaju može ga pogledati i susresti njegov pogled. – K Lanceu i Tobyju?

– Samo na neko vrijeme. – Uzeo je produžno crijevo s poda i puhnuo u njega. Neopisivo bespomoćan zvuk, poput sirene broda što napušta luku, poput tužaljke za nečim izgubljenim, posve preplavi malo predvorje. Automatski zahvaćena panikom, Bridie već htjedne izgovoriti: – Dennis, molim te, nemoj otići!

Ali onda se prisjeti jedne od temeljnih postavki svoje profesije:

»Ljudi i prečesto dobiju ono što žele.« Sada je već i predobro znala da se to pokazalo točnim u slučaju svih triju njezinih sestara. No odnosi li se to i na nju, u svakom smislu?

Čak tako daleko?

Ne! Nemoj o tome sada misliti! Sada je najvažnije ne dopustiti mu da se izvuče. Barem dok ona ne bude posve sigurna. Dok ona ne bude znala.

I ona plačnim glasom izgovori: – Ne možeš me ostaviti, Dennis. Ne možeš me samo tako napustiti. To nije pošteno. Na kraju krajeva, ja sam tebi oprostila.

On još jednom odsvira onaj ton. – Oh, Bridie. To je bilo nešto drugo. Radilo se o nečemu što sam ja učinio. Ovdje je riječ o nečemu što si

ti postala.

Sjedila je shrvana bolom. Nije to mogla poreći. Imao je pravo. U roku od nekoliko tjedana ona se od žene koju je oduvijek volio pretvorila u nekoga tko je podmukao i proračunat poput Stelle, zabavljen sobom poput Liddy, bezosjećajan poput Heather. Promatrao ju je s drugog kraja dvorane, prisluškivao pred mačjim vratašcima, i shvatio da je prodala dušu. Otkrio je u njoj okrutne i krvoločne želje. I ostao zgađen.

Ciničan savjet njezine majke zvonio joj je još u ušima. Mudar će čovjek nastojati sjesti na rupu u svom sagu. Je li moguće da je to istina? Prsti su joj počeli prevrtati po ostacima ambalaže rasutima po podu. – Molim te, Dennis. Zar ne bismo mogli još jednom pokušati? Toliko mi barem duguješ.

Duboko ju je zaboljelo kad mu je po izrazu lica shvatila, kako bi mu bilo draže da to od njega nije zatražila. Ali sada je barem znala da će ga s pomoću suza i obećanja moći namamiti natrag, i s pomoću sjećanja na njihovu dugu zajedničku prošlost. Jer on je, napokon, ipak bio častan čovjek i sigurno će htjeti, kao i ona, biti apsolutno siguran da ne čini pogrešku.

Uzeo je njezinu ruku: – O, Bridie, Bridie.

Pustila je da joj poteku suze, premda nije bila sigurna jesu li prave ili lažne. Onaj njezin dio koji je bio sposoban za sažaljenje i ljubav bio je davno nestao. Jedva se mogla prepoznati. Znala je jedino da će ih, poput glupog produžnog crijeva, što leži tu između njih, od sada vezati jedino sjenka tajni. Njegove, da je više ne može voljeti. I Bridiene. Da se to sve isplatilo.

Bilo joj je svejedno.

Kraj

Table of Contents

[Anne Fine](#)

Table of Contents

[Anne Fine Kako to reći Liddy.](#)

[1.](#)